

**T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI**

VII. HAÇLI SEFERİ

Yüksek Lisans Tezi

Kübra Gül ÖZDEMİR

Çorum 2020

VII. HAÇLI SEFERİ

Kübra Gül ÖZDEMİR

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ

ÇORUM-2020

KABUL VE ONAY

Kübra Gül ÖZDEMİR tarafından hazırlanan *VII. Haçlı Seferi* başlıklı bu çalışma, 11/05/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ (Başkan-Danışman)

İmza

Prof. Dr. Zekeriya AKMAN

İmza

Doç. Dr. Nadir KARAKUŞ

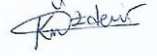
Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu imzalarım.

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN
Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (11/05/2020)

İmzası

Kübra Gül ÖZDEMİR

ÖZET

ÖZDEMİR, Kübra Gül. *Yedinci Haçlı Seferi*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2020.

Tez konumuzu teşkil eden VII. Haçlı Seferi 1248-1254 yılları arasında gerçekleşmiştir. VII. Haçlı Seferi; doğuda bulunan Haçlıların, Eyyubiler ve Harezmi askerler tarafından La Forbie (El-Harbiya) savaşında (1244), Hittin savaşından (1187) daha ağır bir yenilgiye uğratılmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu sırada Avrupa; Almanya ve İtalya, II. Friedrich ve Papa arasındaki sorunlarla boğuşuyordu. Aynı zamanda Orta Avrupa'ya kadar ilerlemiş olan Moğolların etkileri de bu dönemde hala hissediliyor ve Moğol istilacılarının geri dönme ihtimalinin tedirginliğini yaşıyorlardı. 1245 yılında Fransa'nın Lyon kentinde bir konsil düzenlendi. Bu konsilde; Kilisenin sorunları, Kudüs'ün Müslümanlar tarafından alınması ve Moğol tehlikesi hakkında bazı kararlar alındı. Alınan kararlardan biri de Fransa kralı IX. Louis'nin önderliğinde İslam dünyasının en önemli merkezlerinden birisi olan Mısır'a düzenlenecek bir Haçlı Seferi olmuştur. Yedinci Haçlı Seferi, İslam dünyasına etkileri bakımından oldukça önemli bir konuma sahiptir. Haçlılar, Dimyat şehrini ele geçirdiklerinde Eyyubi sultanı Salih Necmeddin Eyyub ağır hastaydı ve Dimyat'ın ele geçirildiğini öğrendikten bir süre sonra vefat etmişti. Salih Necmeddin'in hayatta olan tek oğlu Tûrânşâh ise bu sırada Hısn-ı Keyfa'da bulunuyordu. Sultanın eşi Şecerüddür, ordudan ve halktan sultanın ölümünü gizleyerek Tûrânşâh'ı devletin başına geçmesi için haber gönderdi. Haçlıların Dimyat'ı alarak Mansura'ye ilerledikleri kritik bir dönemde bir felaketin önüne geçilmiş oldu. Tûrânşâh'ın Mısır'a geldiğini duyan ordu moral buldu ve Haçlılar'ın ilerleyişi durdurularak yenilgiye uğratıldı. Bu yenilgi sonucunda Haçlılar, 800,000 dinar fidyeye ödemek ve Dimyat'ı Müslümanlara teslim etmek zorunda kaldı. Savaşın kazanılmasından bir süre sonra Tûrânşâh'ın tavırlarından rahatsız olan Memlük grubu Tûrânşâh'ı öldürerek yerine üvey annesi Şecerüddür'ü sultan ilan etti. Böylece Mısır'da Eyyubi hakimiyetine son verilerek Memlük devri başlamış oldu. Eyyubi devletinin savaşı kazanmasının ardından son sultanları olan Tûrânşâh'ın öldürülmesi ile yerine üvey annesi Şecerüddür geçmiş ve Mısır'da Eyyubi ailesinin hakimiyeti son bulmuş ve Memlüklerin hakimiyetinde Memlük Devleti kurulmuştur.

Anahtar Kavramlar: Dimyat, IX. Louis, Salih Necmeddin Eyyub, Memlük.

ABSTRACT

ÖZDEMİR, Kübra Gül. *The Seventh Crusade*, (Master Thesis), Çorum, 2020.

The Seventh Crusades, Which constitute our thesis topic, took place between 1248-1254 years and emerged as a result of heavy defeat of Crusaders in the east in the battle of La Forbie (El-Harbiya) in 1244 by the Ayyubid and Khawarazm soldiers that was even worse than the Battle of Hattin (1187). In Europe; Germany and Italy were struggling with the problems between Friedrich II. and the Pope. At the same time, the effects of the Mongols, who had already reached Central Europe, were still felt in this period, and the possibility of withdrawal of Mongolian invaders had caused uneasiness. In 1245, a council was held in Lyon, France where some decisions were taken about the problems of the church, the takeover of Jerusalem by Muslims, and the Mongol threat. One of the decisions taken in this council was the crusade to be organized to Egypt, which was one of the most important centers of the Islamic world then, led by Louis IX the King of France. The Seventh Crusade has a very important position in terms of its effects on the Islamic World. The Ayyubid ruler Salih Najm al-Din Ayyub was seriously ill when the Crusaders took over the city of Dimyat, and he died soon after he came to know about the invasion. Salih Najm al-Din's only surviving son, Turan Shah was in Hisn-keyfa (Hisn-ı Keyfa) at that time. The wife of the sultan, Shajarat al-Durr, sent a message to Turan Shah to enthrone him as a head of the state by hiding the death news of the ruler from the army and the people. In this critical period when the Crusaders had already taken Dimyat and were heading towards Mansura, a disaster was prevented as the army cheered up with the news of arrival of Turan shah to Egypt thereby blocking their progress and crusaders were defeated. As a result of this defeat, the Crusaders were obliged to hand over Dimyat to the Muslims and to pay 800,000 dinars of ransom. The Mamluk group was uncomfortable with the attitude of Turan Shah and they declared his stepmother Shajarat al-Durr as their ruler after killing Turan Shah. Thus, soon after the Ayyubid state won the war, his stepmother, Shajarat al-Durr, was replaced by the death of the last ruler, Turan Shah and the era of Mamluk saltanate started by ending the Ayyubid domination in Egypt.

Keywords: Damietta, Louis IX, Salih Najm al-Din Ayyub, Mamluk.

HARİTALAR DİZİNİ

Harita	Sayfa
Harita 1.1. Outremerdeki Büyük Kaleler ve Diğer Müstahkem Yerler.....	70
Harita 1.2. Eyyubi Devleti Sınırları	71
Harita 1.3. IX. Louis'nin Haçlı Seferi Yol Güzergahı	72
Harita 1.4. Yedinci Haçlı Seferi	72
Harita 1.5. Haçlı Devletleri.	73

RESİMLER DİZİNİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Papa IV. Innocent	74
Resim 2.2. Fransa Kralı IX. Louis	75
Resim 2.3. Eyyubi Devleti Sultanı Salih Necmeddin'in Eşi Şecerüddür.....	76
Resim 2.4. IX. Louis'nin Müslümanlar Tarafından esir alınması	77
Resim 2.5. IX. Louis'nin Haçlı Seferi İçin Gemilerle Ayrılışı	78
Resim 2.6. Dimyat'ın Ele Geçirilişi	78
Resim 2.7. Haçlıların Dimyat'a Girişi	79
Resim 2.8. Şecerüddür Dönemine Ait Para	79

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	v
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	vii
ÖN SÖZ	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HAÇLI SEFERİ ÖNCESİ

1.1. EYYUBİ DEVLETİ	3
1.1.1. Kâmil'in Vefatı	6
1.1.2. Dımaşk Mücadelesi.....	9
1.2. THİBAUT DE CHAMPAGNE HAÇLI SEFERİ.....	13
1.3. SULTAN SALİH NECMEDDİN	14
1.4. MISIR-ŞAM MÜCADELESİ	16

İKİNCİ BÖLÜM

YEDİNCİ HAÇLI SEFERİNE HAZIRLIK

2.1. SEBEPLER.....	19
2.1.1. Gazze Yenilgisi	19
2.1.2. La Forbie (El-Harbiye) Savaşı	21
2.2. HAZIRLIK	24
2.2.1. Lyon Konsili	24
2.2.2. Moğollarla İlişkiler.....	25
2.2.3. Fransa Kralı St. IX. Louis	26
2.2.4. Sefer Hazırlıkları.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAVAŞIN BAŞLAMASI VE BİTİŞİ

3.1. LOUIS KIBRIS'TA	30
3.1.1. IX. Louis ve Moğol Elçileri	32
3.2. HAÇLILARIN DİMYAT'A ULAŞMASI.....	34
3.2.1. Dimyat'ın Düşüşü	35

3.2.2. Ufak Çaplı Çatışmalar.....	38
3.3. KAHİRE'YE HÜCUM'A KARAR VERİLMESİ	39
3.4. SULTAN SALİH NECMEDDİN EYYUB'UN VEFATI.....	40
3.5. MANSURA'YA HAREKET	42
3.6. MANSURA SAVAŞI.....	44
3.7. TURANŞAH'IN MANSURA'YA GELİŞİ	47
3.7.1. Haçlıların Yenilgisi	49
3.7.2. IX. Louis'nin Müzakere Talebi.....	50
3.7.3. Haçlıların Geri Çekilmesi	51
3.7.4. IX. Louis'nin Esareti.....	52
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM- YEDİNCİ HAÇLI SEFERİ SONRASI	
MISIR'DA HANEDAN DEĞİŞİKLİĞİ	
4.1. TURANŞAH'IN ÖLDÜRÜLMESİ	56
4.1.1. Şecerüddür	58
4.2. VII. HAÇLI SEFERİ SONUCU KURULAN DEVLET; MEMLÜK	
DEVLETİ.....	63
SONUÇ	66
KAYNAKÇA.....	68
EKLER	73
EK-1. Haritalar	73
EK-2. Fotoğraflar	77

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

b.	: Bin
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Ed.	: Editör
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
sy.	: Sayı
t.y.	: Tarih yok
y.y.	: Yayın evi yok

ÖN SÖZ

Mısır, konumu itibariyle Haçlılar tarafından Kudüs'ün anahtarı olduğu düşünülen stratejik bir bölgedir. Haçlı Seferleri incelendiğinde “Kudüs'ü kurtarmak” amacıyla kilit nokta olarak görülen bu bölgeye birçok sefer yapılmıştır. Üçüncü, beşinci, altıncı ve yedinci Haçlı Seferleri buraya yapılan seferlerdir. Beşinci Haçlı Seferi ve Yedinci Haçlı Seferinin de ilk hedefi Nil'in anahtarı konumunda kabul edilen Mısır'ın önemli liman şehri Dimyat'ı almak olmuştur. Altıncı Haçlı Seferi, önceki Haçlı Seferlerinden farklı olarak savaş yapılmaksızın diplomatik bir anlaşma ile son bulmuştur. Bu anlaşma neticesinde Kudüs, on yıllık bir süre ile Haçlılara teslim edilmiştir. Bu süreçten Kudüs tekrar Müslümanların eline geçene kadar, Müslümanlar ile Haçlılar arasında fiili bir savaş yaşanmamıştır. Eyyubi sultanı Kâmil vefat edene kadar ülkesinin iç siyasi meseleleri ile ilgilenerek hanedan arasında siyasi birliği sağlamaya çalışmıştır. Kâmil'in vefat etmesi ile yerine oğlu II. Âdil geçmiş ancak ülkenin siyasi birliği parçalanmıştır. Kâmil'in diğer oğlu Salih Necmeddin Eyyub; kardeşi II. Âdil ve amcası İmadeddin İsmail başta olmak üzere diğer Eyyubi melikleri ile iktidar mücadelesine girmiş ve siyasi birliğin parçalanmış olduğu dönemde II. Âdil'i indirerek yerine tahta geçmiştir. İktidar mücadelesinde, Celaleddin Harzemşah'ın öldürülmesinin ardından dağılan Harezmlileri ordusunda istihdam etmiş, onların askeri gücünden yararlanmışır. Harezmlilerin yanında Türk Memlüklerden bir ordu oluşturmuştur. Daha sonra kurulacak olan Memlük Devletinin İzzeddin Aybek, Baybars gibi önemli isimleri de Salih Necmeddin'in sadık askerleri olmuştur. Haçlıların Mansura'da durdurulması Türk Memlükler sayesinde olmuş ve İslam dünyası büyük bir felaketin eşiğinden dönmüştür.

Yedinci Haçlı Seferi ile ilgili batıda çalışmalar yapılsa da ülkemizde müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Çalışma yapılmamış bir alan olması bizi bu alana çalışmaya sevk etmiştir. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır ve kronolojik tarih takip edilerek hazırlanmıştır.

Birinci bölümde konunun daha iyi anlaşılabilmesi için altıncı Haçlı Seferi sonrası Eyyubi sultanı Kâmil'in vefatının ardından Eyyubi ailesinin siyasi birliği sağlama amacıyla aralarında çıkan iktidar mücadelesine değindik.

İkinci bölümde yedinci Haçlı Seferinin sebeplerinden, Eyyubi Sultanı Salih Necmeddin'in Harezmlilerin desteği ile Kudüs'ü alması ve La Forbie (el-Harbiye)

savaşının Hristiyanlar için ağır hezimetini sonucu yeni bir sefer düzenleme taleplerini ve IX. Louis'in sefer hazırlıklarını aktardık.

Üçüncü bölümde Fransa'dan IX. Louis önderliğinde çoğunluğu Fransızlardan oluşan ordunun Fransa'dan yola çıkarak, Kıbrıs'a gelerek burada seferin seyrine karar vermelerini ardından Dimyat'ın alınmasını, Mansura savaşının başlamasını ve Haçlıların yenilgisi ile savaşın nihayete ermesini aktardık. Savaş süresince yaşanan gelişmeler, Salih Necmeddin'in vefatı ile oğlu Tûrânşâh'ın Mısır'a gelişini de bu bölümde ele aldık.

Dördüncü bölümde ise savaşın bitmesi ile yapılan anlaşmanın ardından Mısır'da yaşanan hanedan değişikliğini konu edindik. Sonuç, bibliyografya ve ekler ile çalışmamızı tamamladık.

Tezimin hazırlanması süresince ilgi ve desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren danışmanım kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmam boyunca bana rahat bir çalışma ortamı oluşturan, sevgi ve desteklerini esirgemeyen değerli aileme de şükranlarımı sunarım.

Kübra Gül ÖZDEMİR
Çorum 2020

GİRİŞ

1096-1291 yılları arasında, yaklaşık iki asır devam etmiş olan Haçlı Seferleri, tarihteki en geniş çaplı hareketlerden biridir. Türkleri Anadolu'dan atmak, Yakın Doğu'yu ele geçirmek amacıyla ve "Kudüs'ü kurtarmak" sloganıyla düzenledikleri büyük seferlerin sayısı sekizdir. Haçlı Seferleri Orta Çağ tarihinin en önemli olaylarından biridir. Haçlı Seferlerini doğuran sebepler hakkında birçok görüş ortaya konmaktadır. Ancak hareketin amacının dini olduğunda batılı bilim adamları hemfikirdir. Bu seferler sadece o dönemde kalmış olmayıp etkileri günümüze kadar devam eden siyasi, sosyal ve ekonomik amaçlı bir harekettir.

Haçlı Seferleri tarihimizi de yakından ilgilendirmektedir. İlk Haçlı Seferinden son sefere kadar Müslümanlara karşı yapılan bu saldırılara Türkler karşı koymuştur. Bu açıdan bakıldığında tarihimiz açısından çok önemli bir olay olduğu aşikardır. Selçuklu, Memlük gibi Türk devletlerini yakından ilgilendiren bu seferler ile ilgili maalesef Doğu dünyasında yeterli çalışmalar yoktur. Ancak bizim aksimize Batı dünyası, Haçlı çalışmalarına 18. yüzyılın sonundan itibaren 19. ve 20.yüzyıllarda ağırlık vermiştir. Bu çalışmalar günümüzde de devam etmektedir.

Konumuzu içeren Yedinci Haçlı Seferi de 1244 yılında Kudüs'ün, Harezmi Türkler tarafından yağmalanarak ele geçirilmesi ve Gazze'de Haçlıların ağır bir hezimetle uğramaları sonucunda IX. Louis tarafından tertip edilmiştir.

Haçlıların amacı diğer Haçlı Seferlerinde olduğu gibi Kudüs'ü Müslümanların elinden almaktı. Saldırı Eyyubi Devleti'nin toprağı olan Mısır'a yönelik planlandı. İslam dünyasının güçlü merkezlerinden Mısır'ı ele geçirdikten sonra ilerleyecek ve hedefleri olan Kudüs'ü alacaklardı. Ancak Salih Necmeddin Eyyub tarafından orduya alınmış Memlüklerin başarıları sonucunda saldırı amacına ulaşamamış, Haçlılar maddi ve manevi kayıplar yaşamıştır. Seferin sonunda ise önemli bir dönüm noktası olmuş ve Memlükler Mısır'da idareyi ele geçirmiş, Mısır Eyyubi dönemi son bulmuştur.

Ülkemizde Haçlı Seferi çalışmaları artmaktadır. Birinci Haçlı Seferi yoğunlukta olmak üzere, altıncı Haçlı Seferine kadar yapılan tez çalışmaları YÖK Ulusal Tez Merkezinde mevcuttur. Yedinci Haçlı Seferini seçmemizdeki amaç bu alanda müstakil bir çalışmanın eksikliğidir. Eyyubi ve Memlük Devleti çalışmaları içinde bir bölüm şeklinde yer edinen konu ayrı bir eser olarak ele alınmamıştır.

Tezde kullanılan kaynaklar başta İslam Tarihi kaynakları olmak üzere konuyla ilgili umumi ve hususi tarih kitapları, mahalli tarih eserleri, biyografiler, seyahatnameler ve konu ile ilgili araştırmalardan oluşmaktadır. Bu bağlamda çalışmamıza kaynaklık eden İslam Tarihi kaynaklarından bazıları şunlardır:

Hususi-Mahalli Kaynaklar;

İbn Vâsıl (697/1298), *Müferricü'l-Kürûb fî Ahbari Beni Eyyûb*.

Umumi Tarihler;

İbnü'l-Esîr (630/ 1233); *el-Kâmil fî't-Tarih*, Sıbt İbnü'l-Cevzî (654/1256); *Mir'âtü'z-Zaman fî Tevârihi'l-A'yân*, Ebü'l-Fidâ (732/1331); *el-Muhtasar fî Ahbâri'l-Beşer*, Zehebî (748/1348); *Târîhü'l-İslâm*, İbn Kesir (774/1373); *el-Bidâye ve'n-Nihâye*.

Biyografiler;

İbn Hallikân (681/1282); *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâ'ü Ebnâi'z-Zamân*,

Anı/Seyahatname;

Jean de Joinville; *Bir Haçlının Hatıraları*, Plano Carpini; *Moğolistan Seyahatnamesi*, Wilhelm von Rubruck; *Moğolların Büyük Hanı'na Seyahat*.

Araştırmalar;

Çalışmamızda Fikret Işıltan, Işın Demirkent, Ramazan Şeşen gibi değerli hocalarımızın eserlerinden oldukça faydalandık. Hocalarımızın eserleri ile birlikte çalışmamızda kullandığımız araştırma eserler şu şekildedir:

Işın Demirkent; *Haçlı Seferleri*, Ramazan Şeşen; *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memlûklar (1193-1260)*, Süleyman Özbek; *Türkiye Selçukluları-Eyyubi İlişkileri (1175-1250)*, Mustafa Kılıç; Melik Nâsır II. *Salahaddin Yusuf Devri'nde Eyyubiler Devleti (634-659/1236-1261)*, Bedreddin Basuğuy; *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyûbiler*, Ahmet Demir; *Urfa ve Çevresi Eyyûbiler Tarihi*, Kazım Paydaş; *Moğol İstilasından Sonra Urfa ve Harran'a yerleşen Harezmliler*, Fatih Yahya Ayaz; *Memlûkler (1250-1517)*, Adil Hilal, *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslam dünyasına Etkileri*, Steven Runciman; *Haçlı seferleri Tarihi*, William Baron Stevenson; *The Crusaders in the East*, Alan V. Murray; *The Crusades: An Encyclopedia*, Frederick Perry; *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*.

Ayrıca kullanılan kaynakların yanında İSAM Kütüphanesi'nin makaleler veri tabanı, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve Türkiye Diyanet Vakfı'nın yayınladığı İslam Ansiklopedisi maddelerinden de istifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAÇLI SEFERİ ÖNCESİ

1.1. EYYUBİ DEVLETİ

Altıncı Haçlı Seferi, 18 Şubat 1229 tarihinde Alman kökenli Sicilya İmparatoru II. Friedrich ile Mısır Sultanı Kâmil arasında imzalanan ve sonucunda Kudüs'ün Haçlılar'a teslim edildiği "Yafa Anlaşması" ile sona erdi. Anlaşmanın şartlarına göre; Kudüs, Beytüllahm ve Nâsıra bölgeleri ile birlikte Lydda (Lod)¹ şehrinden deniz ile irtibatı olan Yafa şehrine uzanan bir koridor Haçlılar'a teslim edildi.² El-Halil, Nâblus, el-Gavr ve Taberiye şehirleri ve Müslümanların yönetimi altında olan diğer şehirler ise yine Müslümanlarda kaldı.³ Ancak Kudüs'te bulunan Kubbetü's-Sahra, el-Âksa camisi ve Harem-i Şerif Müslümanlara verilerek ibadet etme serbestliği sağlandı. Sultanın kardeşi olan Dimaşk emiri Muazzam tarafından tahrip edilen Kudüs surlarının, II. Friedrich tarafından yeniden inşa edilmesi şartı koyuldu. Barış anlaşmasının süresi on yıl olarak kararlaştırıldı.⁴

Bu anlaşma ile Kudüs savaş yapılmaksızın Haçlılar tarafından Müslümanların elinden alınmış oldu. Ancak bu durumdan Müslümanlar memnun olmadığı gibi Hristiyanlar da memnun değildi. Kâmil, Kudüs'ü Haçlılara vermesi ile birçok eleştiriye maruz kalmış olsa da bölgedeki siyasi hakimiyet mücadelesinde II. Friedrich kendisine güçlü bir ittifak kurmuş ve böylece yeni bir Haçlı Seferini diplomasi yoluyla durdurmuştur. Ayrıca Eyyubi ailesinin çoğu Kâmil'e karşı ittifak halindeydi. Durum böyleyken Haçlılarla uzun bir mücadeleye girmesi ülkesinin dış tehditlere, özellikle

¹ Lydda(Lod), bölgedeki büyük köylerden biridir. Ramle'ye bir mil mesafededir. Başkentten ve civardaki köylerden insanların geldiği bir camisi vardır. Yine burada İsa'nın deccalı kapısı önünde öldüreceği dikkat çekici bir kilise bulunmaktadır. Muhammed b. Ahmed Mukaddesî, *İslam Coğrafyası*, çev. D. Ahsen Batur (İstanbul: Selenge Yayınları, 2015), 188.

² Mike Paine, *Haçlı Seferleri*, çev. Cumhuriyet Atay (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2011), 81.

³ Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi'l-Tarih* (Beyrut: Darul Kütübi'l-İlmiyye, 1987), 10:481.

⁴ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. Fikret Işıltan (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987), 3:164.

Celaledin Harzemşah, Anadolu Selçukluları ve hatta Moğollara karşı açık hedef haline getireceği için bunu göze alamazdı.⁵

Kâmil'in esas niyeti parçalanmış Eyyubi devletlerini kendi hakimiyeti altında toplamaktı. Kudüs onun için amaca ulaşmak yolunda sadece siyasi bir kozdu. Dahası Kâmil, Haçlılara harap bir Kudüs bırakmıştı ve tekrar imar edilmemesi şartıyla Haçlılara vermişti. Savunma hatlarından yoksun olacağından kendisi için tehdit oluşturmayacaktı. Suriye'deki akrabalarına ve kardeşi Muazzam'a karşı Friedrich'in askeri desteğine ihtiyacı vardı.⁶ O, kendi amaçlarına yardım edildiği takdirde Hristiyanlara taviz vermeye çoktan hazırdı.⁷ Dahası o, beşinci Haçlı Seferi sırasında bile Kudüs'ü verme teklifinde bulunabilmişti.⁸ Nitekim bu anlaşma sonrası iç siyasi sıkıntılarını halletti.

Bu arada yaptığı anlaşmadan hemen önce Dımaşk emiri Muazzam İsa b. El-Melikü'l-Adil 11 Kasım 1227 tarihinde yakalandığı dizanteri hastalığından vefat etmiş ve yerine oğlu el-Melikü'l-Nâsır lakabı ile bilinen Davud Dımaşk emirliğine geçmişti.⁹ Bu durum Kâmil'e bir fırsat verdi. Nitekim Haçlılara karşı yaptığı anlaşmanın verdiği avantajın meyvelerini almak için girişimlere başladı. Diğer kardeşi Cezire hâkimi Eşref ile anlaşarak babasının vefatından sonra Dımaşk emirliğine geçen yeğenleri Selahaddin Davud b. Muazzam'ın topraklarını aralarında paylaşma kararı aldılar.

9 Temmuz 1229 yılında Kâmil, kardeşi Eşref ile birlikte Dımaşk'a girmiştir.¹⁰ Selahaddin Dâvud, amcaları karşısında dayanamayacağını anlayınca Kâmil'e, Dımaşk kalesi ve Şevbek kalesini vereceğini bunun karşılığında el-Kerek, el-Gavr, Beysân ve Nâblus'un da kendisine, Serhad ve çevresinin de kendine bağlı emiri İzzeddin Aybek'e de verilmesini istemişti ve isteği yerine getirildi. Bu arada Dımaşk'ı isteyen Eşref'e burayı vererek karşılığında Cezire şehirlerinden Harran, Ruha, Rakka, Serûc ve Re'su'l

⁵ Ramazan Şeşen, "Eyyübiler", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, (İstanbul: Çağ Yayınları, 1987), 6: 371.

⁶ Carole Hillenbran, *Müslümanların gözünden Haçlı Seferleri*, çev. Nurettin Elhüseyni (İstanbul: ALFA, 2012), 231.

⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:163.

⁸ Mustafa Kılıç, "Haçlıların Dimyat Muhasaraları ve Eyyübilerin Mücadeleleri", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* VII, sy.4 (2007): 433.

⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi'l-Tarih*, 10:473-74.

¹⁰ Bedrettin Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2017), 38.

Ayn'ı aldı.¹¹ Celaleddin Harzemşah'ın Ahlat'ı kuşatmasına kadar Eşref Dımaşk'ta kalmıştır.¹²

Kâmil, Dımaşk'ı aldıktan sonra 26 Temmuz 1229 tarihinde Hama'nın başında bulunan Melik Mansur'un küçük oğlu Salâhaddin Kılıçarslan üzerine Hims emiri Eseddüddîn Şirkûh ve Fahreddîn Osman'ın başında olduğu bir ordu göndererek şehri kuşatma altına aldı. Bu arada Kâmil de Dımaşk'tan ayrılmış, Cezire şehirlerinden Harrân ve çevresinde bulunan illere gitmek üzere yola çıkmış ve Selemiyye'de karargâh kurmuştu. Hama hâkimi Selahaddin Kılıçarslan, kuşatma altındaki kaleden inerek Kâmil'e teslim olmuş ve Kâmil yanlısı olan Selahaddin'in ağabeyi Melik Muzaffer gelip şehri teslim alana kadar sultanın yanında tutuklu kalmıştı.¹³ Böylece Kâmil hakimiyet sahasını genişleterek, rakiplerine karşı siyasi gücünü arttırmıştı.

Kâmil, Eyyubi meliklerinin yanı sıra bu dönemde Celaleddin Harzemşah ve Anadolu Selçukluları ile de mücadele etmiştir. Celaleddin Harzemşah, Moğol istilasından kaçarak Anadolu ve Suriye sınırına gelmişti. Bölgede saldırgan bir politika izlemesi, Eyyubilerin stratejik bir şehri olan Ahlat'ı¹⁴ ele geçirmesi Anadolu Selçukluları ve Eyyubilerin birleşerek Yassıçemen savaşıyla Celaleddin Harzemşah'ı bölgeden atmalarına sebep oldu.¹⁵ Celaleddin Harezşah'ın bölgeden çıkarıldıktan sonra Meyyafarikin'in bir dağ köyünde öldürülmesi, bölgede "başsız kalan Harezşah askerleri" sorununu doğurdu. Bu askerler ileride de anlatılacağı gibi bazen Anadolu Selçuklularının hizmetine girmiş¹⁶ bazen de Eyyubi melikleri arasındaki iç çekişmelerde paralı asker olarak önemli rol oynamıştır. Aynı zamanda bu askerler Batı'da yeni bir Haçlı Seferi

¹¹ Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Sâlim b. Nasrillâh et-Temîmî el-Hamevî eş-Şâfî İbn Vâsıl, *Müferricü'l-Kurûb fi Ahbaru Benî Eyyub* (Kahire: Daru'l-Kütüb vel-Vesaiki'l-Kavmiyye, 1957), 4:257-58.

¹² İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Tarih*, 10:482.

¹³ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Tarih*, 10:483-84.

¹⁴ Ahlat, Doğu Anadolu bölgesinde ilk dönemlerden beri Müslümanların elinde bulunmuş ve ticaret yolu üzerinde bulunması sebebiyle zengin bir şehirdir. Ayrıca Ahlat, önemli bir ilim ve kültür merkeziydi. Nesimi Yazıcı, *İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004), 31.

¹⁵ el-Hüseyn b. Muhammed b. Ali el-Ca'feri er-Rugadi İbn Bibi, *el-Evamirü'l-Ala'îye Fi'l-Umuri'l-Ala'îye (Selçukname)*, çev. Mürsel Öztürk, (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996), 1:406-10; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2008), 295; Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2017), 180.

¹⁶ Süleyman Özbek, "Türkiye Selçukluları-Eyyubi İlişkileri (1175-1250)" (Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, 1995), 174.

çağrısına sebep olan Gazze yenilgisinde Mısır sultanı Salih Necmeddin Eyyub'un yanında yer alarak Kudüs'ü de Haçlılardan geri almışlardır.¹⁷

Alaeddin Keykubad, Yassıçemen savaşından sonra aralarındaki barış anlaşmasına¹⁸ uymayarak Ahlat ve civarındaki beldeleri 1233-1234 yılında ele geçirmeleri sebebiyle Eyyubiler ile arası bozuldu. Ahlat'ın Anadolu Selçuklular tarafından alındığını haber alan Melik Eşref, Melik Kâmil'den yardım talep etti. Yaklaşık on altı Eyyubi beyliğinin katıldığı ittifak kuvvetleri ile Selçuklulara karşı harekete geçti. Ancak sefer sırasında Eyyubi Melikleri bu sefer neticesinde Kâmil'in güçleneceğini ve kendilerine ait toprakları ellerinden almasından korktukları için ittifakı bozdular ve hatta Alaeddin Keykubad ile iletişime geçtiler. Bunu haber alan Kâmil, Mısır'a döndü.¹⁹ Kâmil'in Mısır'a dönmesinden sonra 1235 yılında Alaeddin Keykubad'ın orduları tarafından Eyyubiler'e ait olan Urfa, Harran, Siverek, Rakka ele geçirildi.²⁰ Kâmil 1235 yılının sonlarında el-Cezire bölgesinin elinden alınması üzerine, Mısır'dan gelerek zapt edilen şehirleri yeniden topraklarına kattı. Kuzey Suriye ve el-Cezire bölgesindeki toprakların yönetimini oğlu Salih Necmeddin'e bırakarak önce Dimaşk'a gitti. Burada bir müddet kaldıktan sonra Mısır'a döndü.²¹

1.1.1. Kâmil'in Vefatı

Kâmil'in güçlenerek topraklarını ele geçirmesinden endişelenen Eyyubi emirleri, Kâmil'e karşı Eşref ile birleştiler. Kâmil'e karşı tek başlarına mücadele edemeyeceklerini düşündükleri için Anadolu Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad'a elçi heyeti göndererek kendileri ile hareket etmesi için ona teklifte bulundular.²² Eyyubiler tarafından gönderilen elçiler ile görüşmelerin yapıldığı bir dönemde, Alaeddin Keykubad bir ziyafet sırasında

¹⁷ Kâzım Paydaş, "Moğol İstilasından Sonra Urfa ve Harran'a yerleşen Harezmliler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy.150 (Haziran 2004): 158-62.

¹⁸ Celaleddin Harezmsah, Melik Eşref'e ve Alaeddin Keykubat'a yenildikten sonra üçü arasında bir barış anlaşması yapıldı. Bu anlaşmaya göre herkes elinde olan bölgelerin mülkiyetine sahip olacak ve birbirlerine sadık kalacaklardı. Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi'l-Tarih Tercümesi*, çev. Ahmet Ağırakça ve Abdülkerim Özyayın, (İstanbul: Bahar Yayınları, 1987), 12:451.

¹⁹ Özbek, "Türkiye Selçukluları-Eyyubi İlişkileri (1175-1250)", 172-78.

²⁰ Özbek, "Türkiye Selçukluları-Eyyubi İlişkileri (1175-1250)", 179-80.

²¹ Bahattin Alın, "Eyyubiler Devrinde Suriye" (Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi, 1996), 146-47.

²² Özbek, "Türkiye Selçukluları-Eyyubi İlişkileri (1175-1250)", 183.

yediği bir etten zehirlenerek 31 Mayıs 1237 tarihinde vefat etti.²³ Melik Eşref'in de 27 Ağustos 1237 tarihinde Dımaşk'ta vefat etmesi²⁴ ile Eyyubi hanedanı arasında çıkabilecek olan iç savaş tehlikesi sona erdi. Dımaşk'ın hakimiyeti, Melik Eşref'in vefatından sonra kardeşi Busra sahibi İmadeddin İsmail'in eline geçti.²⁵ Dımaşk'ın yanında İmadeddin İsmail, Eşref'ten Sincar, Nusaybin ve Habur'u da almıştı.²⁶

Kâmil, Dımaşk'ı İmadeddin İsmail'in elinden almaya karar verdi. Bu sebeple Mısır'da vekil olarak oğlu II. Adil'i bıraktıktan sonra yeğeni Kerek sahibi Nasır Davud ile birlikte Dımaşk'a hareket etti. Nasır Davud, Melik Eşref vefat etmeden önce Dımaşk'ı alma konusunda amcası Kâmil ile anlaşmıştı. Bu sebeple Dımaşk'ı teslim alacağından şüphe duymuyordu. 3 Kasım 1237 tarihinde, Dımaşk önlerine geldiler ve şehri kuşatma altına aldılar. Kuşatmanın ağırlaşması, bu sırada kış mevsiminin etkisi ve Abbasi halifesinin elçisi Muhyiddin İbnü'l-Cevzi'nin aralarında barış yapmak üzere gelmesi ile İmadeddin İsmail, Dımaşk'ı kardeşi Kâmil'e vermeyi kabul etti. Dımaşk karşılığında Kâmil ona Ba'lebek, Busra ve Buka'yı verdi.²⁷ Kâmil, Dımaşk'ı alarak Mısır ve el-Cezire bölgelerine ek olarak Suriye'yi de hakimiyeti altına almış oldu.²⁸ Kâmil, Hıms ve Halep'e de egemen olmak istiyordu.²⁹ Ancak Dımaşk'ta iken rahatsızlanan Kâmil, 11 Mart 1238 tarihinde amcası Selahaddin-i Eyyubi'nin de vefat ettiği Dârülkasebe konağında vefat etti. Ertesi gün naaşını Dımaşk kalesine defnettiler.³⁰

Kâmil'in vefatından sonra Dımaşk'ta toplanan ve aralarında İmâdeddin ve Fahreddin b. Şeyhüşşüyûh, Seyfeddin b. Kılıç, İzzeddin Aybek, Rukneddin Hakkârî'nin de bulunduğu devlet emirleri toplanarak Kâmil'in veliahdı³¹ II. Âdil Seyfeddin

²³ Faruk Sümer, "Keykubad I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 25 (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 359.

²⁴ Ebü'l-Muzaffer Şemsüddin Yûsuf b. Kızıoğlu et-Türkî el-Avnî el-Bağdâdî Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fî Tarihi'l-Ayan* (Dımaşk: Darü'r-Risaleti'l-Alemiyye, 2013), 22:355.

²⁵ Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fî Tarihi'l-Ayan*, 22:347.

²⁶ Ebü Muhammed (Ebü'l-Abbâs) Takıyyüddin Ahmed b. Alî b. Abdilkâdir b. Muhammed Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk* (Beyrut: Darül Kütübil İlmîyye, 1997), 1:379.

²⁷ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:379.

²⁸ Alın, "Eyyubiler Devrinde Suriye", 148-49.

²⁹ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:380.

³⁰ Ebü'l-Fidâ' İmâdüddin İsmâil b. Şihâbiddin Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî İbn Kesîr, *El-Bidaye ve'n-Nihaye Tercümesi*, çev. Mehmet Keskin, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1995), 13:288; Ebü'l-Abbâs Şemsüddin Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ebî Bekr b. Hallikân el-Bermekî el-İrbilî İbn Hallikân, *Vefeyatü'l-Ayan*, (Beyrut: Dar Sader, 1994), 5:83; Özbek, "Türkiye Selçukluları-Eyyubi İlişkileri (1175-1250)", 193.

³¹ Kâmil, Dımaşk seferine çıkarken oğlu Salih Necmeddin'i veliahdı ve Mısır naibi olarak bırakmıştı. Ancak daha sonra üvey annesi Sittü's-Sevda, eşine yazdığı mektupta Salih Necmeddin'den şikâyet

Ebubekir'e Eyyubi Devletinin yeni sultanı olarak biat ettiler.³² II. Âdil'in amcasının oğlu Melik Cevad b. Mevdûd'u Dımaşk naibi ilan ettiler.³³

Kâmil vefat ettikten sonra yerine oğlu II. Âdil'in geçmesi ile Eyyubiler devleti siyasi karışıkların yoğun olduğu bir döneme girmiştir. Kâmil vefat ettiğinde, Cezîre ve Diyarbekir bölgesinde, oğlu Salih Necmeddin Eyyub, Halep'te Nâsır Selahaddin Yusuf, Kerek ve Ürdün'de Nâsır Davud, Hıms'ta II. Şirkuh, Hama'da Muzaffer Takiyüddin, Musul'da Bedreddin Lü'lü, Ba'lebek'te Salih İmadüddin İsmail ve Meyyafarikin'de Necmeddin Gazi hüküm sürüyordu.³⁴ Böylece Eyyubi emirleri arasında Suriye'nin yönetim merkezi olarak görülen Dımaşk'a hâkim olma mücadelesi başladı.

Dımaşk, Melik Cevad'a verilmişti ancak Nâsır Davud, Kâmil ile yapmış olduğu anlaşma sebebiyle Dımaşk'ın kendisine verilmesini bekliyordu. Melik Cevad naip olunca, Kâmil'in üstâdüddârı Nureddin Ali b. Fahreddin'i Nâsır'a gönderilerek ondan şehri terk etmesini istedi. Nâsır Davud, maiyetini de alarak önce Kerek'e gitti. Burada asker topladıktan sonra Kâmil tarafından el konulan Kudüs çevresi, Gazze ve Nablus'u aldı ve topraklarına kattı. Bu sırada Dımaşk'ın yeni sahibi şehirde kendi adına para bastırıp hutbe okuttu, halka ve askerlere bahşişler dağıtarak gönüllerini aldı. Eyyubi Devletinin yeni Sultanı olan II. Âdil'e haber göndererek, Dımaşk'ı almasını ve kenđişini de Dımaşk naibi tayin etmesini istediyse de II. Âdil bunu kabul etmedi. Nâsır'ın Filistin'de olduğunu öğrenen Melik Cevad bir baskın düzenleyerek onu yenilgiye uğrattı. Elindeki hazinelerin hemen hepsini kaybeden Nâsır fakir bir halde Kerek'e geri döndü.³⁵

ederek onun tahtı ele geçirmeye çalıştığını bunun için Memlûk askeri satın aldığını, beytûlmalden bol bol harcadığını bildirdi. Bunun üzerine Kâmil oğlu Salih Necmeddin'i veliahtlıktan azletti. 1232 senesinde Amid'i fethetmek için çıktığı seferde Salih Necmeddin yerine küçük oğlu II. Âdil'i Mısır'da naibi olarak bıraktı. İbn Vâsıl, *Müferric*, 4:277-78. Ancak Salih Necmeddin'in henüz babası hayattayken tahtı ele geçirme amacıyla Memlûk satın alıp almadığı bilinmemektedir. Çünkü mektubu yazan üvey annesidir ve öz oğlu II. Âdil'in veliaht olması için böyle bir mektup yazmış olması da olasıdır. Bk. Cengiz Tomar, "Memlûk Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesi (1240-1260)" (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, 1996), 7.

³² Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:348; Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 41.

³³ Hasan İbrahim Hasan, *İslâm Tarihi*, çev. İsmail Yiğit, (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1992), 5:142. Şeşen, "Eyyübiler", 6:374.

³⁴ Şeşen, "Eyyübiler", 6:374.

³⁵ İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye Tercümesi*, 13:289-90; Ramazan Şeşen, *Eyyübiler* (Ankara: İSAM Yayınları, 2018), 122.

1.1.2. Dımaşk Mücadelesi

Salih Necmeddin Eyyub, Kâmil'in Cezire ve Diyarbekir'deki topraklarının naibiydi ve Hısnıkeyfâ'da oturuyordu. Babası vefat ettiği sırada Dımaşk'a bağlı Sincar ve Nusaybin'i almış, Rahbe'yi de kuşatmıştı. Sultanın ölüm haberini alır almaz Rahbe kuşatmasını kaldırdı.³⁶ Mısır hâkimi olmak istediği için Selçuklu Devleti ve bölgedeki emirlikler ile barış anlaşması yaparak Sincar'a döndü.³⁷ Bu arada Salih Necmeddin Eyyub'un emri altında bulunan Harezmliler³⁸ ganimet alamayacak olmaları sebebiyle sinirlendiler. Salih Necmeddin Eyyub'e isyan ederek onu yakalamaya niyetlendiler. Bu amaçla Harezmliler, Salih Necmeddin Eyyub'un mallarını ve Cezire bölgesini yağmalamaya başladılar.³⁹ Salih Necmeddin Eyyub'un zor durumda olduğunu gören Musul hâkimi Bedreddin Lü'lü de harekete geçerek 1238 yılında Sincar kalesinde Salih Necmeddin Eyyub'u kuşatmaya aldı. Onun zor duruma düştüğünü biliyordu ve Salih Necmeddin Eyyub'u yakalayarak Bağdat'a göndermek istiyordu. Bu durum üzerine Harezmlilerle anlaşma yapma yolunu seçen Salih Necmeddin Eyyub, Sincar Kadısı Bedreddin Yusuf'u gizlice Sincar kalesinden çıkararak Harezmliler'e gönderdi. Harezmliler'e ikta olarak Harran, Urfa, Seruc ve Rakka'nın verilmesi karşılığında Necmeddin Salih Eyyub'un hizmetine girmeleri kararlaştırıldı. Musul hâkimi Bedreddin Lü'lü, Harezmlilerin tekrar Salih Necmeddin Eyyub'un hizmetine girdiklerini ve oğlu Melik Müğis ile geldiklerini öğrenince kuşatmayı kaldırdı ancak arkalarından yetişen Harezmliler onları yenilgiye uğratarak büyük bir ganimet elde ettiler. Bedreddin Lü'lü ve askerleri Musul'a kaçtılar.⁴⁰

Harezmlilerin ve Musul sahibi Bedreddin Lü'lü'nün Salih Necmeddin Eyyub'u sıkıştırdığı ve siyasi olarak karışık bir ortamın bulunmasıyla Anadolu Selçukluları fırsattan istifade Amid'i kuşatmıştı. Salih Necmeddin Eyyub, Bedreddin Lü'lü tehlikesini

³⁶ Şeşen, "Eyyübiler", 6:374.

³⁷ Özbek, "Türkiye Selçukluları-Eyyubi İlişkileri (1175-1250)", 198.

³⁸ Celaleddin Harezmsah'ın 1230 yılındaki ölümünden sonra başsız kalan Harezmliler bölgede bir sorun teşkil etmeye başlamışlar. Önce Selçukluların hizmetine alınmışlar ancak II. Gıyaseddin Keyhusrev'in Harezmlilerin başı Kayırhan'ı tutuklatması ile aynı şeyin başlarına gelmesinden korkarak Fırat nehrinin doğusuna yoldaki yerleri harap ederek geçtiler. Kuzey-Suriye'de başıboş kalmış oldukları için yağma ve tahribat yapan Harezmliler, 1237 yılında Salih Necmeddin tarafından hizmetine alınmış ve askerî güç olarak yararlanmaya başlamıştır. Detaylı bilgi için bk. Kâzım Paydaş, "Moğol İstilasından Sonra Urfa ve Harran'a yerleşen Harezmliler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy.150 (Haziran 2004): 158-59.

³⁹ İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye Tercümesi*, 13:290.

⁴⁰ İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye Tercümesi*, 13:290. Paydaş, "Moğol İstilasından Sonra Urfa ve Harran'a yerleşen Harezmliler", 159.

defettikten sonra Harezmlileri, Amid'e gönderdi. Amid, Salih Necmeddin Eyyub'un oğlu Tûranşah ve Emir Hüsameddin Hezbanî tarafından savunuluyordu. Harezmlilerin de gelmesi ile Anadolu Selçuklu kuvvetleri kuşatmayı kaldırdı ve Amid'den ayrılarak geri döndüler.⁴¹

Kâmil'in vefatından sonra başa geçen II. Âdil'in naibi olarak Dımaşk'ta hüküm süren Melik Cevad ve II. Âdil'in arası açılmaya başlamıştı. II. Âdil, Melik Cevad'ın tek başına hareket etmesinden memnun değildi. Ayrıca babasına ait olan Dımaşk'ın kendisinde kalmasını istiyordu ve bunun yanında Nâsır'a karşı kazandığı zafer ile onun güçlenmiş olması hoşuna gitmemişti.⁴² Bu sebeple Dımaşk'ı vermesini istemek için Şeyhu'ş-Şüyuh'un oğullarından İmadeddin'i Melik Cevad'a göndermişti. Bu arada Dımaşk'ta Melik Cevad iyi bir yönetim sergilemiyordu. Dımaşklıların mallarına el koymuş ve onlardan 600.000 dinar civarında para toplamıştı.⁴³

Dımaşk'a giden İmadeddin ona şehri boşaltması karşılığında Mısır'dan iktalar verileceğini söyledi. Aksi takdirde Mısır askerlerinin gelip Dımaşk'ı zorla alacağını belirtti. Ne yapacağını bilemeyen Melik Cevad, Hısnıkeyfa'da bulunan Salih Necmeddin Eyyub'a mektup yazarak onu Dımaşk'a çağırdı. Dımaşk ile Rakka, Âne ve Sincar şehirlerini değiştirmek istiyordu. Salih Necmeddin Eyyub, Hısn-ı Keyfa'da oğlu Tûranşâh'ı naip olarak bırakarak Aralık 1238'de Dımaşk'a hareket etti. Bu arada Melik Cevad, Mısır'dan gelen ve Dımaşk meliki olmasında etkisi olan İmadeddin'i öldürttü.⁴⁴ Mısır Sultanı II. Âdil adına okunan hutbeleri kesti ve Salih Necmeddin Eyyub adına hutbe okutmaya başladı. Ocak 1239'da Dımaşk'a gelen Salih Necmeddin Eyyub şehri Cevad'dan teslim aldı.⁴⁵ Cevad tarafından paralarına el koyulan insanlar, şehirden çıkarken onun yüzüne karşı lanet okuyordu.⁴⁶ Bu arada Salih Necmeddin Eyyub, Cezire'nin yanında Dımaşk'a da sahip olarak sağlam adımlarla hedefine ilerliyordu. Mısır'ı ele geçirerek Eyyubi Sultanı olmak onun en büyük amacıydı.

Suriye'de bunlar olurken, Mısır'da bulunan emirler Salih Necmeddin Eyyub'a haber vererek onu Mısır'a çağırıyorlardı. Çünkü Mısır sultanı II. Âdil devlet yönetimine tecrübesiz kişileri getiriyor ve devlet işlerini ihmal ediyordu. Eğlence ile zamanını geçiren

⁴¹ Ahmet Demir, *Urfa ve Çevresi Eyyübiler Tarihi* (İstanbul: Kent Yayınları, 2008), 106.

⁴² Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 52.

⁴³ İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye Tercümesi*, 13:292.

⁴⁴ Sibt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:360.

⁴⁵ Şeşen, "Eyyübiler", 6:376.

⁴⁶ İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye Tercümesi*, 13:292.

ve babasının doldurduğu hazineleri boşaltan II. Âdil'den kumandanları da rahatsızdı. Fahreddin b. Şeyhüşşûyuh'u hapse attırması ve kardeşleri Melikü'l-Muiz ile Melikü'l-Emced'i Mısır'dan kovdurması emirlerin korkmasına sebep oldu. Sıranın kendilerine gelmesinden endişelenen emirler, Salih Necmeddin Eyyub'u Mısır'a çağırdılar. Bu arada Kerek sahibi Nâsır Davud II. Âdil'in daveti üzerine Mısır'a gelmiş ve Kahire'de kalmaya başlamıştı. Çünkü Nâsır Davud'un da amacı Kahire'yi ele geçirmektir ama istediğini elde edemeyince Salih Necmeddin Eyyub ile irtibata geçerek Dımaşk'ı verdiği takdirde Mısır'ı almasında yardım edeceğini belirtiyordu.⁴⁷

Salih Necmeddin Eyyub Mısır'ı ele geçirmek amacıyla yola çıkmak için hazırlıklara başladı. Sefer hazırlıklarını tamamladıktan sonra yerine Nâsırüddin Kaymarî'yi Dımaşk'ta naibi olarak bıraktı. Hüsameddin Ali el-Hezbanî'yi bir ordunun başına geçirerek Taberiye Gölü kıyısına gönderdi. Bu arada iktidar olma yarışında Salih Necmeddin Eyyub'un tarafını tutan Mısır'daki askerlerin Gazze'ye kadar geldikleri haberini aldı. Ordusu ile birlikte 5 Mayıs 1239 tarihinde Hirbetüllüsûs'a giderek burada karargahını kurdu. Bu sırada Salih Necmeddin Eyyub'un yanında oğullarından Melik Müğis bulunuyordu. Melik Muazzam Tûrânşâh babasının naibi olarak Hısn-ı Keyfa'da ve Melik Kâhir de Dımaşk'ta idi.⁴⁸

Salih Necmeddin Eyyub, sefer hazırlıklarına devam ederken Ba'lebek valisi olan amcası İmadeddin İsmail'den kendisine destek vermesini ve orduya katılmasını istiyordu.⁴⁹ İmadeddin İsmail geleceğini söylese de asıl niyeti Hıms sahibi II. Şirkuh'un da desteğini alarak Dımaşk'ı ele geçirmektir. Bu sebeple Salih Necmeddin Eyyub'a sadece küçük bir birlik ile oğlunu göndererek onu oyaladı.⁵⁰

İmadeddin İsmail'in gelmesi gecikince Salih Necmeddin Eyyub, Tabip Sa'deddin Dımaşkî'yi Ba'lebek'e amcası İmadeddin'e gönderdi. Elçiden gelen haberleri posta güvercini vasıtasıyla alıyorlardı. Ancak posta güvercinleri İmadeddin İsmail'in veziri tarafından değiştirilmişti. Bu sebeple Salih Necmeddin Eyyub'un elçisinin İmadeddin İsmail'in sefer hazırlıklarının Nablus üzerine değil Dımaşk üzerine yapıldığını haber

⁴⁷ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 55-56; Şeşen, "Eyyubiler", 377.

⁴⁸ Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Sâlim b. Nasrillâh et-Temîmî el-Hamevî eş-Şâfiî İbn Vâsıl, *Müferricü'l-Kurûb fi Ahbaru Benî Eyyub* (Kahire: Daru'l-Kütüb vel-Vesaiki'l-Kavmiyye, 1957), 5:212-13.

⁴⁹ İbn Vâsıl, *Müferric*, 5:216.

⁵⁰ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 58.

verdiği bilgiler İmadeddin İsmail'e gidiyor, o da elçinin ağzıyla Salih Necmeddin Eyyub'e sahte bilgiler gönderiyordu.⁵¹

Salih Necmeddin Eyyub, kendisine kurulan bu tuzağın farkına varamadı ve İmadeddin İsmail'in sözlerine güvendi. Mısır seferi için hazırlıklarının bittiğini Nablus'a geldiğinde yerine oğlunu naip bırakmak istediği için Salih Necmeddin Eyyub'den yanında bulunan oğlunu göndermesini istedi. İmadeddin İsmail'in oğlunu Ba'lebek'e gönderirken, Melik Muğis Ömer'i de Dımaşk'a gönderdi.⁵² Bu sırada Abbasi Halifesi, elçisi Muhyiddin İbnü'l-Cevzî ve oğlunu, kardeşler arasında savaş çıkmaması için Salih Necmeddin Eyyub ve II. Âdil'e aralarında arabuluculuk yapmak için göndermişti. Hatta taraflar arasında bir anlaşmaya varılmak üzereydi.⁵³ Ancak İmadeddin İsmail ile II. Şirkuh 28 Eylül 1239 tarihinde Dımaşk'ı kuşatarak ele geçirdi. Salih Necmeddin Eyyub'un oğlu da yakalanarak hapse atıldı.⁵⁴

Şehrin ele geçirildiği haberini alan Salih Necmeddin Eyyub'un en yakın adamları ve askerleri ondan ayrılarak Dımaşk'a geri döndüler. Salih Necmeddin Eyyub'un yanında eşi Şecerüddür, üstâdüddarı Hüsameddin, birkaç emir ve bir grup Memlük kalmıştı.⁵⁵ Bundan sonra ne yapacaklarına dair aralarında yaptıkları istişareden sonra Salih Necmeddin Eyyub ve yanındaki grup Nablus'a gitmeye karar verdiler. Nablus'a vardktan sonra Eyyubilerin Kerek hâkimi Nâsır Davud'a sığınma talebinde bulundular. Selahaddin Davud, Dımaşk'ı alma emellerinden vazgeçmemişti. Salih Necmeddin Eyyub'u bu amaç uğrunda müttefik olabilecek potansiyelde gördüğü için sığınma talebini kabul etti. Necmeddin Salih Eyyub ve yanındaki adamları Kerek'e vardılar ve saltanat sarayında Nâsır Davud tarafından göz hapsine alındılar.⁵⁶

Salih Necmeddin Eyyub'un Kerek'te gözetim altına alınması Mısır'da bulunan II. Âdil'i çok sevindirdi. Hatta II. Âdil, Nâsır'dan, abisini bir kafese koyup göndermesi karşılığında 400.000 altın ile Dımaşk'ı vermeyi teklif etti. Ancak Nâsır Davud, bu teklifi

⁵¹ İbn Vâsıl, *Müferric*, 5:220-21; Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 61; Şeşen, *Eyyübiler*, 125.

⁵² Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 61.

⁵³ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 59.

⁵⁴ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 63.

⁵⁵ Şeşen, "Eyyübiler", 6:378.

⁵⁶ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 65-66.

reddetti. Çünkü II. Âdil'i de İmadeddin İsmail'i de sevmiyordu. Salih Necmeddin Eyyub ise onlara karşı elinde tuttuğu bir kozdu.⁵⁷

1.2. THİBAUT DE CHAMPAGNE HAÇLI SEFERİ

Eyyubiler arasında siyasi birliğin iyice zayıfladığı bu dönemde Kâmil ile II. Friedrich arasında 18 Şubat 1229 tarihinde imzalanan anlaşmanın süresi dolmuştu.⁵⁸ Papa IX. Gregorius'un çağrısıyla çoğunluğu Fransız soylularından oluşan bir grup Haçlı doğuya doğru gitmeye hazırlandı. Bu grubun başında da Navarra kralı Thibaut de Champegne bulunuyordu. Aigues-Mortes ve Marsilya'dan gemilere binen Haçlılar, uzun ve zorlu bir yolculuktan sonra 1 Eylül 1239 tarihinde Akkâ'ya ulaştılar. Yaklaşık bin kişilik bir ordu toplayan Haçlılar, bu ordu ile nasıl hareket edeceklerini kararlaştırmak için bir toplantı düzenlediler. Eyyubi meliklerinin aralarında anlaşmazlıkların olması Hristiyanlar için önemli bir fırsattı. Çünkü üstün konuma sahip olmak için Haçlılara önemli tavizler verebilirlerdi. Ancak Haçlılar II. Friedrich'in yaptığı gibi siyasi bir anlaşma yapmayacaklardı. Onlar savaşmaya gelmişlerdi.⁵⁹

Yapılan istişareler sonucunda önce Askalan ve Gazze'deki mevkilere daha sonra da Dımaşk üzerine taarruz edilmesine karar verildi. Ordu Yafa'ya yaklaştığında Dımaşk'a doğru ilerlemekte olan Müslüman kervanını basmalarının sonucunda Nâsır Davud'un düşmanlığını kazandılar.⁶⁰

Haçlılar Gazze'deki mevkilere taarruza hazırlandıkları sırada Mısır'dan onları durdurmak için Rukneddin komutasında bir ordu Gazze'ye gönderilmişti. Haçlıların arasında Thaibaut de Champegne'nin komutanlığından hoşlanmayan ve ganimet hırsı ile hareket eden soylulardan birkaçı Mısır'dan gelen orduya bir an önce saldırmayı ve bunu Thaibaut de Champegne'den gizlemeyi planladı. Ancak 12 Kasım gecesi Gazze'ye doğru yola çıkmaya hazırlandıkları bir sırada Thaibaut bu planı haber alarak ordugaha dönmelerini emretti. Emrini dinlemeyerek yola çıkan ordu ertesi gün Gazze'nin yakınlarında deniz kıyısında kumlarda dinlendikleri sırada Mısır ordusu tarafından bozguna uğratıldılar. Haçlılar hiçbir şey yapamamıştı. Çünkü buldukları yerdeki ince

⁵⁷ Şeşen, "Eyyübiler", 6:379.

⁵⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:184.

⁵⁹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:185.

⁶⁰ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:186.

kum hem atlara hem de askerlere silahların ağırlığından dolayı hareket imkânı tanımıyordu. Haçlıların çoğu öldürüldü, altı yüz kadarı da Mısır'a götürülerek esir edildi. Savaştan kaçanlar Askalan'a döndüğünde Thaibaut esir edilen arkadaşlarını kurtarmak için Mısır ordusunun üzerine yürümek istediye de bunun büyük bir tehlike olduğunu düşünen şövalyeler onu vazgeçirdiler. Başarısızlık ile Akkâ'ya geri döndüler.⁶¹

Haçlı ordusunun Dımaşk'a gitmekte olan ticaret kervanını basması ile Nâsır Davud harekete geçti ve Kudüs'e yürüdü. Kudüs'e yeterli garnizon yerleştirilmediği için oldukça savunmasızdı. Şehrin içindekiler ellerindeki yiyecek bitene kadar yaklaşık yirmi yedi gün Nâsır'a karşı dayandıysa da 7 Aralık 1239 tarihinde sahile emniyet içinde ulaşma garantisi ile teslim oldular. Nâsır Davud Şehirde Haçlıların sağlamlaştırdığı kaleleri yıktırdı ve Kerek'e geri döndü. Böylece Nâsır Davud, altıncı Haçlı Seferi sonucunda Haçlılara verilen Kudüs'ü tekrar almış oldu.⁶²

1.3. SULTAN SALİH NECMEDDİN

Salih Necmeddin Eyyub, Kerek'te Nâsır Davud'un gözetimi altındayken, Sincar Kadısı Bedreddin Yûsuf gibi önemli kişiler onu kurtarmak ve sultan ilan etmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Aynı zamanda Salih Necmeddin'in oğlu Tûrânşâh ve Harezmliler de efendilerini kurtarmak için gayret sarf ediyordu.⁶³ Salih Necmeddin Eyyub'un taraftarlarının verdiği çaba neticesinde Nâsır Davud yedi aylık bir süre sonunda Salih Necmeddin Eyyub'u serbest bıraktı ve II. Âdil adına okunan hutbeleri kesip Salih Necmeddin Eyyub adına hutbe okutmaya başladı. Böylece Salih Necmeddin Eyyub'u sultan olarak tanımış oldu. Ramazan Bayramından sonra ikisi Kudüs'e giderek bir anlaşma yaptılar. Bu anlaşmaya göre Mısır'ın Salih Necmeddin Eyyub'da, Dımaşk ve doğu bölgelerinin Nâsır Davud'da kalmasına karar verdiler.⁶⁴ Ancak Salih Necmeddin Eyyub, sultan olduktan sonra Nâsır Davud'a bu bölgeleri baskı altında yemin ettirildiği gerekçesi ile vermemiş, Nâsır Davud'u Mısır'dan uzaklaştırmıştır.⁶⁵

Salih Necmeddin Eyyub ve Nâsır Davud, Kudüs'te yapmış oldukları anlaşmadan sonra Mısır'ı almak amacıyla Gazze'ye giderek burada karargâh kurdular. II. Âdil bu

⁶¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:186-87.

⁶² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:188; Alın, "Eyyubiler Devrinde Suriye", 162-63.

⁶³ Şeşen, *Eyyübiler*, 127.

⁶⁴ İbn Vâsıl, *Müferric*, 1957, 5:259.

⁶⁵ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 74-75.

durumu haber almış ve Kahire'den çıkararak Bilbis'e gelerek karargahını kurmuştu.⁶⁶ II. Âdil, Dımaşk sahibi İmadeddin İsmail'e haber göndererek ordusu ile gelip kendisine katılmasını istedi. İmadeddin İsmail, Hıms sahibi II. Şirkuh'un vefat etmesi ile babasının yerine geçen oğlu Melik Mansur İbrahim ile birlikte Dımaşk'ın güneyinde bulunan Sevad topraklarında Fevvar'da ordugâh kurdular.⁶⁷

Tarafların savaşa hazırlandıkları dönemde, 31 Mayıs 1240 Cuma günü gecesi II. Âdil'in yönetiminden rahatsız olan Mısırlı emirlerin onu çadırında yakalayıp tutuklaması üzerine olayların seyri değişti. Ordusunda bulunan Eşrefî emirler Dımaşk sahibi İmadeddin İsmail'in tahta geçmesinin, Kâmilî emirler ise Salih Necmeddin Eyyub'un tahta geçmesinin daha uygun olacağını düşünüyorlardı.⁶⁸ Neticede Kâmilî emirlerin sayıca fazla olması ile Salih Necmeddin Eyyub'u çağırarak onu yönetime geçirmeye karar verdiler.⁶⁹ Mısırlı emirlerin daveti üzerine Nâsır Davud ile birlikte yola çıkan Salih Necmeddin Eyyub, 19 Haziran 1240 tarihinde Kahire'de Kal'atül-cebel'de Mısır Eyyubi tahtına oturdu.⁷⁰ II. Adil ise uzun süre Kahire kalesinde hapiste tutulduktan sonra 9 Şubat 1248 senesinde boğularak öldürüldü.⁷¹ II. Âdil'in öldürülmesi Eyyubiler arasında yaşanan saltanat mücadelesinde işlenen tek cinayettir.⁷²

Salih Necmeddin Eyyub, saltanata geçtiğinde Eyyubilerde merkezi otorite sağlam değildi. Sadece Cezire ve Amid hâkimi oğlu Tûrânşâh ve Harezmliler ile Hama hâkimi Muzaffer Takiyyuddin onun adına hutbe okutuyordu. Dımaşk sahibi İmadeddin İsmail, Hıms sahibi Melik Mânsur İbrahim, Salih Necmeddin Eyyub'a karşıydı.⁷³ Bu yüzden Hama, Hıms merkeze bağlanmadılar.⁷⁴ Aynı zamanda Kerek'de merkeze bağlanmamıştı. Çünkü Salih Necmeddin Eyyub Mısır sultanı olduktan sonra Nâsır Davud'a vaat ettiği

⁶⁶ Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:366.

⁶⁷ İbn Vâsıl, *Müferric*, 1957, 5:260; Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 76; Şeşen, *Eyyübîler*, 129.

⁶⁸ Şeşen, *Eyyübîler*, 129.

⁶⁹ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 77.

⁷⁰ Makrîzî 23 Şevval 637 Cuma günü Salih Necmeddin'in Mısır tahtına oturduğunu ifade etmektedir. Miladi olarak 17 Mayıs 1240 tarihine tekabül ediyor. Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:403; İbn Hallikan ise Salih Necmeddin'in Kahire'ye 27 Zilkade 637/19 Haziran 1240 tarihinde saat ikide girdiğini belirtmektedir.

⁷¹ Sıbt İbnü'l Cevzî, *Mir'atü'z-Zaman Fi Tarihi'l-Ayan*, 22:406; Cengiz Tomar, "el-Melikü'l-Âdil II" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.29, (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 60-61; Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:431.

⁷² Şeşen, "Eyyübîler", 6:380.

⁷³ Şeşen, *Eyyübîler*, 130.

⁷⁴ Şeşen, "Eyyübîler", 6:380.

şeyleri vermemesi Nâsır Davud’u küstürmüş ve taraf değiştirerek İmadeddin İsmail’in yanına geçmesine sebep olmuştu.⁷⁵

Salih Necmeddin Eyyub, saltanatın başına geçtikten sonra otoritesini sağlamlaştırmak için kendisine karşı olduklarını bildiği emirleri tutuklattı ve yerine sadakatlerine güvendiği kendi emirlerini getirdi.⁷⁶ Nil nehri üzerindeki Ravza adasında bulunan kaleyi tamir ettirerek saltanat merkezini Kal’atül-Cebel’den Ravza adasına taşıdı. Kendisi ve Memlükleri artık burada ikamet ediyordu. Bu sebeple Memlüklerine “Bahrî Memlükleri”⁷⁷ denildi.⁷⁸

1.4. MISIR-ŞAM MÜCADELESİ

Salih Necmeddin Eyyub’un Mısır’da saltanat tahtına oturması Dimaşk sahibi İmadeddin İsmail’i endişelendirmişti. Dimaşk’ı almak üzere geleceğini bildiği için müttefik arayışına girdi. Bu sebeple Halep sahibesi Dayfe Hatun’a ittifak teklifinde bulunuyorsa da teklifi kabul edilmedi. İmadeddin İsmail, Dayfe Hatun’un teklifini kabul etmemesi üzerine Akkâ Haçlılarına ittifak teklifinde bulunarak Salih Necmeddin Eyyub’e karşı onların desteğini istedi. Bu destek karşılığında Safed, Şakif gibi önemli kaleler ile Celile ve Güney Lübnan’da bulunan varlıklarını Haçlılara teslim etmeyi vaat etti.⁷⁹ Ayrıca Frenklerin, Dimaşk’tan istedikleri silahları almalarına da izin verilmesi üzerine anlaştilar.⁸⁰

⁷⁵ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam’ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 81-82.

⁷⁶ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam’ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 83.

⁷⁷ “Eyyubi Hükümdarı Necmeddin Eyyüb’un daha önce Kıpçak bozkırlarından ve Kafkaslardan getirttiği Türk asıllı Memlükler Nil Nehri’nde Ravza adasındaki kışlalara yerleştirilmişlerdi. Bunlara, “el-Memâlikü’l-Bahriyye” adı verildi. Bu özel askeri birlikler çok geçmeden Eyyubi ordusunun en önemli unsuru haline geldiler.” Osman Çetin, *Türk-İslâm Devletleri Tarihi* (İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayınları, 2012), 335.

⁷⁸ Şeşen, *Eyyübiler*, 131.

⁷⁹ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam’ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 84-85. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:188.

⁸⁰ Şeşen, *Eyyübiler*, 133.

İmadeddin İsmail ile Haçlıların anlaştığı sırada, Haçlılar arasında bölünmeler başlamıştı. Templier⁸¹ ve Hospitalier⁸² şövalyeleri birbiri ile neredeyse savaş halindeydiler. İmadeddin ile yapılan anlaşma ile Templierlerin Safed kalesini elde etmesi Hospitalier şövalyelerinin hoşuna gitmemişti. Salih Necmeddin Eyyub ise bu ittifakı bozmak için Hospitalier ile müzakereye girişti. Eğer tarafsız kalırlarsa Askalan'ı işgal etmelerine izin vereceğini ve Gazze'de esir düşen Hospitalierlerin liderlerinin de aralarında bulunduğu esirleri serbest bırakacağını bildirdi. Sultanın temsilcisi ve Hospitalierler arasında Askalan'da anlaşma imzalandı.⁸³ Salih Necmeddin Eyyub, Haçlılar ile Dımaşk arasında yapılan ittifakı bozarak zafer kazanmıştı. Ancak Thibaut, Dımaşk ile yapılan anlaşmanın bozulması ile Haçlı Krallığı'nda itibarını kaybetmişti. Bu sebeple 1240 Eylül ayının sonunda Avrupa'ya geri döndü.⁸⁴

Thibaut de Champegne'nin Avrupa'ya dönmesinden sonra İngiltere Kralı III. Henry'nin kardeşi Richard of Cornwall 11 Ekim 1240 tarihinde Akkâ'ya geldi. Bir süre sonra Askalan'a gitti ve burada Salih Necmeddin Eyyub'un elçileri ile karşılaştı. Elçiler ondan Hospitalier tarikatı ile yapılmış olan anlaşmayı doğrulamasını istediler. Richard bu anlaşmaya ek olarak İmadeddin ile yapılan anlaşmayı kabul etmesini istedi. Ayrıca Belvoir ve Taberiye kalesi, Celile'den kalan yerlerin de Haçlılara teslim edilmesini istedi ve istekleri yerine getirildi. Böylece Haçlılar, Gazze'ye kadar Ürdün'ün batısında kalan eski topraklarını yeniden almış oldular.⁸⁵ Eyyubi hanedanı içindeki iktidar kavgası Haçlıların işine yaramış, Celile alınmış ve Askalan ileri karakolu ise güçlendirilmiştir.⁸⁶

⁸¹ 1119 yılında Hugh de Payens ve Godfrey de St. Omer öncülüğünde Kudüs'e gelen hacıları koruma amacıyla kurulmuştur. Hayatlarını bu amaca adayacaklarına dair Kudüs Patriğinin önünde yemin etmişlerdir. Kudüs Kralı II. Baudouin kalacak yerleri olmayan bu şövalyelere Süleyman Tapınağı'nın bulunduğu alanı tahsis etmiştir. Örgüt bu sebeple Tapınak, tarikat üyeleri ise "Tapınakçılar" ismi ile anılmaya başlamıştır. Régine Pernoud, *Tapınak Şövalyeleri*, çev. Deniz Yüce Sylvestre (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2015), 8. Tarikat hakkında detaylı bilgi için bk. Muhittin Çeken, "Tapınak Şövalyeleri (Kuruluşu, Yükselişi, Kurumsal Yapısı ve Düşüşü)" (Doktora Tezi, Manisa, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, 2018).

⁸² Hospitalier Şövalyeleri, Tapınak şövalyelerinden önce kurulmuş olan bir gönüllü girişimdir. XI. Yüzyılın sonlarına doğru Müslümanlardan özel izin alınarak Kudüs'te kurulmuştur. Hacca gelen hasta ve yoksul hacılara yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Hastaların tedavi edilmesi amacıyla Saint-Jean Hastanesi inşa edilmiş ve bu hayır kurumunun üyeleri Hospitalier olarak anılmaya başlamıştır. Pernoud, *Tapınak Şövalyeleri*, 9. Ramazan Şeşen, "Dâviyye ve İsbîrîyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 19.

⁸³ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:189.

⁸⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:189.

⁸⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:190.

⁸⁶ Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 574.

Haçlılar, Eyyubi melikleri arasında yaşanan kavgaların içinde her zaman bir tarafın yanında yer almışlardır. Bu katılımlarının bedeli olarak önemli sayılabilecek imtiyazlar elde etmişlerdir. Bunların en önemlilerinden biri Dımaşk sahibi İmadeddin İsmail'in vermiş olduğu imtiyazdır. Çünkü yıllar önce Selahaddin Eyyubi tarafından alınan bu yerler Haçlılar'a verilmiş ve Haçlılar 1265 yılına kadar bu yerleri ellerinde tutmuşlardır.⁸⁷

⁸⁷ R. Stephen Humphreys, "XIII. Yüzyılda Eyyübiler, Memlükler ve Latin Doğu", çev: Mustafa Kılıç, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi XI*, sy.1 (2007): 366-67.

İKİNCİ BÖLÜM

YEDİNCİ HAÇLI SEFERİNE HAZIRLIK

2.1. SEBEPLER

2.1.1. Gazze Yenilgisi

Salih Necmeddin Eyyub, 1240 yılında Mısır hâkimi olduktan sonra İmadeddin İsmail hakimiyetini kabul etmemişti. Aralarında süren uzun mücadeleler sonunda Salih Necmeddin Eyyub ve Dımaşk sahibi İmadeddin İsmail 1243 yılında anlaşmaya karar verdiler. Taraflar arasında, elçilerin görüşmeleri ile bir anlaşmaya varıldı. Buna göre Dımaşk, Hıms ve Halep'te Salih Necmeddin Eyyub sultan olarak tanınacaktı. Dımaşk'ta İmadeddin İsmail, Hıms'ta Melik Mânsur ve Halep'te Nâsır Yusuf olmak üzere hakimiyetleri devam edecekti. Ayrıca Dımaşk'ta hapiste bulunan Salih Necmeddin Eyyub'un oğlu Melik Muğis Ömer ve komutanı Hüsameddin Hezbânî serbest bırakılacaktı.

İmadeddin anlaşmanın kendine düşen koşullarını yerine getirdi. Salih Necmeddin Eyyub'un oğlu ve komutanını serbest bıraktı.⁸⁸ Ancak bu süreçte anlaşmayı bozan bir durum meydana geldi. Salih Necmeddin Eyyub tarafından Harezmlilere hitaben yazılmış ve içeriğinde “asıl amacının oğlunu kurtarmak olduğu, uygun bir vakitte Dımaşk'ı almak istediğini” bildiren bir mektup İmadeddin İsmail'in eline geçti. İmadeddin, teyit almak üzere bu mektubu Kahire'ye gönderse de bir cevap alamayınca anlaşmayı iptal etti. Dımaşk'ta serbest bırakılan ancak şehirden çıkmasına izin verilmeyen Melik Muğis Ömer tekrar tutuklandı.⁸⁹

Anlaşma bozulmadan önce, Nâsır'ın topraklarını işgal etmek için İmadeddin İsmail, Aclun'u kuşatmak üzere bir birlik göndermişti. Anlaşmanın bozulmasından sonra gönderdiği birliği geri çağırdı ve Nâsır ile Salih Necmeddin Eyyub'a karşı onunla ittifak kurdu. Halep ve Hıms sahipleri de bu ittifaka katılmışlardı ancak kuvvetlerinin Salih Necmeddin Eyyub ve Harezmliler'e karşı yeterli olmadığını düşündükleri için Akkâ Haçlılarının yardımını istediler. Haçlılar, Nâsır tarafından alınan Kudüs'ü, Harem-i Şerif

⁸⁸ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 98.

⁸⁹ Şeşen, *Eyyübiler*, 134.

de dahil olmak üzere istedikleri biçimde imar izni koşuluyla geri aldılar.⁹⁰ Kudüs ilk kez Haçlılara teslim edilmiyordu. Altıncı Haçlı Seferinde Kâmil ile II. Friedrich arasında yapılan Yafa anlaşması ile Kudüs daha önce de Haçlılara teslim edilmişti. Ancak Kubbetü's-Sahra, el-Aksa camisi ve Harem-i Şerif Müslümanlara verilerek ibadet etme serbestliği sağlanması ve Kudüs'te herhangi bir imar faaliyeti olmaması şartı ile teslim edilmişti. Salih Necmeddin Eyyub'a karşı birleşen bu yeni Eyyubi melikleri ittifakı ise daha önce verilmeyen büyük bir taviz ile Kudüs'ü Haçlılara teslim etmekle kalmadı aynı zamanda kutsal yerlerin imar iznini de verdiler. Bunun karşılığı olarak onların yardımını aldılar.

Suriye Eyyubi melikleri ile Haçlı ittifakına karşı Salih Necmeddin Eyyub, Cezire'deki Harezmliler'e mektup yazarak onları Dımaşk ve Filistin'e baskın yapmaya ve amcası İmadüddin İsmail'e karşı kendisini savunmaya çağırdı. Mısır Sultanından gelen teklifi kabul eden Harezmlilerin başında Hüsameddin Berke Han vardı.⁹¹ Yaklaşık 10.000 asker, 1244 yılı haziran ayında Cezîre bölgesinden çıkarak iki kola ayrıldılar. Bir kol Ba'lebek yönüne diğer kol ise Dımaşk tarafına yöneldi.⁹² Uğradıkları yerleri yağmaladılar, Dımaşk'ın tahkimi kuvvetli olduğu için buraya saldırmadan Celile'ye doğru ilerlediler. Taberiye'yi zapt ederek Nablus üzerinden Kudüs'e yönelen Harezmliler, 23 Ağustos tarihinde Kudüs'e girdiler.⁹³

Harzemlilerin yağmasına karşı, Haçlılardan ne baronlar ne de şövalyeler Kudüs'e yardıma gitti. Yardım gelmeyeceğini anlayan şehir halkı, Kerek sahibi Nâsır'dan yardım istediler. Nâsır, Harezmlilerle görüşerek iç kalenin teslim edilmesi halinde Hristiyan halkın ve garnizonun sağ salım Yafa'ya gitmesi için müsaade aldı. 23 Ağustos'ta Yafa'ya gitmek üzere yaklaşık 6.000 kişi yola çıktı ve şehri Harezmlilere teslim ettiler. Kafilenin içinden birkaç kişi şehre veda etmek için baktıklarında kulelerden Frank bayraklarının asıldığını gördüler. Haçlıların yardıma geldiğini düşünen yaklaşık 2.000 kişi şehre geri

⁹⁰ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 100-101. Salih Necmeddin'in oğlu Melik Muğis Ömer, İmadeddin İsmail tarafından Dımaşk kalesinde hapsedilmişti. Babası Salih Necmeddin onu kurtarmaya çalıştı ancak muvaffak olamadı. Hapisteyken 19 Ekim 1242 tarihinde vefat etti. Sibt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:387.

⁹¹ İbn Vâsıl, *Müferric*, 1957, 5:536.

⁹² Alın, "Eyyubiler Devrinde Suriye", 169-70.

⁹³ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 102.

döndüler ve şehir surları altında pusuya düşürülerek kılıçtan geçirildiler. Yafa'ya gitmekte olanlar ise Arap eşkıyalarının saldırısına uğrayınca Yafa'ya sadece 300 kişi ulaşabildi.⁹⁴

Harezmliler, Hz. İsa'nın çarmıha gerildiğine inanılan Kutsal Kabir/ Kıyâme Kilisesini tahrip ettiler. Şehri terk etmeyen ve bu sırada ayin yapan birkaç Latin ve yerli papazları öldürdüler. Kudüs Krallarının mezarlarını tahrip ettiler. Mezarlardan çıkardıkları kemiklerini yaktılar. Kiliseyi ateşe verdiler.⁹⁵ Şehri harabeye çevirdikten ve Frenklerden kurtulduktan sonra Gazze'ye ilerleyerek burada ordugâh kurdular ve geldiklerini Salih Necmeddin Eyyub'e haber verdiler. Salih Necmeddin Eyyub, Rukneddin Baybars komutasında bir orduyu başarılarından dolayı birçok hediyeye birlikte tebrik etmek üzere Harezmliler'e Gazze'ye gönderdi.⁹⁶

2.1.2. La Forbie (El-Harbiye) Savaşı

Kudüs'ün Harezmliler tarafından alınması sırasında krallık şövalyeleri Akkâ dışında toplanmışlardı. Hıms sahibi Mansur İbrahim, Kerek sahibi Nâsır ordularıyla birlikte Akkâ'ya gelerek Haçlılara katıldı. Hristiyanların çıkardığı bu kuvvet, Hittin savaşından beri krallığın çıkardığı en büyük kuvvetti.⁹⁷

Mısır ordusu ise Memlük emiri Rukneddin Baybars komutasında 5000 Mısırlı asker ile Harezmliler birliğinden oluşuyordu.⁹⁸ İki ordu 17 Ekim 1244 tarihinde Gazze'ye birkaç kilometre uzaklıkta La Forbie köyü yakınında karşılaştı.⁹⁹ Mansur İbrahim, Harezmlilerin taarruzunu beklemeyi bu arada da ordugahı tahkim etmelerini önerdi. Çünkü Harezmlilerin sabırlarının çabuk tükeneceğini ayrıca güçlü mevzilere saldırmaktan çekineceklerini söyledi. Hristiyanlar onunla aynı fikirde olsa da Yafa kontu hemen taarruza geçilmesi gerektiğini öne sürdü ve diğerlerini de ikna etti. Haçlılar sağ

⁹⁴ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:195; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri* (İstanbul: Dünya Yayıncılık A.Ş., 1997), 208.

⁹⁵ İbn Vâsıl, *Müferric*, 1957, 5:337; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:195-96.

⁹⁶ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 103.

⁹⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:196.

⁹⁸ William Barron Stevenson, *The Crusaders in the East: A Brief History of the Wars of Islam with the Latins in Syria during the Twelfth and Thirteenth Centuries* (Cambridge: The University press, 1907), 323,

⁹⁹ Jochen Burgdorf, "Forbie, Battle of (1244)", *The Crusades: an Encyclopedia*, c.1 (California: Abc-Clio, 2006), 449.

kanatta, Dımaşk ve humus birlikleri merkezde, Nâsır da sol kanatta olmak üzere Mısır ordusuna taarruza geçtiler.¹⁰⁰

Aralarında yapılan savaşta Suriye Eyyubi melikleri ve Haçlılardan oluşan ittifak büyük bir kayıp yaşadı. Templier tarikatının büyük üstadı, Sûr başpsikoposu ve Remle psikoposu öldürülmüş, Yafa kontu ve Hospitalier tarikatı büyük üstadı esir edilmişti.¹⁰¹ Bu savaş sonucunda Haçlı kuvvetlerinin askeri gücünün çoğu yok edilmiş, Filistin’i de tamamen kaybetmişlerdi.¹⁰² Gazze yenilgisi 1187 yılında Hittin’de yaşanan hezimetten daha büyük bir hezimettti.¹⁰³ Salih Necmeddin Eyyub bu savaş sonucunda Gazze’yi ve Kudüs’ü hakimiyeti altına aldı.¹⁰⁴

La Forbie savaşının ardından Mısırlılar, Latin Krallığını tamamen yok edebilirlerdi. Ancak bunu yapmak yerine onlar güney sınırına yönelmeyi tercih ettiler.¹⁰⁵ Çünkü Salih Necmeddin Eyyub, Haçlıların üzerine gitmeden önce Suriye meliklerine boyun eğdirmek istiyordu. Bu sebeple Haçlılar bir süre daha burada kalabildiler.¹⁰⁶ Salih Necmeddin Eyyub veziri Muîniddin b. Şeyhüşşüyûh’un komuta ettiği bir orduyu Filistin’e gönderdi. Harezmliler ile Gazze’de birleşen ordu buradan Beysan’a hareket etti. Burada bir süre kaldıktan sonra Dımaşk’a hareket ettiler. İmadeddin İsmail ile Hıms hâkimi Mansur İbrahim’i Dımaşk’ta kuşatma altına alındılar. İmadeddin vezirini Abbasi halifesine göndermiş ancak ondan olumlu bir yanıt alamamıştı. Altı ay süren kuşatmanın ardından İmadeddin ve Mansur İbrahim kurtuluşun olmayacağını anlayınca Salih Necmeddin Eyyub ile anlaşma yolunu seçtiler. Yapılan anlaşma neticesinde Dımaşk Salih Necmeddin Eyyub’e, Ba’lebek, Busrâ ve Havran’ın İmadeddin İsmail’e, Tedmür ve Rahbe’nin ise Hıms beyliğine bırakılmasına karar verildi.¹⁰⁷

Harezmliler ise Salih Necmeddin Eyyub’e yardımları karşılığında mükafatlandırılmayı istiyorlardı. Salih Necmeddin Eyyub’in veziri Muîniddin b.

¹⁰⁰ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:196-97.

¹⁰¹ Stevenson, *The Crusaders in the East*, 323.

¹⁰² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:197; Alm, “Eyyubiler Devrinde Suriye”, 170.

¹⁰³ Shlomo Lotan, “The Battle of La Forbie (1244) and Its Aftermath- Re-Examination of the Military Orders Involvement in the Latin Kingdom of Jerusalem in the Mid-Thirteenth Century”, *Ordines Militares. Yearbook for the Study of the Military Orders*, Vol. 17, 2012, 54.

¹⁰⁴ Alm, “Eyyubiler Devrinde Suriye”, 171.

¹⁰⁵ Lotan, “The Battle of La Forbie (1244) and Its Aftermath- Re-Examination of the Military Orders Involvement in the Latin Kingdom of Jerusalem in the Mid-Thirteenth Century”, 60.

¹⁰⁶ Demirkent, *Haçlı Seferleri*, 208.

¹⁰⁷ Şeşen, *Eyyübîler*, 135.

Şeyhüşşüyûh, Dımaşk'ı İmadeddin'den teslim aldıktan sonra onları yağma yapmamaları için şehre almamıştı. Ancak Harezmliler Salih Necmeddin Eyyub'e verdikleri hizmet karşılığında iktalar verilmesini bekliyorlardı. Salih Necmeddin Eyyub ise onların daha fazla güçlenmesini istemediği için bekledikleri yerleri vermemişti.¹⁰⁸ Beklentilerinin karşılanmaması üzerine sultana isyan ettiler ve Dımaşk'ı yağmalamaya başladılar. Daha sonra Nâsır ve İmadeddin İsmail ile anlaşarak Filistin'i işgal ettiler ve onlarla beraber 11 Temmuz 1245 tarihinde Dımaşk'ı muhasara altına aldılar. Şehrin direnmesi kuşatmayı uzattı. Kuşatmanın uzaması üzerine şehirde kıtlık baş gösterdi. Salih Necmeddin Eyyub, Halep, Humus, Hama emirlerinden ve Hısn-ı Keyfâ'da bulunan oğlu Tûrânşâh'tan yardım istedi. Yardım çağrısına olumlu tepkiler geldi. Gelen kuvvetlerin başına Humus sahibi Mansur İbrahim geçti. Mısır sultanı da Mısır'dan Suriye'ye doğru yola çıkmıştı. Harezmliler ve İmadeddin İsmail, Dımaşk kuşatmasını kaldırarak Mansur İbrahim ile Salih Necmeddin Eyyub gelmeden önce savaşmak üzere kuzeye doğru yöneldiler. İki ordu 25 Mayıs 1246 tarihinde Humus yakınında karşılaştılar. Harezmliler ve İmadeddin İsmail ağır bir yenilgiye uğradılar. Harezmlilerin lideri Berke Han öldürüldü. Kesik başı Halep kapısına asıldı. Harezmlilerden bu yenilgiden sonra Halep sahibi Nâsır Selahaddin'e sığınanlar, Harran'a kaçanlar olduğu gibi Moğolların hizmetine girenler de oldu.¹⁰⁹

Salih Necmeddin Eyyub, Dımaşk'ı alarak rakiplerini saf dışı bırakmış, Kuzey Eyyubileri onun üstünlüğünü kabul etmek durumunda kalmışlardı. Mısır sultanı bundan sonra yönünü Haçlılara çevirdi. Daha önce söylediğimiz gibi 1244 yılında İmadeddin İsmail, Haçlılara önemli stratejik iki yeri Taberiye ve Askalan'ı bırakmıştı. Mısır ordusu 17 Haziran 1247 tarihinde Taberiye kalesini fethetti. Daha sonra Askalan'a yönelen ordu 24 Ekim 1247 tarihinde burayı fethetti.¹¹⁰

¹⁰⁸ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 116.

¹⁰⁹ Şeşen, *Eyyübiler*, 136; Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 119-20; Alın, "Eyyubiler Devrinde Suriye", 172.

¹¹⁰ İbn Vâsıl, *Müferric*, 1957, 5:378; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:198-99; Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 131-33.

2.2. HAZIRLIK

2.2.1. Lyon Konsili

Haçlıların, Harezmliler tarafından Kudüs'ten çıkarılması ve La Forbie'de, Hittin savaşından daha büyük bir hezimete uğramaları yeni bir Haçlı Seferi düşüncesinin doğmasına sebep oldu. Gazze yenilgisinden sonra Akkâ'da hayatta kalan Haçlılar toplanarak Kıbrıs ve Antakya Krallıklarına, içinde buldukları müşkül durum hakkında uyarılarda bulundular. Beyrut Başrahibi Galeran vasıtasıyla Papa, İngiltere ve Fransa krallarına Kutsal Topraklar için acilen bir şeyler yapılmazsa her şeyi yitirecekleri haberini gönderdi.¹¹¹ Galeran ayrıca Kudüs Patriği Robert adına, Kudüs Krallığının mahvolmaması için Doğu'ya takviye göndermelerini görüşmek amacıyla 27 Kasım 1244 yılında Akkâ'dan Avrupa'ya doğru yola çıktı.¹¹²

Bu sırada Avrupa, Almanya ve İtalya, II. Friedrich ve Papa arasındaki sorunlarla boğuşuyordu.¹¹³ İmparator II. Friedrich tarafından İtalya'dan kovulan Papa IV. Innocent Fransa'ya Kral IX. Louis'e sığınmıştı. Kudüs'ün Müslümanlar tarafından alınmasından sonra 1245 Temmuz'unda Fransa'nın Lyon kentinde, kilisenin sorunlarını görüşmek, 1241 yılında Orta-Avrupa'dan çekilen Moğolların tekrar saldırabileceğini düşündükleri olası Moğol saldırısını önlemek ve İtalya'daki II. Friederich ile aralarındaki gerginliğin nasıl çözüleceğini tartışmak üzere bir konsil topladı.¹¹⁴ Konsile Filistin'den gelen Beyrut Psikoposu Galeran'ın yanı sıra Antakya Patriği Albert de katıldı.¹¹⁵

1244 yılının aralık ayında Fransa kralı IX. Louis ciddi bir hastalığa yakalanmıştı. Bu sırada Outremerdeki (doğudaki) Haçlıların hezimete uğradıkları haberleri gelmişti. Hastalığı yendiği takdirde yeni bir Haçlı Seferi için yemin etti.¹¹⁶ Konsilde Papa IV. Innocent, IX. Louis'in yeminini onaylayarak Outremer için talep edilen yeni bir Haçlı seferini kabul etti.¹¹⁷ II. Friedrich yeniden aforoz edilerek Almanya ve Sicilya üzerindeki

¹¹¹ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 577.

¹¹² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:219.

¹¹³ Linda Goldsmith, "Crusade of Louis IX to the East (1248–1254)", *The Crusades: an Encyclopedia*, c.1 (California: Abc-Clio, 2006), 321.

¹¹⁴ Işın Demirkent, "Haçlılar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 541; Frederick Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King* (New York: G. P. Puntam's Sons, 1900), 135.

¹¹⁵ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 580.

¹¹⁶ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:218.

¹¹⁷ Goldsmith, "Crusade of Louis IX to the East (1248–1254)", 321.

hakları iptal edildi.¹¹⁸ Hazırlıklar 1245'te başladı. Piskopos Odo'ya Fransa'da vaaz verme ve örgütlenme görevi verildi. Odo dışında, vaizler İngiltere'ye, Batı Almanya'ya ve İskandinav ülkelerine gönderildi.¹¹⁹

2.2.2. Moğollarla İlişkiler

Lyon konsilinde yeni bir Haçlı Seferi kararının alınmasının yanı sıra, Batu Han liderliğinde Moğolların/Tatarların, Batı Avrupa'yı istila etmesi sebebiyle Hristiyanların durumunun güvence altına alınması da kararlaştırıldı. “Tanrı'nın çekici” olarak adlandırılan Moğollar ve Kutsal topraklardaki Hristiyan hakimiyetinin azalması en önemli sorunlarıydı. Ayrıca Papa IV. Innocent, Lyon konsilinin amacını “Moğollara karşı yardım temin etmek” olarak belirtmiştir.¹²⁰ Moğollar, Güney-Rusya ovalarını geçerek, Batı Avrupa'ya kadar ilerlemişken,¹²¹ Karakurum'dan 1241 yılında Ögeday Han'ın vefat ettiği haberinin gelmesi ile komutanlar ordularını ani bir kararla geri çekti.¹²²

II. Friedrich ile mücadeleden dolayı kilisenin başında, Papa IV. Gregory vefatından beri kimse yoktu. Moğolların tekrar saldırma tehlikesinin sürdüğüne inanırlarken, Kudüs'ün de Müslümanların eline geçtiği haberi gelmişti. Kilise yaklaşık iki yıl yöneticisiz kaldıktan sonra 1243 yılında IV. Innocent (asıl adı Sinibaldo Fieschi) Papa olarak seçildi.¹²³ Papalık konumuna gelmeden önce Cenovalı hukukçu olan IV. Innocent, bu konuyu etraflıca düşünmüş, Macaristan, Rusya ve Polonya hakkındaki tüm raporları incelemiş ve konuyla ilgili bilgi sahibi kişileri Lyon'a davet etmişti.¹²⁴

¹¹⁸ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 578.

¹¹⁹ Kenneth M. Setton, Robert Lee Wolff, ve Hazard Harry W., ed., *A History of the Crusades, Volume II: The Later Crusades, 1189-1311* (London: The University of Wisconsin Press, 1969), 490.

¹²⁰ Adil Hilal, *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslâm Dünyasına Etkileri* (İstanbul: Selenge Yayınları, 2019), 64.

¹²¹ Hilal, *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslâm Dünyasına Etkileri*, 53.

¹²² Başkentte Büyük Han'ın kim olacağı karmaşası yaşanıyordu. Batu Han, Cengiz Han'ın torunları arasında yaşının en büyük olması ve hayatı boyunca kazandığı zaferler sebebiyle Büyük Han olmak için en uygun kişiydi. Taht naibi olarak ülkeyi yöneten Ögeday Han'ın eşi Törege idi. Tahta, oğlu Güyük'ü çıkarmak istiyordu. Onlara karşı olanlar ise Tuluy'un oğlu Möngke'yi destekliyordu. Batu'da Möngke'yi destekleyenlerden biriydi. Büyük Han Möngke seçilirse Avrupa seferinin devam edebilirdi. Ancak Törege'nin yönetimi altında seferin sürmesi olanaksızdı. Moğol hanedanlığında bunlar olurken, Avrupa Moğolların çekilmesini bir mucize olarak görüyordu. Ancak, onların tekrar saldırma korkusunu da taşıyorlardı. Robert Marshall, *Doğudan Yükselen Güç Moğollar*, çev. Füsün Doruker (İstanbul: Sabah Kitapları, 1996), 80.

¹²³ John H. Lind, “Innocent IV”, *The Crusades: an Encyclopedia, c.1* (California: Abc-Clio, 2006), 641.

¹²⁴ Marshall, *Doğudan Yükselen Güç Moğollar*, 81.

Papa seçildikten sonra Moğol meselesi ile ilgilenmeye başladı. Hatta o, Moğolların Batı Avrupa’da yaptığı yıkım ile yüzleşen ilk Papa idi.¹²⁵ Ayrıca Moğol Hanı ile temaslarda bulunmasıyla da ünlenmişti.¹²⁶ Moğolların bölgelerinde yaptığı tahribatı, dini mekanlarının yakılmasını haber vererek Moğollara karşı askeri yardım talebinde bulunan Peter adlı Rus Piskoposundan Moğollar hakkında bilgiler aldı.¹²⁷ Moğolların ibadet biçimleri, dini inanışları, savaş yöntemleri ve elçilere oldukça saygılı davrandıkları hakkında bilgi edindi.¹²⁸ Konsilin toplanmasından aylar önce, Moğollar’a misyonerler göndermeye karar verdi. Moğollar hakkında bilgi toplayacak, onları Hristiyanlığa davet edecek ve vaftiz edilmelerini sağlayacaklardı. Aynı zamanda bu elçiler, Doğu Rus ve Rum Ortodoks kiliselerini, Doğudaki tüm Hristiyanları Moğol tehdidine karşı birleştirerek, Roma’ya tekrar bağlanmalarını sağlama amacı ile görevlendirildiler. Bu Göreve “Ad Tartaros” adı verildi.¹²⁹

Misyonerlik faaliyeti ile görevlendirilecek elçiler, Dominiken ve Fransisken tarikatlarından seçildi. Her ikisi de oldukça dindar tarikatlardı. Planları, karşılaştıkları ilk Moğol şefine Papa’nın mektuplarını iletip, Moğol Kralı ile görüşme sağlamaktı. Göreve seçilenler arasında, altmış yaşında olan Plano Carpini’li¹³⁰ Fransisken Rahip John ve Laurent de Portugal vardı. Plano Carpini’li John, diplomatik deneyimleri ve Doğu Avrupa’nın yerel krallarının bazısını tanıması yol süresince alacağı yardımı arttıracığı düşüncesi ile seçilmişti. Dominiken Rahiplerinden ise Ascelin de Lombart ve Andre de Longjumeau görev için seçilmişti.¹³¹

2.2.3. Fransa Kralı St. IX. Louis

II. Friedrich, Kudüs’ü diplomatik bir yolla alarak on beş yıl boyunca Haçlıların elinde kalmasını sağlamıştı. Ancak Gazze yenilgisi ile birlikte Kudüs, Haçlıların elinden çıkmıştı. Doğu’da Haçlılar yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmış bir durumdayken II. Friedrich Kudüs’ün durumu ile ilgilenmedi. Doğu ile dostane ilişkilerde bulunmayı tercih etti ve hatta yeni bir Haçlı Seferi için potansiyel bir lider olarak çıkan IX. Louis’i

¹²⁵ Lind, “Innocent IV”, 641.

¹²⁶ Hilal, *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslâm Dünyasına Etkileri*, 67.

¹²⁷ Hilal, *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslâm Dünyasına Etkileri*, 62.

¹²⁸ Papa IV. Innocent, Moğollar hakkında Peter adlı Rus piskopostan bilgiler almıştı.

¹²⁹ Marshall, *Doğudan Yükselen Güç Moğollar*, 82.

¹³⁰ Kuzey İtalya’da Perugia yakınlarında küçük bir kasaba.

¹³¹ Hilal, *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslâm Dünyasına Etkileri*, 68-69.

bu seferden vazgeçirmeye çalıştı. Seferin hazırlıkları ile ilgili Salih Necmeddin Eyyub'e düzenli olarak bilgi verdi.¹³²

Batı Avrupa'da ise yeni bir Haçlı seferi için ortam uygun değildi. Almanya ve İtalya, Papa ve II. Friedrich arasında parçalanmıştı. İngiltere'de III. Henry ve baronlarının durumları ise yeni bir Haçlı seferi için neredeyse imkansızdı. İspanya kendi problemleri ile meşguldü. Doğu Avrupa, 1241 Moğol istilasından yeni toparlanıyordu.¹³³ Haçlı Seferi için sadece Fransa'nın kaynak ve isteği vardı.¹³⁴

Fransa kralı IX. Louis uzun boylu, zayıf bir hükümdardı. Evangelist St. Mark günü olan 25 Nisan 1214 günü doğmuştu. Henüz 12 yaşında bir çocukken 29 Kasım 1226 Noel'den dört hafta önceki ilk pazar gününde taç giydi.¹³⁵ Dürüst ve dindar bir Hristiyan olması ile bilinirdi. Öyle ki Hz. İsa'nın çarmıha gerildiğinde başında olduğuna inanılan tacı, parasızlıktan satılığa çıkararak Latin İmparatorluğu Kralından 1238 yılında satın almış ve ilerleyen yıllarda Paris'te görkemli bir kilise yaptırarak bu tacı oraya koymuştur.¹³⁶

Fransa kralı IX. Louis Paris'teyken ağır bir hastalığa yakalandığı ve dili tutulduğu için konuşamıyordu. Hatta durumu o kadar kötüleşmişti ki yanında bulunan görevli hanımlarından birisi kralın öldüğünü düşünmüş ve üzerindeki örtüyü yüzüne çekmek istemiş ancak orada bulunan diğer hanım bunu yapmamasını kralın hâlâ yaşadığını söyleyerek hareketini engellemişti.¹³⁷ Kral da hastalığı atlattırsa Haçlı Seferine çıkacağına dair yemin etmişti. Çünkü hastalığından bir süre önce Gazze savaşında Franklar ağır bir yenilgiye uğratılmış ve 1229'dan beri ellerinde olan Kudüs, Müslümanların eline geçmişti.¹³⁸

2.2.4. Sefer Hazırlıkları

Kral IX. Louis, yakalandığı hastalığı atlattır atlatmaz hiç vakit kaybetmeden hazırlıklara başladı. Kralın kardeşi Artois Kontu Robert, Poitiers Kontu Alfonsoe, daha

¹³² Amin Maalouf, *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*, çev. Ali Berktay (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016), 218.

¹³³ Goldsmith, "Crusade of Louis IX to the East (1248–1254)", 321.

¹³⁴ Setton, Lee Wolff, ve Harry W., *A History of the Crusades, Volume II: The Later Crusades, 1189-1311*, 490.

¹³⁵ Jean De Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, çev. Cüneyt Kanat (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2016), 77.

¹³⁶ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 579.

¹³⁷ Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 90.

¹³⁸ Ramazan Şeşen, *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memlûklar (1193-1260)* (İstanbul: İslâm Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı (İSAR), 2007), 215.

sonra Sicilya kralı olacak olan¹³⁹ Anjou Kontu Charles, Burgundy Dükü Hugh, Flanders Kontu William ve Lord Gaucher ile birlikte emrinde yirmi şövalye bulunun Joinville Lordu John ve Apremont Lordu Gobert de sefere katılmak üzere hazırlıklara başladılar.¹⁴⁰

Kral önce Fransa'daki işlerini yoluna koymak ile işe başladı. Fransa genelinde kraliyet adına yapılan adaletsizlikler hakkında soruşturma başlattı. Ülkesinin, yokluğunda iyi durumda olmasını istiyordu.¹⁴¹

IX. Louis sefer masraflarını karşılamak için çeşitli yollardan para topladı. Kişisel harcamalarını azalttı, mahkemelerin getirdiği para cezalarını arttırdı. Yahudilerin mallarına el koydu, kasabalara vergiler koydu. Kraliyetin yıllık gelirleri çoğu normal harcama için gerekli olan 250.000 livre olarak hesaplandı. Ancak IX. Louis sefer boyunca en az 1.5 Milyon livre harcadı ki bu paranın 950.000 livresi kilise tarafından 274.000 livresi ise şehirler tarafından temin edilmişti. 1246 yılında IX. Louis Haçlıları nakletmek için Cenova ve Marsilya ile 36 gemi filosu için sözleşme yaptı. Ayrıca ileri karakol olarak Kıbrıs'ı seçti ve oraya iki yıl boyunca gıda stokladı.¹⁴² Çünkü Kıbrıs, asker ve malzeme kaynağı ve Haçlı hareketi kampanyası için bir toplanma yeri olarak önemli bir stratejik değere sahipti.¹⁴³ IX. Louis, Kıbrıs'ta hem askerini dinlendirecek hem de Kıbrıs'ta ki Hristiyanlardan yardım alabilecekti.¹⁴⁴ Sefer için gemiye binme yeri olan Fransa'nın Aigues-Mortes limanı geliştirilmeye başlandı.¹⁴⁵ Jean De Joinville, Kıbrıs'a ulaştıklarında, Kıbrıs'a gelmeden önce Louis'in burada stokladığı erzaklarının ve hazinelerin çokluğundan bahseder. Buğday ve arpa yığınlarının bir dağ görüntüsünü andırdığını, çok sayıdaki şarap fiçilerinin ise ambar gibi gözüktüğünü belirtir.¹⁴⁶ Böylece Kıbrıs adasında lojistik bir üs kurulmuş oldu.¹⁴⁷

Kral IX. Louis savaş hazırlıklarını titiz bir şekilde sürdürdü. Sefere çıkmadan önce tüm baronlarını Paris'e çağırdı ve kutsal yolculukta kendisine bir şey olursa

¹³⁹ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 119.

¹⁴⁰ Joinville, 91.

¹⁴¹ Goldsmith, "Crusade of Louis IX to the East (1248–1254)", 321.

¹⁴² Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 582.

¹⁴³ Nicholas Coureas, "Cyprus", *The Crusades: an Encyclopedia*, c.1 (California: Abc-Clio, 2006), 332.

¹⁴⁴ İhsan Süreyya Sırma, *Haçlı Seferleri* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2013), 150.

¹⁴⁵ Goldsmith, "Crusade of Louis IX to the East (1248–1254)", 323.

¹⁴⁶ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 97.

¹⁴⁷ John France, *Western Warfare in the Age of the Crusades, 1000–1300* (UK: UCL Press, 1999), 35.

çocuklarına inanmaları ve sadakat göstermeleri hususunda yemin ettirdi.¹⁴⁸ Haçlı Seferinin gerekliliğini biliyordu ancak ülkesine karşı sorumluluklarının da farkındaydı. Sefer için Doğu'ya hareket etmeden önce yerine annesi Blanche'ı bıraktı. Papalık ile II. Friedrich'in arasını düzeltmeye çalıştı. İngiltere ile barış yapmak istediyse de bu girişimlerinde başarılı olamadı.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 92.

¹⁴⁹ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 583.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAVAŞIN BAŞLAMASI VE BİTİŞİ

3.1. LOUIS KIBRIS'TA

Fransız Kralı IX. Louis, 25 Ağustos 1248'de Haçlıların konaklaması için ileri karakol olarak seçilen Kıbrıs'a gitmek üzere Aigues-Mortes'den,¹⁵⁰ refakatinde bulunanlar ile birlikte gemiye bindi.¹⁵¹ Champegne Şenesali Jean De Joinville ve yanında bulunan şövalyeler ise Marsilya'dan gemilere binerek Kıbrıs'a hareket ettiler.¹⁵² Louis, donanması ile 17 Eylül 1248 tarihinde Limasol'a ulaştı¹⁵³ ve onu Kıbrıs Kralı I. Henry karşıladı.¹⁵⁴ İlerleyen günlerde seferin seyrini görüşmek üzere, Akkâ'dan Hospitalier ve Templier tarikatlarının şövalyeleri ile birlikte Suriye baronları Kıbrıs'ta bir araya geldiler.¹⁵⁵

Kıbrıs'ta toplanan Haçlılar sefer planını görüştüler. Görüşmeler sırasında Haçlı Seferinin, Mısır üzerine yapılmasına karar verildi.¹⁵⁶ Çünkü Mısır, Eyyubi devletinin en zengin eyaletiydi.¹⁵⁷ Selahaddin Eyyubi'nin vefat etmesinin ardından, Müslümanlar ve Haçlılar arasında Mısır toprakları için çıkan çatışmalar ve savaşlar, Eyyubi hükümdarı Sultan Kâmil döneminde başlamıştı. Mısır'ın bu kadar ilgi çekici bir merkez olmasında İslam dünyasının yönetim merkezinin Suriye'den Mısır'a kaymış olması da bulunuyordu. Venedik ve Cenevizliler gibi ekonomileri İtalya'daki deniz ticaretine dayanan ülkelerin gemilerinin, Kızıl Denize ulaşip, Hint Okyanusu üzerinde zengin deniz ticaret alanında kolayca hareket edebilmesi için Mısır bulunmaz bir nimetti.¹⁵⁸ Aynı zamanda Haçlılar,

¹⁵⁰ Fransa'nın Akdeniz kıyısında bulunan limanı. Goldsmith, "Crusade of Louis IX to the East (1248–1254)", 323.

¹⁵¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:220.

¹⁵² Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 95.

¹⁵³ Demirkent, *Haçlı Seferleri*, 211.

¹⁵⁴ Necmettin Ayan, "Haçlı Seferleri'nde Kıbrıs'ın Rolü (1191-1310)" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2014), 99.

¹⁵⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:220.

¹⁵⁶ Şeşen, *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memlûklar (1193-1260)*, 215.

¹⁵⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:220.

¹⁵⁸ Philip K. Hitti, *Siyâsî ve Kültürel İslam Tarihi*, çev: Salih Tuğ, (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1981), 4:1050.

Mısır'ın stratejik konumunun Haçlılar ile yapılan savaşlarda etkili olduğunu, Mısır'ı aldıkları takdirde Kudüs'ü ele geçirmenin kolaylaşacağını düşünüyorlardı.¹⁵⁹

IX. Louis, seferin Mısır üzerine yapılmasına karar verilmesinden sonra hemen harekete geçmek istedi. Ancak mevsim şartlarının deniz yolculuğu için uygun olmaması ve Nil deltasına yaklaşmanın tehlikeli olması sebebiyle kış mevsimini adada geçirip yaz başına kadar beklemeye karar verdiler.¹⁶⁰

Eyyubilerde ise Hıms sahibi Eşref b. Mansûr, Şümeymis kalesini Sultan Salih Necmeddin Eyyub'a bırakması¹⁶¹ Halep sahibi Nasır II. Salahaddin Yusuf'u endişelendirdi. Çünkü Şümeymis Kalesi Halep'in yakınındaydı ve kalenin Salih Necmeddin'e bırakılması, onun Halep işlerine karışabileceğini anlamına geliyordu. Bunun üzerine (Mayıs 1247) Halep sahibi Nasır II. Salahaddin Yusuf, naibi Şemseddin Lü'lü el-Emînî idaresindeki bir orduyu Hıms'a göndererek kuşatma altına aldı.¹⁶² Hıms sahibi Eşref b. Mânsur da derhal Salih Necmeddin'den yardım talebinde bulundu.¹⁶³ Yardım talebine olumlu yanıt veren Sultan, Askalan'ı fetheden ve Filistin'de bulunan Fahreddin b. Şeyhüşşuyuh'u ve ardından Hüsameddin b. Ali'yi önce Dımaşk'a gönderdi. Dımaşk'ta takviye kuvvet aldıktan sonra Hıms'a gitmelerini emretti. Sultan ise saltanat ordusu ile birlikte yol güzergahındaki Sânih'teki Sâlihiyye¹⁶⁴ ismini verdiği medreseye daha sonra da Mart 1248'e kadar kalacağı Eşmûm Tennah'a geçti. Sultan bu sırada vücudunda çıkan bir ur nedeniyle çok hastaydı ve mahfede taşınıyordu.¹⁶⁵

Halep hâkimi II. Nasır 645/1247 yılında Hıms'ı fazla direnç görmeden alınca bunun karşılığında Hıms sahibi Eşref b. Mânsur'a Tell-bâşir verdi.¹⁶⁶ Sultan Salih Necmeddin Eyyûb, hem yardıma çağırılması hem de devre dışı bırakılması üzerine Şam'a

¹⁵⁹ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 141.

¹⁶⁰ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:221; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, 211.

¹⁶¹ İbn Vâsıl, *Müferric*, 1957, 5:377.

¹⁶² Mustafa Kılıç, "Melik Nâsır II. Salahaddin Yusuf Devrinde Eyyübiler Devleti (Hicri 634-659/ Miladi 1236-1261)" (Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2001), 70; Şeşen, *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memluklar (1193-1260)*, 209.

¹⁶³ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 134.

¹⁶⁴ Salihyye medresesi, Salih Necmeddin Eyyub tarafından 1241-1243 yılları arasında yaptırılmıştır. Bu medrese Kahire'de dört mezhep fikhının eğitim ve öğretiminin verildiği ilk medresedir. Detaylı bilgi için bk. Mahmut Dündar, "Mısır Eyyübilerinde Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri" (Doktora Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014), 68-70.

¹⁶⁵ Şeşen, *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memluklar (1193-1260)*, 209.

¹⁶⁶ Kılıç, "Melik Nâsır II. Salahaddin Yusuf Devrinde Eyyübiler Devleti (Hicri 634-659/ Miladi 1236-1261)", 70.

gitmeye karar verdi. Mısır'da naibi olarak Cemâleddin Mûsa b. Yağmur'u bırakarak Ekim 1248 tarihinde Şam seferine çıkmak üzere harekete geçti. Asker toplamak için önce Dımaşk'a gitti. Dımaşk'ta, başında Fahreddin b. Şeyhüşşüyûh ve Hüsameddin b. Ebû Ali'nin olduğu bir orduyu Hıms'a gönderdi. Ordu Hıms'ı kuşatıp mancınıklarla etkisini artırmaya başladı.¹⁶⁷ Kış mevsiminin ağır şartlarına rağmen Hıms'ı savunanlar direnmeye devam etti. Şam ordusunun kuşatmayı ısrarla sürdürmesi üzerine şehrin düşmesine yakın taraflar arasında Abbasilerin son halifesi Mustasım Billah'ın elçisi Necmeddin el-Bazrâî arabuluculuk yapmak için geldi.¹⁶⁸

Bu esnada St. IX. Louis liderliğindeki Haçlı ordusunun Kıbrıs'ta Mısır üzerine sefer yapmak üzere hazırlıklara başladığı haberi geldi.¹⁶⁹ Bu durum üzerine halifenin elçisi Necmeddin Bazrâî'nin arabuluculuğu ile aralarında bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşmaya göre Salih Necmeddin, Melik Nasır II. Salahaddin Yusuf'un Hıms hâkimiyetini tanıyacaktı. Anlaşmanın yapılması ile Salih Necmeddin kuşatmayı kaldırdı ve Mısır'a hareket etmek üzere hazırlıklara başladı.¹⁷⁰

Haçlılar, Eyyubiler arasında olan bu durumdan yararlanmak için Mısır sultanı ile irtibata geçerek durumdan yararlanmak istemişlerse de IX. Louis, böyle bir şeye tamamen karşıydı. Onun için II. Friedrich'in yaptığı gibi siyasi bir anlaşmaya gerek yoktu, dinsiz olarak addettiği Müslümanlar ile savaşmaya gelmişti.¹⁷¹

3.1.1. IX. Louis ve Moğol Elçileri

Papa IV. Innocentius, 1245 yılında Lyon konsilinden önce, Müslümanlara karşı Moğollarla iş birliği yapmak üzere, Moğolların Büyük Han'ına Plano Carpini'nin¹⁷² de içinde bulunduğu misyoner elçiler göndermişti. IX. Louis Kıbrıs'ta iken Moğolların Kuzey İran askeri valisi General Elçigidey tarafından gönderilen David ve Mark adında iki Nesturî elçi, Kıbrıs'a gelerek Haçlılar ile iş birliği yapmak için müzakerelerde bulundu.¹⁷³ Joinville'nin bildirdiğine göre; elçiler Büyük Han tarafından "*Kutsal*

¹⁶⁷ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:434.

¹⁶⁸ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:434.

¹⁶⁹ Şeşen, *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memluklar (1193-1260)*, 210.

¹⁷⁰ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 136.

¹⁷¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:221.

¹⁷² Plano Carpini'nin seyahatinin detayları için bk. Plano Carpini, *Moğolistan Seyahatnamesi*, çev. Ergin Ayan (İstanbul: Kronik Kitap, 2018).

¹⁷³ Şeşen, *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memluklar (1193-1260)*, 216.

Toprakların fethedilmesine ve Kudüs'ün Müslümanların elinden kurtarılmasına yardımcı olmaya hazır olduğunu” belirten bir mektup getirmişlerdi.¹⁷⁴

İki Moğol elçinin bildirdiğine göre; “Elçigidey ordularını kışın Bağdat’a saldırmak üzere hazırlıyordu. Eğer eş zamanlı olarak Fransa kralı da ordularıyla Mısır’a saldırırsa, İslam’ın iki büyük gücü olan Abbasi halifeliği ile Mısır sultanlığını ortadan kaldırılabılır ve dahası Kutsal Toprakları birlikte kurtarabilirlerdi.”¹⁷⁵

Ancak Adil Hilal’in de belirttiği gibi, IX. Louis’e herhangi bir Moğol komutanı tarafından elçilerin gönderilmesi hakkında bazı şüpheler mevcuttur. Büyük Moğol İmparatoru Güyük Han’ın, Papa’ya Plano Carpini aracılığı ile gönderdiği ve Avrupa kralları ile gelip önünde eğilmesini istediğini belirttiği mektuptan¹⁷⁶ sonra, Kıbrıs’ta bulunan Fransa kralı IX. Louis’e iki elçinin “Hristiyanlara yardım” etmeye hazır olduklarını belirten tarzda bir elçi göndermesi imkansızdır. Ayrıca mektuplar arasında üslup farkları mevcuttur. Yine IX. Louis’e sunulan mektubun yayınlanan tam metni ile Joinville’nin aktardığı aynı mektubun kısımlarda farklılıkların da bulunması bu şüpheleri artırmaktadır.¹⁷⁷ Bu durumda bu mektuptan Büyük Han’ın haberdar olmadığı ve İran bölgesindeki yerel Moğol komutanlarının bir işi olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Çünkü olaya şahit olan Joinville bu mektubun farklı bir metinle de olsa olduğunu aktarmaktadır.

Kral IX. Louis, elçileri en güzel şekilde karşıladı ve Moğolların Büyük Hanı Güyük’e gönderilmek üzere, Andre ve Longjumeau adında iki elçinin başında bulunduğu bir heyet ve pahalı bir kumaştan yapılmış olan kilise (Şapel) şeklinde bir çadır gönderdi.¹⁷⁸ Bu heyet Karakurum’a ulaştıklarında, Güyük Han vefat etmiş onun yerinde eşi Töregene bulunuyordu. Ancak IX. Louis’nin heyetinin sunduğu hediyeler, cizye olarak kabul edildi. Fransa kralı IX. Louis’in, her yıl Moğollara altın ve gümüş göndermesi gerektiğini aksi takdirde ülkesini ve halkını ortadan kaldıracaklarını bildiren bir mektup gönderdi. Elçiler, 1251 yılında krala ulaştıklarında, Yedinci Haçlı Seferi ileride de anlatılacağı gibi, haçlılar açısından hezimetle sonuçlanmıştı. Böyle bir durumda Moğollara gönderdiği elçiler dönmüş ve kralın Moğollar ile ittifak kurarak Avrupa-Moğol

¹⁷⁴ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 97.

¹⁷⁵ Marshall, *Doğudan Yükselen Güç Moğollar*, 92.

¹⁷⁶ Papa IV. Innocentus ve Güyük Han’ın mektupları için bk. Plano Carpini, *Moğolistan Seyahatnamesi*, 23-30.

¹⁷⁷ Detaylar için bk. Hilal, *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslâm Dünyasına Etkileri*, 86-90.

¹⁷⁸ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 98; Hilal, *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslâm Dünyasına Etkileri*, 89.

yakınlaşmasından hiçbir sonuç alınamamıştır.¹⁷⁹ Haçlılar Kıbrıs'ta diplomatik olarak bir şey elde edemedikleri gibi zaman kaybetmişlerdir.¹⁸⁰

3.2. HAÇLILARIN DİMYAT'A ULAŞMASI

Fransa kralı IX. Louis, 1249 Mart ayı geldiğinde tüm erzak ve şarapların gemiye yüklenmesini, gemilerin hareket için hazır olması gerektiğini söyledi. Hazırlıklar tamamlandığında, 21 Mayıs 1249 Cuma günü¹⁸¹ yanında eşi kraliçe ile birlikte gemiye bindi ve ertesi gün beraberindekilerle Mısır'a yelken açtılar. Mısır'a doğru yola çıkan Haçlı gemilerinin sayısını Joinville 1800 olarak vermiştir. Mısır'dan gelen çok şiddetli bir rüzgâr sebebiyle kralın Mısır'a yanında götürdüğü 2800 şövalyenin 700'ü dışında diğer şövalyeler bu fırtına ile Akka'ya doğru sürüklenmiş ve uzun süre Kral'ın yanına dönememişler ve fırtınanın dinmesinden sonra Pentecost'tan¹⁸² sonraki perşembe günü Dimyat önlerine ulaşmışlardır.¹⁸³

Sultan Salih Necmeddin'e IX. Louis'in kumanda ettiği Haçlı Seferinin haberi geldiğinde hastaydı. Muharrem ayında Eşmum Tanah'a gitti ve Kahire'de naibi olarak bıraktığı Hüsameddin b. Ebi Ali'den savaş gemilerini Dimyat'a göndermesini istedi. Dimyat'a silah ve erzak toplatarak, Haçlılara karşı şehri savunmak üzere veziri Fahreddin b. Şeyhüşşuyuh'u gönderdi. Sultan, Dimyat'a gönderdiği silahların korunması için buraya bir silah deposu yaptırdı. Fahrettin, Haçlılar Dimyat sahiline ulaşmadan önce Dimyat'ın karşısındaki Nil'in batı kıyısına mevzilendi.¹⁸⁴ Haçlılar, 4 Haziran 1249 Cuma günü¹⁸⁵ saat ikide Dimyat'a vardı. Sahil bölgesinde bulunan tüm Frenklerin katıldığı Haçlı ordusu, Müslümanların hizasına demir attılar.¹⁸⁶

Joinville, Dimyat önlerine ulaştıklarında Sultan Salih Necmeddin Eyyub'un kuvvetlerinin deniz kenarında olduğunu ve ordunun tüm dikkatleri üzerine çektiğini

¹⁷⁹ Hilal, *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslâm Dünyasına Etkileri*, 90.

¹⁸⁰ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:222.

¹⁸¹ Pentecost'tan önceki cuma günü.

¹⁸² Hristiyanlarca kutlanan bir bayramdır. Easter ya da Paskalya'dan elli gün sonra kutlanır. Kutsal ruhun, havarilere inişinin anısı için kutlanır. Şinasi Gündüz, *Hristiyanlık* (Ankara: İSAM Yayınları, 2017), 174.

¹⁸³ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 102.

¹⁸⁴ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 149.

¹⁸⁵ Seferde katılan Joinville Dimyat'a Pentecost'tan sonraki perşembe günü ulaştıklarını kaydeder. Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 102.

¹⁸⁶ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:437.

çünkü silahlarının altından olduğunu ve güneş vurunca parladığını belirterek kösleri ve boruları ile çıkardıkları seslerin insanı dehşete düşürdüğünü ifade eder. Dimyat önlerine geldikten sonra planlarının ne olacağını tartışmak üzere Kral IX. Louis, baronlarını toplantı yapmak için çağırdı. Baronlarının çoğu ordunun üçte birinin burada olması diğerlerinin Akka'ya sürüklenmesi sebebiyle beklemeyi önerdi. Ancak Kral IX. Louis, beklemenin düşmanın maneviyatını güçlendirebileceğini ve Dimyat önlerinde beklenecek bir liman olmadığı için Pentecost gününde olduğu gibi kuvvetli bir fırtınanın gemilerini başka yere götürebileceğini gerekçe göstererek bu öneriyi kabul etmedi.¹⁸⁷ IX. Louis'in danışmanları, Fransız şövalyelerin karaya çıkmadan önce kendisinin gemiden inmesini istemediler. Çünkü karşılarındaki düşmanın nasıl bir savunma hazırladığını bilmiyorlardı. Eğer Müslüman kuvvetleri, şövalyeleri katleder ve ardından krala zarar gelirse, seferin akıbeti hiç iyi olmazdı. Ancak IX. Louis danışmanlarını dinlemedi ve gemiden tam teçhizatlı bir biçimde inerek kıyıya ilk ulaşanlardan biri oldu.¹⁸⁸

3.2.1. Dimyat'ın Düşüşü

Haçlı ordusu 5 Haziran 1249 Cumartesi günü, Müslüman askerlerin bulunduğu yere indiler ve St. Louis'nin kırmızı renkli çadırını kurdular. Dimyat'a çıkartma yaptıklarında Fahreddin b. Şeyhüşşüyüh'un komuta ettiği ordunun düzlükte mevzilenecek ordusu ile çatışmaya girdiler. İki taraf arasında çıkan şiddetli çatışmada Frank ordusunun saldırıları sonucunda Müslüman ordusu ağır kayıplar verdi. Necmeddin b. Şeyhülislam ve Sarimeddin Özbek el-Veziri şehit düşenler arasında bulunuyordu.¹⁸⁹

Emir Fahreddin geceleyin, askerleri ile birlikte Nil'in üzerinde bulunan köprüden şehrin doğu tarafındaki Eşmum Tanah'a geçti. Böylece şehrin batı kısmını Haçlılara terk etmiş oldu.¹⁹⁰ Fahreddin, Bedevi Benu Kinâne kabilesine şehirdeki pazarları ateşe vermelerini ve köprüyü tahrip etmelerini söylemişti. Kabile, pazarları ateşe verdi ancak köprüyü tahrip etmeyi unuttular.¹⁹¹

¹⁸⁷ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 103.

¹⁸⁸ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 53.

¹⁸⁹ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:438.

¹⁹⁰ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:438.

¹⁹¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:224.

Haçlılar, sabah olduğunda, Müslümanların çekilmiş olduğunu ve Dimyat'ta kimsenin kalmadığını görünce önce bunun komplo olduğunu düşündüler.¹⁹² Fransa kralı IX. Louis, Dimyat'ın gerçekten terk edilip edilmediğini öğrenmek için bir şövalyesini şehre gönderdi. Şövalye döndüğünde şehrin gerçekten boşaltıldığını hatta sultanın sarayına bile girdiğini söyledi. Böylece Müslümanların Dimyat'ı terk ettikleri anlaşılmiş oldu. Benü Kinâne kabilesinin tahrip etmeyi unuttuğu köprüyü geçerek hiçbir mukavemetle karşılaşmadan, yorulmadan şehri almış oldular.¹⁹³ Kral, Papanın temsilcisi ve yüksek rütbeli askerleriyle birlikte ilahiler söyleyerek atlarına bindiler ve Dimyat'a girdiler.¹⁹⁴ Dimyat'a girer girmez eskiden kilise olan şehrin büyük camisine yöneldiler.¹⁹⁵ Şehirden kaçamayan Müslümanlarla birlikte şehirdeki silahlara ve mallara el koydular.¹⁹⁶

Fransa kralı IX. Louis'nin seferine bizzat şahitlik yapan Joinville, Müslümanların, posta güvercini vasıtasıyla sultana Haçlıların Dimyat'a ayak bastığına dair üç kez haber yolladığını ancak sultan çok hasta olduğu için kendisinden hiçbir yanıt gelmemesi üzerine sultanın öldüğünü düşündüklerinden şehri terk ettiklerinden bahseder.¹⁹⁷ Zehebî de bu bilgiyi destekleyerek; Salih Necmeddin Eyyub'un hasta olduğu için doktorun sultana uyku verici (anestetik) ilaç verdiğini bu sebeple mektuplara cevap veremediğini ancak Fahreddin'in sultanın vefat ettiğini düşündüğü için Dimyat'tan çekildiğini nakleder.¹⁹⁸

Sultan Salih Necmeddin, Mansura'ya geldiğinde Fahreddin'in çekildiğini ve Dimyat'ın terk edildiğini duyunca çok sinirlendi. Benü Kinane kabilesinin ileri gelen adamlarından 60 kişiyi astı. "Bizim suçumuz ne? Askerleri ve emirleri kaçtı ve savaş deposunu yaktı biz ne yapabiliriz?" dediyse de Salih Necmeddin dinlemedi.¹⁹⁹ "Frenkler önünde bir saat duramadınız. Aranızda, Necmeddin Şeyhülislam'dan başka asker ölmedi." diyerek vezirine ve Memlûklerine kızdı.²⁰⁰ Fakat bu sözleri kendi Memlûklerini korkuttu, efendileri Sultan Salih Necmeddin Eyyub'u öldürmeyi bile

¹⁹² Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fî Tarihi'l-Ayan*, 22:408; Şemseddin Muhammed Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, c. 47 (Beirut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1993), 42.

¹⁹³ Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, 47:41.

¹⁹⁴ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 107.

¹⁹⁵ Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 169.

¹⁹⁶ Şeşen, *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memlûklar (1193-1260)*, 217.

¹⁹⁷ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 107.

¹⁹⁸ Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, 47:42.

¹⁹⁹ Zehebî, 47:42; Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fî Tarihi'l-Ayan*, 22:408; Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rîfeti Düveli'l Mülûk*, 1:439.

²⁰⁰ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rîfeti Düveli'l Mülûk*, 1:439.

düşündüler. Fahreddin, Memlükleri sakinleştirdi, Sultanın zaten ağır hasta olduğunu, durumunun iyi olmadığını söyleyerek sabretmelerini istedi.²⁰¹

Joinville, Müslümanların köprüyü yıkmamalarının onlar için büyük bir engeli ortadan kaldırdığına ancak pazarı ateşe vermelerinin büyük bir zarara soktuğunu, hatta bu zararın Paris'te Petit-Pont'u yanması kadar büyük olduğundan bahseder. Dimyat'ı ele geçirmeyi, Tanrı'nın onlara bahsettiği bir lütf olarak görüyorlardı. Çünkü düşmanları atların üzerindeyken onlar yürüyerek karaya çıkma cesareti göstermişti. Dimyat'ı alamadıkları takdirde Beşinci Haçlı Seferinde yaşanan kıtlığı yaşayabilirlerdi.²⁰²

Haçlılar, şehre girdiklerinde çok sayıda yiyecek, silah ve ordu malzemesi, kıyafet, altın ve gümüş kap ve mobilya buldular.²⁰³ Dimyat ele geçirildikten sonra Kral IX. Louis, baronlarını, katiplerini topladı ve şehirde ele geçirdikleri ganimetler ile ne yapılacağını sordu. Patrik; arpa, buğday, pirinç ve yaşamı idame ettirecek diğer malzemelerin toplanmasını ve orduyu da aforoz tehdidi ile diğer bütün malların Papanın temsilcisine teslim edilmesi gerektiğini emretmesi önerisinde bulundu. Öneriyi baronların kabul etmesi üzerine tüm mallar Papanın temsilcisine getirildi. Gelen malların toplam tutarı altı bin livre ediyordu.²⁰⁴ IX. Louis şehirdeki malların toplatılmasından sonra dürüst ve güvenilir bir adam olan Valery'li John'u çağırdı ve ona altı bin livreyi vermek istediklerini, bu paranın aralarında en iyi şekilde pay edilmesinin istediğini belirtti. Valery'li John, geleneklere göre bir şehir ele geçirildiğinde orada bulunan malların üçte birinin krala, kalan üçte ikilik kısmın da hacılara verilmesinin uygun olacağını söyledi. Bu gelenek, Beşinci Haçlı Seferi komutanı Kral John de Brienne tarafından Dimyat ele geçirildiğinde aynı şekilde uygulandığından arpa, buğday ve pirincin üçte ikisini kendine verirse bunları hacılar arasında eşit şekilde paylaşacağını söyledi. Ancak Kral IX. Louis bunu kabul etmedi ve bu konu çözülmemiş bir şekilde kaldı. Gelenekleri göz ardı etmesinden dolayı Kralı birçok insan eleştirdi.²⁰⁵

Sultan Salih Necmeddin ise Dimyat'ın düşmesinden üç gün sonra 9 Haziran 1249 çarşamba günü Harrâka isimli gemi ile Mansura'ya babasının yaptırdığı saraya giderek

²⁰¹ Sibt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:408.

²⁰² Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 107.

²⁰³ Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 169.

²⁰⁴ Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 169.

²⁰⁵ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 109.

yerleşti.²⁰⁶ Mansura, 1219/616 yılında Melik Kâmil tarafından Dimyat ve Kahire arasında kurulmuş bir kasabadır.²⁰⁷ Nil Nehrinin Dimyat kolunun doğu yakasında bir karargâh olarak kurulsada Melik Kâmil burada hamam, ev, cami gibi yapılar inşa ettirerek burayı Haçlılarla gönüllü olarak savaşmaya gelen askerler için bir yaşam merkezine dönüştürmüştü. Mansura'nın, doğu deltasının en önemli iki kolu olan Dimyat ve Eşmum Tannah arasında bulunması onun stratejik konumunu artırıyordu. Burası, Kahire için ileri karakol görevi görüyordu.²⁰⁸ Beşinci Haçlı Seferinde, Dimyat'ı ele geçirdikten sonra Kahire üzerine yürüyen Haçlılar, Müslümanlar tarafından Mansura'da durdurulmuştu. Salih Necmeddin de Haçlıların bir sonraki hedeflerinin Kahire olacağını tahmin etmiş olacak ki Mansura'ya gelerek burada babasının Nil kenarına yaptırdığı suru tamir ettirerek şehri savaş için hazırlamaya başladı.²⁰⁹

Dimyat'ın düşmesinden sonra Kahire başta olmak üzere İslam dünyası derin üzüntüye kapıldı. Kahire'de cihat ilan edildi. Halktan ve Araplardan gönüllü birlikler oluşturuldu. Dimyat'ın dışındaki Haçlılara Salih Necmeddin'in emri ile baskınlar yapılmaya başlandı. Her iki taraf arasında küçük çaplı çatışmalar meydana geliyor, baskınlar neticesinde esirler alınıyordu. Franklar ise şehri aldıktan sonra Dimyat'ı tam bir Hristiyan şehri haline getirdiler. Tıpkı Beşinci Haçlı Seferinde olduğu gibi, şehrin büyük camini kiliseye çevirdiler. Şehir karşı saldırılara karşı güçlendirildi, yapıları tamir ettirildi ve Fransa'dan, IX. Louis'in kardeşi Poitiers kontu Alphons de Poito kumandasındaki takviye birliği beklemeye koyuldular.²¹⁰

3.2.2. Ufak Çaplı Çatışmalar

Haçlılar bir süre sonra Müslüman askerlerin saldırılarına maruz kaldı. Haçlılar, ordugâhın dışında atları üstünde nöbet tuttıkları için, Müslümanlar, atların ve askerlerin sesi kesildikten sonra atların arkasından sürünerek onların aralarına giriyor ve uyur

²⁰⁶ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:439.

²⁰⁷ Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh el-Hamevî el-Bağdâdî er-Rûmî Hamevî, *Mu'cemü'l-büldan*, (Beyrut: Dârü Sadr, 1995), 5:212.

²⁰⁸ Hilal Görgün, "Mânsure", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 16. Mansure'nin kurulması ile ilgili bk. Sebahattin Çelik, "Beşinci Haçlı Seferi (1217-1221)" (Doktora Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi, 2018), 181-82.

²⁰⁹ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyûbiler*, 154.

²¹⁰ Şeşen, *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memluklar (1193-1260)*, 218.

vaziyette buldukları Haçlı askerlerini öldürüyorlardı.²¹¹ Bu sebeple IX. Louis, ordugâhını korumak için hendek ve setler yaptırmıştır.²¹² Sultanın emri ile Haçlılara yapılan ani baskınlarda öldürülenlerin yanı sıra esir edilenler de oluyordu. 13 Temmuz 1249 Salı günü süvarilerden otuz altı esir Kahire'ye getirildi. 18 Temmuz 1249 tarihinde otuz yedi esir, 20 Temmuz 1249 tarihinde yirmi iki esir, 29 Temmuz 1249 tarihinde üçü şövalye olmak üzere kırk beş esir getirildi. Ayrıca yine bu ayda Dimaşk'ta bulunan sultanın askerleri Sayda'yı abluka altına aldıktan sonra ele geçirdiler. Haçlı esirleri parça parça Kahire'ye gönderildi. 29 Ağustos'ta elli asker getirildi.²¹³

Beklemenin ve ani baskınlara verdiği bunalım sabredilemez bir boyuta gelmişti. Haçlıların, Müslümanlara hemen saldırmayarak, beş buçuk ay kadar Dimyat'ta beklemeleri bir hata olmuştu. Çünkü Müslümanların bu süre zarfında Haçlılara yaptıkları saldırılar sonucunda aldıkları esirler ve Saydâ'yı Frenkler'in elinden almaları onların morallerini yükseltmiş, Haçlıların ise morallerinin düşmesini sağlamıştı.²¹⁴

3.3. KAHİRE'YE HÜCUM'A KARAR VERİLMESİ

IX. Louis, Dimyat'ı ele geçirdikten sonra hemen harekete geçmeyerek yaklaşık beş ay Fransa'dan destek kuvvetle birlikte gelecek olan kardeşi Poitiers kontu Alphonse'yu bekliyordu. Kardeşi gelmeden Dimyat'ı terk etmek istemiyordu. Poitiers kontu Papalığın bağışları ve kendine bağlı bölgelerden topladığı paralarla bir ordu kurmuştu. Fransa'dan gelecek olan bu ordu, Dimyat'ta bulunan Haçlı ordusu için ciddi bir destek olacaktı.²¹⁵ Ayrıca Nil'in taşma mevsimi geliyordu ve IX. Louis, Beşinci Haçlı Seferinde yaşanan acı tecrübeleri yaşamak istemiyordu. Nehrin suları çekilene kadar beklemeyi daha uygun görüyordu.²¹⁶

Uzun zaman geçmesine rağmen Poitiers kontunun gelmemesi, kralı ve ordusunu başlarına bir şey gelmiş olmasından endişelendiriyordu. Jean de Joinville'nin önerisi üzerine üç gün art arda cumartesi günleri, Poitiers kontu ve adamlarının sağ salım

²¹¹ Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 112; Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 170.

²¹² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:225.

²¹³ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:440.

²¹⁴ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 154.

²¹⁵ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 155.

²¹⁶ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:224; Stevenson, *The Crusaders in the East*, 326.

gelmeleri için dini tören yapıldı. Nihayet üçüncü cumartesiden önce kont ve beraberindekiler sağ salim geldiler.²¹⁷ Onlar gelmeden önce Dimyat önlerinde büyük bir fırtına çıkmış ve yüz yirmi gemiyi batırmıştı. Gemilerin içindeki insanların hepsi boğulmuştu. Bu sebeple kontun fırtınadan önce gelmediğine şükrettiler. Çünkü önce gelseydi kont ve adamları bu fırtınadan sağ çıkamayabilirdi.²¹⁸

Kral IX. Louis, kardeşinin gelmesi ile baronlarını çağırdı ve bir sonraki hedeflerinin İskenderiye mi yoksa Kahire mi olması hususunda karar verilmesini istedi. Ordudaki kontlardan biri olan Brittany'li Peter ve baronların çoğu İskenderiye üzerine yürümenin doğru olacağını düşünüyorlardı. Çünkü Mısır'ın en önemli limanı İskenderiye'de bulunuyordu ve eğer İskenderiye alınrsa Akdeniz'in liman kontrolünü ellerine alabilir, liman sayesinde ordu için gerekli erzakları rahatça getirebilirlerdi. Ayrıca İskenderiye'nin alınmasıyla, Dimyat'ı ve İskenderiye'yi pazarlık unsuru olarak kullanarak Müslümanların Haçlı Krallığından aldığı tüm yerleri alabileceklerini düşünüyorlardı.²¹⁹ Fakat kralın diğer kardeşi Robert d'Artois Kahire dışındaki hiçbir yeri kabul etmedi ve "yılanı öldürmek için başını ezmeliyiz" diyerek, başkent üzerine harekete geçmekte ısrar etti.²²⁰ Kral kardeşinin teklifini kabul etti.²²¹ 20 Kasım 1249 tarihinde Haçlı ordusu Dimyat'tan yola çıktı. Fransa kralı IX. Louis'in eşi Marguerite ve Kudüs Patriği Dimyat'ta bırakılmıştı.²²²

3.4. SULTAN SALİH NECMEDDİN EYYUB'UN VEFATI

Mısır Sultanı Salih Necmeddin Eyyub, Haçlıların Kahire üzerine saldırıya hazırlandığı bir dönemde, 22 Kasım 1249 tarihinde bir gece yarısı Mansura'da vefat etti.²²³ Mısır diyarını 9 sene 8 ay ve 20 gün yönetti. Vefat ettiğiğinde 44 yaşındaydı.²²⁴ Salih Necmeddin verem hastalığına yakalanmıştı. Vücudunu saran ve onu giderek zayıflatan

²¹⁷ Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 172.

²¹⁸ Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 113.

²¹⁹ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 156.

²²⁰ Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 172-73.

²²¹ Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 113.

²²² Demirkent, *Haçlı Seferleri*, 214.

²²³ Sibt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:408; Zehebî, *Târîhü'l-İslâm*, 47:44.

²²⁴ el-Melikü'l-Müeyyed İmâdüddîn İsmâîl b. Alî b. Mahmûd el-Eyyûbî Ebü'l-Fida, *el-Muhtasar fi Ahbâri'l-Beşer*, c. 3, t.y., 179.

bu hastalık vefatına kadar giderek artmıştı.²²⁵ Sultan Salih, alicenap, temiz huylu, iffetli, kuvvetli ve heybetli biriydi.²²⁶ Bünyesi her zaman çok zayıftı. Steven Runciman, bunun nedenini Kürt asıllı ailesinin içinde Sultan Salih Necmedin'in Sudan asıllı olmasına bağlar.²²⁷

Sultan Salih'in üç oğlu bulunuyordu. Fethüddin Ömer, İmadeddin İsmail tarafından hapiste tutulduğu sırada, eşi Şecerüddür'den olan oğlu Halil ise küçük yaşta vefat etmişti. Hayatta kalan tek oğlu Muazzam Tûrânşâh Hısn-ı Keyfa'da bulunuyordu. Sultan öldüğü sırada yanında cariyesi Şecerüddür,²²⁸ sultanın emiri Fahreddin ve Camdârî Cemaleddin Muhsin ile sultanın ölüm haberini gizlemeye karar verdiler. Çünkü Haçlılar Kahire üzerine yürümeye hazırlanıyordu. Böyle kritik bir durumda askerlerin morallerinin bozulmaması gerekiyordu.²²⁹

Salih Necmeddin, kendisinden sonra kimin tahta geçeceğini tavsiye etmemişti.²³⁰ İstişareler sonucu Salih Necmeddin'den sonra yerine oğlu Muazzam Gıyaseddin Tûrânşâh'ın geçmesine karar verildi.²³¹ Devlet işlerini Şecerüddür'ün himayesi altında Fahreddin üstlendi.²³² Sultanın ölümünden sonra her şey olduğu gibi devam etti. Sultan yaşıyormuş gibi sofrası her gün kuruldu. Devlet işleri için yanına gelip sultanı soran emirlerine sultanın hasta olduğu ve kimsenin ona ulaşamadığı söylendi.²³³ Kahire'de sultan Salih Necmeddin'in naibi olarak bulunan Hüsameddin b. Ali'den sultanın ölümü gizlendi ve sultanın ağzından ona mektup yazıldı. Mektupta Tûrânşâh adına biat alınmasını ve hutbe okutulması, Fahreddin'in de atabek olarak tanınması isteniyordu. Mektup sultanın alameti ile yazılmıştı. Mektubu yazan hizmetkarlardan Süheylî idi ve hattı, sultanın hattına çok benziyordu.²³⁴ 26 Kasım 1249 Cuma günü Hüsameddin'in yanında bulunan baş kadı Bedreddin Yusuf b. Hasen, Salih Necmeddin'in görevden

²²⁵ Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fî Tarihi'l-Ayan*, 22:409; Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:443.

²²⁶ Ebü'l-Fida, *el-Muhtasar fî Ahbâri'l-Beşer*, 3:179.

²²⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:226.

²²⁸ Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fî Tarihi'l-Ayan*, 22:408.

²²⁹ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 162.

²³⁰ Ebü'l-Fida, *el-Muhtasar fî Ahbâri'l-Beşer*, 3:180.

²³¹ Zehebî, *Târîhü'l-İslâm*, 47:180.

²³² Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 162.

²³³ Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fî Tarihi'l-Ayan*, 22:408; Zehebî, *Târîhü'l-İslâm*, 47:43.

²³⁴ Ebü'l-Fida, *el-Muhtasar fî Ahbâri'l-Beşer*, 3:180. Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:444.

uzaklaştırdığı inşa kâtibi Bahaeddin Züheyr b. Muhammed, önde gelen askerler Tûrânşâh'a biat ettiler. Fahreddin daha sonra Bahaeddin Zübeyr'i Kahire'den Mansura'ya çağırarak görevine iade etti.²³⁵

Şecerüddür, Fahreddin b. Şeyhüşşuyuh ve Cemaleddin Muhsin, Hısn-ı Keyfa'da bulunan Tûrânşâh'ı Mısır tahtına geçmesi için getirmek amacıyla özel bir birliğin başında Memlûklerin reislerinden Farisüddin Aktay'ı gönderdi. Mısır naibi Hüsameddin b. Ali 29 Kasım 1249 tarihinde hutbede Salih Necmeddin Eyyub'den sonra oğlu Tûrânşâh'a da dua edilmesini emretti.²³⁶

3.5. MANSURA'YA HAREKET

Fransa kralının kardeşinin gelmesinden sonra Haçlılar Kahire üzerine yürümeye karar vermişlerdi. Ekim ayının sonlarına doğru Nil'in suları çekilmişti ve ellerinde yeteri kadar asker, gemi ve erzak olan ordu 20 Kasım 1249 tarihinde harekete geçti. Kralın eşi ve Kudüs Patriği güçlü bir garnizon ile şehirde kaldı.²³⁷ Haçlılar Dimyat'tan çıkıp 2 Aralık 1249 tarihinde Fariskur'a ulaştılar ve Nil Nehrinin paraleline konakladılar.²³⁸ Hemen ardından Fahreddin bir mektup yayınlayıp halkı cihada çağırды.²³⁹ Cuma günü Kahire camisinde minberden okunan mektubun etkisi ile insanlar Haçlılar ile savaşmak için çeşitli beldelerden yola çıktı. Haçlılar ise sultanın ölmesini duymuşlardı ve kendileri için bunu bir fırsat olarak görüyorlardı. Bu sayede Kahire'yi alabileceklerini düşünüyorlardı.²⁴⁰

8 Aralık 1249 Çarşamba günü Müslümanlar ve Haçlılar arasında ilk saldırılar meydana geldi. Bu saldırıların sonucunda Müslümanlar ve Haçlılar ağır kayıplar verdi. Haçlılar, Şarımşah'a ilerlediler. 14 Aralık 1249 Salı günü Baramun'da konakladılar, 20 Aralık Pazartesi günü Dimyat'ın sona erdiği noktaya kadar ilerlediler. Bahru Eşmum

²³⁵ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:444.

²³⁶ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:445.

²³⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:226; Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 173.

²³⁸ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:446.

²³⁹ Fahreddin, mektubuna *تَعْلَمُونَ كُنْتُمْ* إن لكم خير ذلكم وأنفسكم بأموالكم الله سبيل في وجاهدوا وثقالاً خفاً انفروا ayeti ile başlamıştı.

²⁴⁰ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:446.

(Bahrusağır) kanalının Dimyat tarafında kalan kıyısında Mansura'nın karşısında mevzilendiler.²⁴¹

Müslüman ordusunun çoğu Nil Nehrinin doğusunda Mansura'da yerlerini almışlardı. Kerek'in eski sahibi Nasır Davud'un oğulları ve kardeşlerinin içinde bulunduğu bir grup asker ise Nil'in batısında Haçlıların karşısına yerleştiler. Haçlılar, Müslümanların karşısına ordugâh kurduktan sonra buranın etrafına hendekler kazmış ve mancınıklar yerleştirmişti. Hem Müslümanların hem de Haçlıların gemileri karşı karşıya demir atmışlardı. Taraflar arasında karadan ve denizden çatışmalar yaşanıyordu.²⁴²

23 Aralık Perşembe günü, 6 Haçlı süvarisi Müslümanların tarafına geçerek Haçlılar hakkında bilgi verdi.²⁴³ 7 Ocak 1250 Ramazan Bayramı'nda IX. Louis'e yakın bir kont esir alındı. Her gün Müslümanlar ve Haçlılar arasında çatışmalar yaşanıyor, bu çatışmalar neticesinde Haçlı askerleri öldürülüyor veya esir ediliyordu. Yüzmede becerikli olan kişiler başına karpuz kabuğu alarak Haçlıların tarafına yüzüyor, bunu gören Haçlı askeri karpuz olduğunu düşünüp almak için suya girdiğinde Haçlıyı kaçırap Müslüman ordugahına getiriyorlardı.²⁴⁴ 13 Ocak Perşembe günü Müslümanlar Haçlılara ait bir gemiyi ele geçirdiler. İçlerinde yaklaşık 200 kişi ve 1 kont vardı. 21 Ocak Cuma günü Müslüman askerler Haçlıların buldukları yere geçerek 40 şövalyeyi ve atlarını öldürdüler. Ertesi hafta cuma günü içlerinden üçü Templier şövalyesi olan toplam 67 esir Kahire'ye getirildi.²⁴⁵

Nil Nehrinin kolları Mısır'a gelmeden çeşitli kollara ayrılıyordu. Bu kollardan biri Dimyat'a, ikincisi İskenderiye'ye, üçüncüsü Tanis'e ve dördüncüsü de Reşid'e gidiyordu. Kral IX. Louis ve ordusu bu kollardan Reşid ve Dimyat'a giden kollarda arasında ordugahını kurmuştu. Müslümanlar ise Reşid'e giden kolun kenarına tam Haçlıların karşı tarafına geçitleri tutmak üzere ordugahlarını kurmuştu. Müslümanlara doğru giden tarafı hiç kimse yüzmeden geçemezdi. Bu sebeple Kral IX. Louis Müslümanlara saldırabilmek için nehrin üzerine bir set yapılmasını emretti.²⁴⁶ Kral, Haçlıların tam karşısında olan Müslümanların 16 adet mancınıklarının atışlarından, set yapımında çalışanların zarar

²⁴¹ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:446.

²⁴² Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:446.

²⁴³ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:446.

²⁴⁴ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:447.

²⁴⁵ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:447.

²⁴⁶ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 116.

görmemesi için cats-castles (üstü örtülü galeriler) diye isimlendirilen iki burç yapılmasını istedi.²⁴⁷ Ancak Müslümanların mancınıklar ile atışları ve özellikle suda yanan grek ateşini kullanmaları neticesinde inşa faaliyetlerini durdurmak zorunda kaldılar.²⁴⁸

IX. Louis, Haçlı ordusunun set yapar yapmaz, Müslümanlar tarafından toprağın kazılarak setin etkisiz hale getirildiğini görmesi üzerine tüm baronlarını toplayarak yaptığı istişare neticesinde Müslümanların olduğu tarafa geçebilmek için gerekli olan setin inşa edilemeyeceğine karar verdiler. Karşı tarafa geçmek için bir fikir ararlarken Konstable şehriden Lord Beauje'lu Imbert, krala bir bedevinin²⁴⁹ kendisine geldiğini ve beş yüz besants karşılığında nehrin sığ ve uygun bir yerine kendilerine gösterebileceğini söylediğini ilettiler. Kral da bu teklifi uygun buldu ve kabul etti. Lord Beauje'lu Imbert, bedevinin yanına teklifi kabul ettiklerine dair konuşmaya gittiğinde bedevi parayı önceden almak istediğini, eğer para verilmezse sığ yerin gösterilmeyeceğini söylemesi sebebiyle paranın verilmesi kararlaştırıldı.²⁵⁰

3.6. MANSURA SAVAŞI

Ordugâhta Burgundy Dükü'nün ve adamlarının güçlü bir garnizon ile kalarak ordugahı korumalarına, kralın ve üç kardeşinin bedevinin gösterdiği yerden karşıya geçmesine karar verildi. kral'ın kardeşi Robert d'Artois, Templier Şövalyeleri, İngiliz savaş birliği ve öncü kuvvete kumanda ediyordu. Kral'ın emri olmaksızın, Mısırlılara saldırılmaması emredilmişti.²⁵¹ 8 Şubat 1250 günü bedevinin gösterdiği sığ yere gelindiğinde geçiş için hazırlıklar yapıldı. Şafak söktüğünde, Joinville ve adamları geçiş için hazırlardı, nehri kolayca atlarıyla geçtiler ve nehrin karşı sahilinde üç yüz atlı Müslümanın beklediğini gördüler. Joinville, sahilin yaş ve yumuşak olması sebebiyle atların binicilerin üzerine düşerek onları boğduğunu sol tarafa doğru ilerleyerek kuru bir yol bulmalarını söylemiş Joinville'in adamlarının arasından nehri geçerken hiç kimsenin boğulmadığını belirterek nehri geçtiklerinde Müslümanların kaçtığını belirtmiştir.²⁵²

²⁴⁷ Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 117.

²⁴⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:227.

²⁴⁹ Makrîzi, nehrin geçilebilir yerini Haçlılara söylemeyi teklif eden kişinin Müslümanlardan bir münafık olduğunu söyler. Bk. Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:447; Runciman ise bu şahsın Salamun'lu Kipti olduğundan bahseder. Bk. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:227.

²⁵⁰ Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 124.

²⁵¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:227.

²⁵² Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 124.

Öncü kuvvet olarak Templierler, ikinci grup olarak Artois kontu ve adamlarının nehri geçmesi emredilmişti. Artois kontu, kralın emrine uymadı ve adamları ile Mansura'nın iki mil uzağındaki Müslüman ordugahı üzerine hücum ederek ani bir saldırı gerçekleştirdi. Templierler, ona kralın emrini hatırlatarak bu yaptığının doğru olmadığını, önde Templier şövalyeleri olarak kendilerinin olması gerektiğini, Artois kontunun önden gittiğini bunun onur kırıcı bir şey olduğunu söyleyerek kontu kralın emrine uyması için uyardılar. Ancak Artois kontu hemen hücum etmezlerse bunun bir baskın olmayacağını ve üstünlüklerinin kaybedileceğini düşünüyordu.²⁵³ Bu sırada çok iyi bir şövalye olan Lord Merle'li Foucand Templierlerin söylediği hiçbir şeyi işitmiyor ve "onların üzerine hücum edin" diyerek bağırıyordu. Bunu gören Templierler, Artois kontunun kendilerinin önlerine geçmelerini utanılacak bir hareket olarak gördükleri için Mansura'ya doğru atlarını mahmuzladılar ve önlerinden kaçan askerleri kovalamaya başladılar.

Bu sırada Mısır ordugahında askerler için gün henüz yeni başlıyordu. Onlar henüz silahlarını kuşanamamışken düşmanların saldırıları sonucu öldürüldüler. Haçlılar, Fahreddin'in otağına geldiklerinde, hamamdaydı. Dışardan sesler gelmesi üzerine Fahreddin otağından çıktı ve silahlarını kuşanmadan atına bindi. Bir süre sonra kendisine saldıran Haçlı birliği tarafından şehit edildi.²⁵⁴ Artois kontu, Mansura'ya kaçan Müslüman askerleri takip etti. Templier şövalyelerinin büyük ustası ve Williom of Salisbury'nin, kralı ve ana orduyu beklemenin daha doğru olacağını söylemelerine rağmen onları dinlemedi ve onları korkaklık ile suçladı. Adamları ile birlikte Mansura'nın içlerine doğru kaçan askerleri takip etmeye başladı.²⁵⁵ Rukneddin Baybars Bundukdari'nin başında bulunduğu Bahri Memlükler ve Candarlar ise şehrin kapılarını açarak Mansura'nın belirli noktalarında mevzilenerek pusuya yattılar. Haçlılar, Mansura'nın içine girince Müslüman askerler tarafından baskına uğradılar. Şehrin dar sokaklarında sıkışıp kalan Artois kontu ve önde gelen 1500 şövalye öldürüldü.²⁵⁶ Pierre

²⁵³ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:227.

²⁵⁴ Ebü'l-Fida, *el-Muhtasar fi Ahbâri'l-Beşer*, 3:180; Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:447.

²⁵⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:227.

²⁵⁶ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:448; Joinville, Runciman ve Perry gibi batılı kaynaklar ise 280-290 kişinin öldürüldüğünden bahseder. Bk. Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 125; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:228; Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 179.

Bretagne başından yaralanmasına rağmen kaçarak Kral'a uğradıkları felaketi haber verdi.²⁵⁷

Mansura'da, Kralın kardeşi Robert d'Artois komutasındaki Haçlı ordusunun öncü birliği Mısırlılar tarafından kurulan pusu neticesinde öldürülürken kral ve emrindeki şövalyeler nehri geçmeye çalışıyorlardı. Kral IX. Louis, Pierre de Bretagne'nin getirdiği felaket haberi öğrendiğinde ana ordunun neredeyse tamamı bedevinin gösterdiği sığ yerdeki Bahressağır'ı geçmiş bulunmaktaydı. Haberi aldığı gibi hiç vakit kaybetmeden olası bir saldırıyı önlemek amacıyla birliklerin ön saflarını savaş düzenine soktu. Okçu birliği, nehrin öbür tarafında geçişi düzenlemek üzere bırakılmıştı. Mansura'ya kardeşini kurtarmak amacıyla bir birlik gönderdi. Ordusunu Cedfile'de mevziledi.²⁵⁸ IX. Louis'in beklediği gibi oldu ve Mısır birlikleri Haçlı ordusuna saldırdı. Mısırlılar, oklarını Frankların üzerine yağdırmaya başladı, kral adamlarını, Memlüklerin cephaneliği azalana kadar bekletti. Cephanelikleri azaldığı anda saldırı emrini verdi. Haçlı süvarisi, Müslümanları püskürttü ancak Müslüman birlikleri yeniden toparlanıp saldırdılar ve bu sefer Müslüman ordularının içinden birkaç birlik, kralın yaptırılmasını emrettiği gemi-köprü inşaatına saldırarak yapımını önlemeye çalıştılar. Neredeyse kral IX. Louis bu saldırıda kanala düşecekti. Güneşin batışına yakın gemi-köprü kuruldu ve okçular nehri geçtiler. Onların nehri geçmesi ile Mısırlılar, Mansura'ya çekildiler. Haçlı ordusu, ordugahını düşmanlarının bir gece önce konaklamış olduğu nehrin kenarındaki yere kurdu. Etrafını sur ve hendeklerle çevirerek güvenliğini sağladılar.²⁵⁹ Kral IX. Louis, Hospitalier şövalyelerinin reisi Ronnaylı Henry'den kardeşi Robert d'Artois 'in öldürüldüğü haberini öğrendi ve bu habere çok üzüldü.²⁶⁰ Henry, IX. Louis'i teskin etmeye çalışarak şöyle demiştir:

Kalbinizi ferah tutun kralım ve şunu bilin ki sizin bugün sahip olduğunuz şerefe hiçbir Fransa kralı sahip olmadı. Siz düşmanlarınızla gerektiği şekilde dövüştünüz, nehri yüzerek geçip onları taciz ederek savaş meydanından kaçırdınız ve savaş aletleri ile bu gece içinde uyuyacağınız çadırlarını ele geçirdiniz.²⁶¹

İbn Vâsıl, bu savaşı "Türk aslanlarının, müşrik köpeklerle karşı kazandığı ilk savaş" olarak tanımlamıştır.²⁶² Runciman ise savaşı Haçlılar için pahalıya mal olan kazanılmış

²⁵⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:228.

²⁵⁸ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:448.

²⁵⁹ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:448.

²⁶⁰ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:228.

²⁶¹ Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 134.

²⁶² Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Sâlim b. Nasrillâh et-Temîmî el-Hamevî eş-Şâfiî İbn Vâsıl, *Müferricü'l-Kürûb fî Ahbâri Benî Eyyub (Tedmürî)* (Beirut: el-Mektebetü'l 'Asriyye, 2004), 113.

bir zafer olarak tanımlamış ve kralın kardeşi Artois kontunu durumun sorumlusu olarak göstermiştir. Kralın emrine uyup, Müslümanlara saldırmıyaydı başka bir tarihte Haçlıların şehre saldırabilecek kadar güçlü olabileceklerinden bahsederek durumun Beşinci Haçlı Seferi ile benzerliğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Durum filvaki, gerçekten de meş'ûm bir şekilde Beşinci Haçlı Seferini, Hristiyan ordusunun Dimyat'ı aldıktan sonra hemen hemen aynı yerde durdurulduğu ve nihayet geri çekilmek zorunda kaldığı zamanı hatırlatıyordu. Mısır sarayındaki kargaşalık Kahire hükûmetini ona kabul olunabilir önerilerde bulunmaya sevk etmediği takdirde, Kral Louis de daha iyi bir âkıbet ümit edemezdi.²⁶³

Haçlılar, Mansura'ya saldırdığında şehirden ayrılarak Kahire'ye gidenler olmuştu. Dımaşk naibi Hüsameddin Hezbani'ye de güvercin ile Haçlıların Mansura saldırısı hakkında bilgiler verilmişti. Bu sebeple Kahire'de endişeli bir bekleyiş hakimdi. Salı günü saldırı almış ve çarşamba gece boyunca Kahire'nin Nasr kapısı açık bırakılmıştı ve Mansura'dan gelenler bu kapıdan girmişlerdi. Sabah Haçlıların bozguna uğratıldığı haberi geldiğinde şehirde kutlamalar yapıldı.²⁶⁴

3.7. TURANŞAH'IN MANSURA'YA GELİŞİ

Kralın kardeşi Artois'in Mansura üzerine şiddetli baskınından ve Haçlıların ve önemli birçok şövalyesini kaybetmeleri sebebiyle, kral IX. Louis ordusunu Mansura ordugahına geri çekti. Müslümanların tekrar saldırabileceği düşüncesi ile ordugâhını ve yaptırmış olduğu köprüyü tahkim ettirdi. Bundan üç gün sonra Mısır ordusu, takviye edilmiş ve güçlü bir şekilde Haçlılara tekrar saldırdı. Mansura'da bir gözünü kaybeden büyük üstat Guillaume bu saldırı sonucu diğer gözünü de kaybederek ölmüştür. Saldırı çok şiddetli geçmiş ancak bir süre sonra Memlükler bu savaştan bıkararak geri çekildiler. Kral Louis ve ordusu sekiz hafta boyunca ordugahta bir şey yapmadan bekledi. Bu süre zarfında kral, Mısır'da bir iç savaş çıkmasını bekliyordu. Ancak bu beklentileri boşa çıktı.²⁶⁵

Şecerüddür ve yakın adamları, Hısn-ı Keyfâ'da bulunan Tûrânşâh'a, babasının vefatını haber vermesi ve onu Mısır tahtına davet etmek üzere Farisüddin Aktay'ı göndermişti. Hüsameddin Hezbani, Farisüddin Aktay'ın Turanşah'ı zamanında getirebileceklerini inanmıyordu. Bu sebeple Zeyneddin Aşık'ı ona elçi olarak göndererek

²⁶³ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:229.

²⁶⁴ Makrizî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:448; Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 170.

²⁶⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:229.

yola çıkması için acele etmesini yoksa Fahreddin'in ülkenin yönetimini ele geçireceğini söyledi ve bunu amcasının oğlu Melik Muğis adına yapmasından endişelendiğini belirterek yola çıkmasını istemiştir. Şecerüddür'ün gönderdiği elçi Farisüddin Aktay'ın da Hısn-ı Keyfa'ya ulaşmasından sonra Tûrânşâh yola çıkmak üzere hazırlıklara başladı.²⁶⁶

Tûrânşâh, Mısır'dan gelen askerlere ek olarak yanına aldığı elli asker ile birlikte 18 Aralık 1249 tarihinde yola çıkarak Dımaşk'a yöneldi. 24 Aralık'ta Ane'ye gelerek Fırat'ın doğusuna geçti.²⁶⁷ 27 Aralık'ta Dımaşk'a vardı ve Dımaşk naibi Cemaleddin b. Yağmur tarafından karşılandı.²⁶⁸ Dımaşk'a geldiğinde, Dımaşk hazinesinden askerlere bağışta bulundu, mallar dağıttı ve onlara ihsanda bulundu.²⁶⁹ Cemaleddin b. Yağmur'u Dımaşk naibi olarak bıraktı. Esad Şerafeddin Hibetullah b. Sâid el-Fâizî'yi yanına alarak Dımaşk'tan ayrıldı.²⁷⁰ Tûrânşâh'ın yaklaştığı haberi gelince baş kadı Bedreddin Sincari Gazze'de, Salih Necmeddin'in Kahire naibi Hüsameddin b. Ali ise Salihyye yakınında 20 Şubat 1250 Pazar günü karşıladı. Buradan babasının yaptırdığı saraya geçti. O gün babasının vefatı ilan edilerek Tûrânşâh'ın sultanlığı tanındı.²⁷¹ Tûrânşâh, Hüsameddin'e değerli hediyeler ve üç bin dinar verdi. Birkaç şair şiir okuyarak onu tebrik etti ve sultanın huzurunda çeşitli ilim münazaraları tertip edildi. Tûrânşâh'ın ilimlere karşı bir ilgisi vardı. Bu sebeple dedesi Kâmil tarafından çok sevilirdi. Tûrânşâh, Hüsameddin b. Ebî Ali, Bedreddin Sincari ile birlikte Salihyye'den Tilbane'ye oradan başka yerlere uğradıktan sonra 25 Şubat 1250 Cuma günü Mansura'ya vardı.²⁷² Burada babasının emirleri tarafından karşılandı ve daha sonra babasının sarayına yerleşti. Tûrânşâh ilk iş olarak

²⁶⁶ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 173.

²⁶⁷ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:448.

²⁶⁸ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:449.

²⁶⁹ Sıbt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:408.

²⁷⁰ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:449.

²⁷¹ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:449.

²⁷² Ebü'l-Fida, *el-Muhtasar fi Ahbâri'l-Beşer*, 3:180.

Fahreddin'in mirasına ve Memlûklerine el koydu.²⁷³ Çünkü Fahreddin'in sultan olmak istediğine²⁷⁴ dair bilgiler gelmişti.²⁷⁵

3.7.1. Haçlıların Yenilgisi

Tûranşâh'ın gelmesi ile Müslümanların morali düzelmişti. Mansura'ya geldikten sonra hafif gemilerden oluşan bir filo inşa ettirdi. Bunu yapmasının sebebi Haçlılar, erzak ve silahlarını Dimyat'tan tedarik ediyor gemiler ile Nil Nehri üzerinden ordugahlarına taşıyordu.²⁷⁶ Yaptırdığı filo ile Haçlıların ihtiyaç duyduğu erzak ve silah desteğini kesmek istiyordu.²⁷⁷ Bu gemileri içine asker doldurarak develerle Mahalle kanalına nakletti. Nil'in sularının yükselme mevsimiydi. Haçlıların gemileri Mahalle kanalına girdiği anda pusuda olan Müslümanlar, Haçlı gemilerine saldırdı ve 52 gemiden oluşan Haçlı konvoyunu ele geçirdi. Yaklaşık 1000 Haçlıyı esir aldılar veya öldürdüler.²⁷⁸

Yiyecek sevkiyatlarının düşman tarafından ele geçirilmesinden sonra Haçlı ordusunu açlık vurdu. Bu açlığı da dizanteri ve tifüs gibi birçok salgın hastalık takip etti.²⁷⁹ Joinville, Hristiyanlara ve Müslümanlara ait cesetlerin nehrin bir kıyısından diğerine uzandığını, küçük bir taş atacak kadar yer kalmadığından bahseder. IX. Louis cesetleri temizlemeleri için yaklaşık yüz adam tutmuş ve bu cesetler sekiz günde temizlenebilmiş. Hristiyanlara ait cesetler kazılan büyük çukurlara gömülmüş, Müslümanların cesetlerini ise köprünün öbür tarafına atmışlar ve akıntı onları sürükleyip götürmüştü. Haçlıların ordugahında Lent dolayısıyla cesetleri yiyerek beslenen yılan balığı dışında balık yenmemiş. Tüm bu kötü şartlar neticesinde orduda salgın hastalıklar baş göstermeye başlamış. Hastalıklar, etlerin kuruyarak deride siyah ve toprak renginde benekler oluşturmaya başlamış. Hastalığa yakalananların diş etleri çürümeye başlamış ve

²⁷³ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:450.

²⁷⁴ Fahreddin'in sultan olmak istemesinden kuşkulananlar olmuştur. Bunlardan biri Hüsameddin Hezbani'dir. Aynı zamanda bazı askerler de bundan şüphelenerek onu öldürmek istemiş ve evini kuşatmışlardır. Ancak Fahreddin onlara böyle bir niyetinin olmadığı, oğlu Tûranşâh gelene kadar efendisinin evini muhafaza ettiğini ve o geldiğinde beldeyi teslim edeceğini söyleyerek askerlere sultan olma niyetinin olmadığına dair yemin etmiştir. Askerler Fahreddin'in konuşmasından sonra sözlerine ikna olmuşlar ve özür dileyip yanından ayrılmışlar. Sibt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:410.

²⁷⁵ Sibt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:409.

²⁷⁶ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 175.

²⁷⁷ Şeşen, *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memlûklar (1193-1260)*, 224.

²⁷⁸ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:450.

²⁷⁹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:229.

ölüm dışında bir kurtuluşları olmamıştır. Ayrıca Haçlılar bugünden sonra yiyecek maddelerini o günün şartlarına göre oldukça pahalı almaya başlamışlardır. Joinville'nin bildirdiğine göre, bir öküz seksen livre, koyun ve domuz otuz livre, bir yumurta on iki deniers, bir ölçek şarap on livreye kadar yükselmiştir.²⁸⁰

3.7.2. IX. Louis'nin Müzakere Talebi

Müslümanlar ile Haçlılar arasında çatışmalar devam ediyordu. Zilhicce ayının birinci gününde Haçlı askerleri, Mahalle kanalındaki Müslüman gemilerinden yedisini ele geçirdiler. 15 Mart arife günü Müslüman savaş gemileri ile Haçlılara erzak getiren gemi konvoyu arasında savaş yapıldı. Bunun sonucunda 32 düşman gemisi ele geçirildi.²⁸¹ Haçlıların yiyecek sıkıntısı artmaya başladı.²⁸² Salgın hastalık ve kıtlığın baş gösterdiği bir ortamda Kral IX. Louis, ordusunu bu felaketten çıkartarak Dimyat'a geri çekilmenin gerekliliğini fark etti ve Tûrânşâh'a elçilerini göndermeye karar verdi.²⁸³ Esasen seferin başında inançsızlarla anlaşma yapılmayacağını savunan IX. Louis, durumun ağır şartları altında bu düşüncesinden vazgeçmişti ve Tûrânşâh'a elçi göndererek ateşkes talebinde bulunmak zorunda kaldı.²⁸⁴ Mısırlılar, Haçlıların görüşme talebini kabul etti ve Haçlıların elçileri ile emir candar Zeyneddin ve baş kadı Bedreddin Sincari görüşmelere başladılar. Haçlılar, Dimyat'ın verilmesi karşılığında Kudüs ve bazı sahil bölgeleri almayı talep ettiler.²⁸⁵ Ancak Haçlılar, Müslümanlar tarafından yenilgiye uğratılmıştı ve salgın hastalık ve açlıktan zor durumdaydılar. Müslümanlara yapılan bu teklif kabul edilebilir bir anlaşma değildi. Bu sebeple teklifleri reddedildi ve görüşmeler kesildi.²⁸⁶

Joinville, Mısırlılar ile yapılan müzakerelerde, Dimyat'ın Kudüs ile trampa yapılması üzerinde anlaştıklarını, Dimyat'ın restore edilip verilmesi konusunda güvence istediklerini Haçlı elçileri de bunun üzerine kralın kardeşlerinden Anjou kontunu veya Poitiers kontunu rehin vermeyi teklif etmiş. Ancak Müslümanlar kral IX. Louis'i rehin almayı istemişler, Haçlılar da kralı rehin verme teklifini kabul etmeyince anlaşma

²⁸⁰ Joinville, *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, 150.

²⁸¹ Ebü'l-Fida, *el-Muhtasar fi Ahbâri'l-Beşer*, 3:180.

²⁸² Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:450-51.

²⁸³ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:230.

²⁸⁴ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:451.

²⁸⁵ Ebü'l-Fida, *el-Muhtasar fi Ahbâri'l-Beşer*, 3:180.

²⁸⁶ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:451.

sağlanamamıştır.²⁸⁷ Bedreddin Basuğuy bu teklifin kuşkulu olduğundan bahseder. Çünkü, Mısırlılar kara ve denizde Haçlılara karşı üstünlük kazanmıştı. Haçlıların teklifinin kabul edilmesi diplomatik olarak başarısızlık olurdu. Tûrânşâh, Dimaşk naibi Cemaleddin b. Yağmur'a gönderdiği bir tebşirnamede saldırı için asker topladığını bunu gören Haçlıların korkarak, Kamil'e yapılan anlaşmaya benzer bir sulh talebinde bulunduğunu ancak bunun kesin bir şekilde reddedildiğini belirtir.²⁸⁸

3.7.3. Haçlıların Geri Çekilmesi

Kral IX. Louis'nin, Mısırlılar'a yaptığı Dimyat'a karşılık Kudüs Krallığı teklifi reddedilince, Dimyat'a geri çekilme hususunu konuşmak üzere komutanlarını topladı. Komutanları IX. Louis'den önceden gemilerle ordugâhtan ayrılarak Dimyat'a gitmesini teklif etseler de kral bunu kabul etmedi. O her ne olursa olsun askerlerini terk etmek istemiyordu. İstişareler sonucu hastaların gemi ile Nil üzerinden, yürüyebilecek durumda olanların da geldikleri yoldan geri Dimyat'a gitmelerine karar verildi. 5 Nisan 1250 Salı günü sabahı ordugâh bozuldu ve Haçlılar geri dönüşe başladılar. Kral, artçı kuvvet içinde geride kalanları hızlandırmak için bulunuyordu. IX. Louis, Müslümanlar ile aralarındaki köprünün halatlarının kesilmesi talimatını Cornaut'lu Josselin ve kardeşleri ile orada bulunan diğer ustalara verdi ancak bu talimatlar yerine getirilmedi. Kral Louis de ordusundaki hastalıktan nasibini almış ve kötü bir dizanteriye yakalanmıştı. Joinville, kralın hastalığı sebebiyle birçok kere bayıldığını ve sıklaşan tuvalet ihtiyacı sebebiyle iç donunun alt tarafı kesilmesi gerektiğinden bahseder. Ayrıca kralın gemileriyle kaçıp kurtulma şansının olduğunu ancak adamlarını asla terk etmek istemediğini de ekler.²⁸⁹

Haçlılar, 5 Nisan 1250 Salı sabahı ordugahı bozup Dimyat'a dönmek üzere yola çıktıklarında, Mısırlılar, Haçlıların ordugahında bir hareketlilik olduğunu fark ederek onları takibe aldılar ve Bahressagir'i geçtiklerini gördüler. Haçlıların, Dimyat'a geri dönmeye başladıklarını anlayan Mısırlılar, Haçlılara saldırdılar. Haçlılar köprünün tahribi talimatını unutmuş ve Mısırlılar bu köprüden geçerek onları saldırmaya başlamıştı. Yorgun ve hasta Haçlı askerleri, Mısırlılar tarafından hem Nil Nehrinin kıyısından hem de batısından sıkıştırıldılar. Saldırıları tüm gün boyunca geri püskürterek yavaş yavaş

²⁸⁷ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 177.

²⁸⁸ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübîler*, 177-78.

²⁸⁹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:230; Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 154.

ilerlemeye devam ettiler. Saldırıların yoğun olduğu gece, hasta olan kralın durumu kötüleşti ve ertesi sabah kral atının üzerinde durmakta zorlanıyordu. Sadece kral değil Haçlı ordusundaki askerler de hasta ve bitkindi.²⁹⁰ Kralın yanında şövalyelerinden sadece krallık muhafız birliklerini komuta eden Sargines’li Lord Geoffry kalmıştı. Lord Geoffry, Haçlı ordusunu her yerden sıkıştıran Müslümanlardan, kralı korumak için onu Şarm el-Şeyh yakınlarında, Munyeti Ebû Abdullah köyünde bir kulübeye götürerek buraya sığındı.²⁹¹

Haçlı ordusunda, Fransız şövalyelerin durumu kabullenememesinin aksine doğulu baronların idareyi ele alarak, Mısırlılar ile Dimyat’ın geri verilmesi karşılığında Frankların çekilmesine izin verilmesi amacıyla müzakerelerde bulunması için Philippe de Montfort’u gönderdiler. Mısırlı komutanlar ile anlaşmaya varmak üzereyken, Mısırlıların parayla tuttuğu düşünüldüğü Marcel adında bir kişi Haçlıların arasına girerek ordu komutanlarını, kraldan emir almış gibi teslim olmaya davet etti. Kumandanlar, kral’ın emri olduğunu düşündüğünden silahlarını indirerek teslim oldular. Aynı şekilde Dimyat’a yaralı ve hasta olan askerleri götürmekte olan gemiler de teslim alındı.²⁹² Joinville de burada esir alınanlar arasındaydı.²⁹³

3.7.4. IX. Louis’nin Esareti

Ordusunun teslim olmasından sonra IX. Louis, Tavâşi Cemaleddin b. Muhsin Salihi’den amân diledi. Cemaleddin, Louis’e ve yanındakilere amân verdi. Mansura’ya getirilerek inşa kâtibi Fahreddin b. Lokman’ın evinde kardeşi ile birlikte gözaltına alındı ve muhafazası için Tûrânşâh’ın Hısn-ı Keyfa’dan getirdiği hizmetçisi Sabîh Muazzamî görevlendirildi.²⁹⁴ Haçlılardan öne gelen baronlar başka bir yerde tutuluyordu. Müslüman askerler tarafından ölümle tehdit edilseler de onlardan yüksek miktarda fidye alabileceklerini düşündükleri için öldürmeyi düşünmüyorlardı. Mısırlılar tarafından esir alınan Joinville ise kralın yeğeni olduğunu söyleyerek kendisi ile yanındakilerin canını kurtarmıştı. Ancak daha sonra kralın yeğeni olmadığı, Frederich’in kuzeni olduğu ortaya

²⁹⁰ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:230.

²⁹¹ Zehebî, *Târihü’l-İslâm*, 47:49.

²⁹² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:230; Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 156.

²⁹³ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 157.

²⁹⁴ Makrîzî, *Kitabü’s-Sülûk li-Ma’rifeti Düveli’l Mülûk*, 1:455.

çıkmişti. Bunun öğrenilmesi üzerine Joinville'in itibarı arttı.²⁹⁵ Tûrânşâh, Hısn-ı Keyfa'dan gelen Seyfeddin b. Tavdî'ye esirler arasından sanatkarların seçilmesini diğerlerinin öldürülmesini emretti.²⁹⁶ Bütün gece üç yüz ile dört yüz esir öldürülerek Nil'e atıldı.²⁹⁷

Zehebî; Sadeddin b. Hammûme'den, IX. Louis'nin isteseydi bir atla veya gemi ile kaçıp kurtulabileceğini esir düşmeyeceğini ancak askerlerini terk etmeyerek, onlarla beraber bulunduğunu nakleder.²⁹⁸ Esirler arasında kontlar ve prensler bulunuyordu. Esirlerin sayısı yirmi bindi. Boğularak ölenlerin sayısı yedi bindi. Ölüler ise yeri kaplıyordu. Bir uşak, esir olan bir şövalyeyi arkasından yedinde sürüklüyordu. Müslümanlar böyle bir gün daha görmemişlerdi. Müslümanların kaybı ise yüz kişiydi.²⁹⁹

Tûrânşâh, IX. Louis'e ve yanında bulunanlara elliden fazla hilat gönderdi. IX. Louis hariç diğerleri bu hilatları giydiler. IX. Louis ise "Benim ülkem Mısır sahibinin ülkesi kadardır. Bunu nasıl giyerim?" diyerek reddetmiştir. Ertesi gün Tûrânşâh'ın yemek davetine de askerlerinin yanında kendisi ile alay edeceği gerekçesi ile katılmamıştır.³⁰⁰ Kral ve yanındakiler, Tûrânşâh'ın vefatına kadar hapiste kaldılar.³⁰¹

Tûrânşâh, Haçlılara karşı kazanılan zaferden sonra Fariskur'a giderek ordugahını burada kurmuştur. Buraya ahşap bir burç yaptırdı.³⁰² Zaferin kazanılmasından sonra, Tûrânşâh, Dımaşka bulunan naibi Cemaleddin b. Yağmur'a bir tebşirname gönderdi:

Üzerimizden üzüntüyü gideren Allah'a hamdolsun. Zafer sadece ondandır. Bugün Müminler Allah'ın sunduğu zaferle mutludur. 'O, istediğini muzaffer kılar. Aziz ve hakimdir.' 'Rabbinin verdiği nimeti an.' 'Allah'ın verdiği nimetleri saymakla bitiremezsiniz.' Cemaleddin'in meclisine ve bütün Müslümanlara Allah'ın, bizi, dininin düşmanlarına karşı, galip kıldığını müjdeleriz. Zira, düşmanın gücü ve kötülüğü artmış, insanlar düşmanın kötülüğünden kurtulmaktan ümitlerini kesmişlerdi. Bunun üzerine, 'Allah'ın yardımından ümit kesmeyin O'nun yardımından ancak kafirler ümit keser.' diye seslenildi. 1 Muharrem 648 Salı Allah bereketini İslam dinine tamamladı. Hazineyi açarak malları ve silahları askerlere verdik. Arapları ve gönüllüleri topladık. Dört bir yandan, çok uzaklardan sadece Allah'ın bileceği kadar adam toplandı. Düşman bunu görünce, tüm eşyalarını bırakarak Dimyat'a yola çıktılar. Çatışmalar gece boyunca sürdü. Çarşamba sabahı olunca, kendisini nehrin derinliklerine atarak kurtulanlar hariç, 30.000 kişi

²⁹⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:231.

²⁹⁶ Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, 47:51.

²⁹⁷ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:455.

²⁹⁸ Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, 47:50.

²⁹⁹ Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, 47:51.

³⁰⁰ Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, 47:51.

³⁰¹ Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, 47:52.

³⁰² Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:455.

öldürülmüştü. Esirler ise sayamayacak kadar çoktu. Fransa kralı Münye tepesine sığınarak aman diledi. Ona aman verip teslim aldık, ikramlarda bulunduk. Allah'ın izni ve kuvvetiyle Dimyat'ı teslim aldık.³⁰³

Tûrânşâh, Haçlıların en kısa sürede ülkeyi terk etmesini istiyordu. IX. Louis'i ve esir düşen Haçlı askerlerini kurtarmak için batıdan yeni bir Haçlı Seferi tertip edilebilirdi. Bu sebeple Tûrânşâh, IX. Louis ile vakit kaybetmeden Dimyat'ın teslimi ve esirlerin teslim edilmesi üzerine görüşmelere başladı.³⁰⁴ Kral'ın şöhreti, Haçlıların durumunu kolaylaştırması bakımından oldukça önemli bir rol oynamıştır. IX. Louis, hapisteyken sadece Dimyat'tan değil, Haçlıların Suriye'deki Frank topraklarının tümünü terk etmelerini istediğine dair sultandan bir emir almış. Ancak IX. Louis Suriye'de bulunan toprakların kendisine değil, Kral Konrad'a ve onun oğluna ait olduğunu ve toprakları ancak imparatorun verebileceği cevabını iletmişti. Bu cevap üzerine Müslümanlar tekliflerinden vazgeçmişler. Kral Louis, Dimyat'ın geri verilmesi ile serbest kalacak, ordusunu ise beş yüz bin libre tournois ödeyerek (bir milyon Bizans altını) kurtarmış olacaktı. Anlaşma sağlanınca, Kral ve en önemli baronlar nehir yoluyla, Fariskur'a gitmeleri ve buradan Dimyat'a geçerek iki gün sonra 30 Nisan 1250 tarihinde şehrin Memlûklere teslimi kararlaştırılmıştı.³⁰⁵

Kral'ın ve Haçlı ordusunun esir düştüklerinin öğrenilmesinden üç gün sonra, Dimyat'ta bulunan Kral IX. Louis'nin eşi Kraliçe Marguerite, dünyaya bir erkek çocuk getirmişti. Çocuk, 80 yaşında bir şövalyenin ebe olarak yardım etmesi ile doğmuştu. Haçlı ordusunun içinde bulunduğu duruma binaen Kraliçe Marguerite oğluna "elem oğlu" anlamına gelen Jean Tristan adını verdi. Kraliçe doğum yaptığı gün şehirde erzak kalmaması üzerine Pisa'lı ve Cenevizlilerin şehri boşaltmayı düşündüklerini öğrenmişti. Dimyat'ın boşaltılması demek kralın serbest bırakılması için pazarlık edebilecek tekliflerinin olmaması demektir. Dimyat'ın boşaltılmasına engel olmak için İtalyanların yardımına ihtiyacı vardı. Pisa'lı ve Cenevizlilerin liderlerini çağırarak onlara şehirdeki tüm erzak maddelerini satın alıp eşit bir şekilde kendilerine dağıtacağını karşılığında ise Dimyat'ı terk etmemelerini söyledi. İtalyanlar, kraliçenin teklifini kabul ettiler ve şehirde kalmaya razı olduklarını bildirdiler. Bu anlaşma kraliçeye tam üç yüz altmış bin libre'ye mal olmuştu. Kralın ve esirlerin kurtuluş fidyelerinin nasıl olacağını konuşmak üzere Patrik

³⁰³ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:456.

³⁰⁴ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam'ın Sağlam Bir Kalesi Eyyûbîler*, 180.

³⁰⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:230.

Robert Dimyat'tan Fariskur'a doğru hareket etti. Ancak Patrik Fariskur'a ulaştığında Memlüklerin desteğini kaybetmiş bulunan Tûrânşâh bir suikast sonucu öldürülmüştü. ³⁰⁶

1221 ve 1250 yıllarında kazanılan zaferler, Müslümanların askeri gücünden ve başarısından çok Haçlıların hatalarının bir sonucu olmuştur.³⁰⁷

³⁰⁶ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:232.

³⁰⁷ Humpreys, "XIII. Yüzyılda Eyyûbiler, Memlûkler ve Latin Doğu", 289.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YEDİNCİ HAÇLI SEFERİ SONRASI

MISIR'DA HANEDAN DEĞİŞİKLİĞİ

4.1. TURANŞAH'IN ÖLDÜRÜLMESİ

Tûrânşâh, Fariskur'a geldikten sonra eğlenceyle meşgul oldu. 9 Nisan 1250 Cuma günü Kahire'de saltanat naibi olarak bulunan Hüsameddin b. Ali'yi görevden alarak yanına çağırdı ve yerine Emir Cemaleddin Akkuş Necibi'yi naip olarak atadı. Kahire'ye dönmüş olan Şecerüddür'e³⁰⁸ mektup göndererek tehdit ile ondan mücevherlerini ve mallarını istedi. Bu tavrı üvey annesi olan Şeceretüddür'ü korkuttu. Şecerüddür bunun üzerine kendisini çok seven ve sayan Bahrî Memlûklerine mektup yazarak, Tûrânşâh'ın davranışlarını bildirdi. Hısn-ı Keyfa'dan özel bir birlik ile kendisini getiren Farisüddin Aktay'a da verdiği vaatleri tutmayarak onu kendisine düşman etti. Ayrıca devletin önde gelen emirleri de kendisinden yüz çevirdi. Tûrânşâh babasının aksine Memlûklere iyi davranmıyor ve akşam sarhoş olduğunda önünde yanan mumları kılıçla kesip Bahrî Memlûklerin isimlerini sayarak onları böyle yapacağım diyordu.³⁰⁹ Ayrıca Tûrânşâh, Hısn-ı Keyfa'dan getirdiği adamları ile kendisini serseriliğe vermişti. Sokaktaki serseri kişileri, babasının emirlerine hakaret olsun diye onların isimleri ile çağırıyordu.³¹⁰

Orduda ciddi güce sahip olan Memlûkler ise bu davranışlara daha fazla kayıtsız kalamadılar ve onu öldürmeye karar verdiler.³¹¹ 26 Muharrem 648/30 Nisan 1250³¹²

³⁰⁸ Şecerüddür, Salih Necmeddin'in Türk asıllı eşidir. Salih Necmeddin'den Halil isminde bir oğlu olmuş ancak küçük yaşta vefat etmiştir. Bu sebeple Ümmü Halil Şecerüddür olarak da anılmaktadır. Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:459.

³⁰⁹ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:457.

³¹⁰ Bahriye Üçok, *İslâm Devletlerinde Kadın Hükümdarlar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1965), 49.

³¹¹ İbn Vâsıl, *Müferric (Tadmüri)*, 128.

³¹² Sibt İbnü'l-Cevzi bu olayın 27 Muharrem/ 1 Mayıs tarihinde gerçekleştiğini anlatır. Sibt İbnü'l-Cevzi, *Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-Ayan*, 22:417.

pazartesi günü Fârîskur'da iken Tûrânşâh emirlerine bir ziyafet verdi. Bahri Memlûklerden biri olan ve ilerde Mısır sultanı olacak Baybars el-Bundukdârî Tûrânşâh'ın yanına yaklaşarak kılıç ile onu yaraladı. Kılıç darbesini eliyle engelleyen ve parmakları kesilen sultan otağını Fariskur'da kurduğu sırada Nil kenarına yaptırdığı burca çıktı. Bunu kim yaptı diye bağıırıyordu. Yanında bulunanlar bunu yapanın bir Haşhaşî olduğunu söylediler. Ancak Tûrânşâh onların sözlerine itimat etmedi ve suikastı Bahrî Memlûklerden birinin yaptığını, bunu yapanı ve Bahrî Memlûkleri sağ bırakmayacağına dair tehditte bulundu. Yanına bir doktor çağırarak, parmaklarını diktirdi. Bu sırada Bahrî Memlûklerinden bazıları başladıkları işi tamamlamaları gerektiğini aksi takdirde kendilerinin mahvolacaklarını düşündükleri için Tûrânşâh'ın bulunduğu burca girdiler ve burcu ateşe verdiler. Tûrânşâh burçtan kaçarak Aktay'a sığınmak istediye de Aktay da bunu kabul etmedi. Tûrânşâh'ın "hükümdarlığı istemediğini, eğer onu bırakırlarsa Hısn-ı Keyfa'ya döneceğini" söylemesi Memlûkleri kararlarından vazgeçirmedi. Baybars, Tûrânşâh'ı öldürmek için onun üzerine yürüdü, Tûrânşâh'ın nehir tarafına doğru kaçması da fayda etmedi, Bahrî Memlûkler, nehirdeki gemilerle kaçmak isteyen devrik sultana yetişerek onu öldürdüler. Cesedine kimse dokunamadığından üç gün boyunca nehir kıyısında kaldı. Üçüncü günün sonunda Halifenin elçisi onu defnetmek için izin aldı ve nehrin karşı kıyısına defnedildi.³¹³

İbn Vâsıl, olayın 29 Muharrem 648 Pazartesi /3 Mayıs 1250 günü sabah gerçekleştiğini aktarır. Buna göre; Tûrânşâh sabah emirleri ile birlikte sofraya oturup yemek yedi. Ardından emirleri gidince kendisi de sofradan kalktığı sırada babasının Camdarlarından Rukneddin Baybars el-Bundukdârî, Tûrânşâh'ın yanına geldi, kılıcını çekti ve ona saldırdı. Tûrânşâh'ın parmakları kesildi. Rukneddin Baybars kılıcı elinden atarak korkuya kapıldı ve kaçtı. Tûrânşâh meclise döndüğünde etrafına toplanan emirler ne olduğunu sordu. Tûrânşâh, bunu Bahrî Memlûklerinden birinin yaptığını söyledi. Orada bulunanlardan bazıları bunu bir İsmailî'nin yapmış olabileceğini söylemeleri üzerine Tûrânşâh bunu yapanın Bahrî Memlûklerinden biri olduğunda ısrar etti. Yaptırdığı ahşap burca çıktı, yaralı parmakları için doktor çağırıldı. Memlûkler ise bu yaptıklarının yanına kalmayacaklarını, Tûrânşâh'dan bir zarar geleceğini düşündüler ve korkuya kapıldılar. Memlûkler, başladıkları işi bitirmeye karar verdiler. Tûrânşâh'ın bulunduğu burcu kuşattılar ve ateşe verdiler. Bunun üzerine Tûrânşâh burçtan inerek

³¹³ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:458.

Aktay'a sığınmak istedi. Aktay'a İskenderiye'den ikta vereceğini söylediye de Aktay bu teklifi kabul etmedi. Rukneddin Baybars, öldürmek için üzerine yürüyünce Tûrânşâh, Nil Nehrine doğru giderek orada bulunan gemiler ile kaçmak istediye de başarılı olamadı. Çünkü Baybars yetişip üst üste vurduğu kılıç darbeleri ile onu öldürdü. Cesedi iki gün boyunca Nil kenarında kaldı. Fakir birkaç kişi gelerek onu Nil'in batı tarafına defnettiler. Öldüğü sırada 30 yaşındaydı. İki ay ve birkaç gün Mısır'ın Sultanı olarak tahtta kalmıştı.³¹⁴

4.1.1. Şecerüddür

Tûrânşâh'ın öldürülmesinin ardından Bahrî Memlûkler, başlarına kimin geçeceğine karar vermek için saltanat otağında toplandılar. Tûrânşâh'tan bekledikleri yakınlığı görememeleri sebebiyle kendilerine daha yakın birini seçmek istiyorlardı. Buna en uygun kişi Ümmü Halil lakaplı eski Eyyubi sultanı Salih Necmeddin'in eşi Şecerüddür idi. Çünkü Şecerüddür Türk asıllıydı ve Memlûkler onu "hoşdaş" olarak çağırıyordu.³¹⁵ Şecerüddür'e yardımcı olması için Atabekü'l-Asâkir'e ihtiyaç vardı. Bu sebeple ilk olarak Necmeddin Salih'in de güvendiği isimlerden biri olan Hüsameddin el-Hezbani'ye teklif götürüldü. Ancak Hüsameddin el-Hezbani bu görevi kabul etmeyerek Salih Necmeddin'in büyük emirlerinden biri olan Şihabeddin Reşid el-Kebir'i işaret etti ve bu görevin ona teklif edilmesini önerdi. Ancak Şihabeddin Reşid el-Kebir'de bu teklifi kabul etmedi. Bunun üzerine emirler, Bahriyye emirlerinden, İzzeddin Aybek et-Türkmani es-Salihi'nin, Şecerüddür'ün naibi ve atabeyi olmasına ittifak ile karar verdiler.³¹⁶ Şecerüddür'ün seçilmesi ile Eyyubi hakimiyeti Mısır'da el değiştirmiş ve hakimiyet Memlûkler'e geçmiştir.³¹⁷ Aynı zamanda Şecerüddür, emirlerin onu seçmesi sonucu başa gelmiştir ve Memlûklerin ilk sultanı olmuştur.³¹⁸

Emirler, Kahire'de bulunan Şecerüddür'e bu kararlarını bildirmek üzere İzzeddin er-Rumi es-Salihi'yi Kahire'ye gönderdiler ve saltanatını ilan ettiler. Şecerüddür adına üstünde "el-Musta'sımetü's-Salihiyye Meliketü'l-Müslimîn Validetü'l-Melikü'l-Mansûr Halil Emîrû'l-Müminîn" yazan sikkeler basıldı, hutbelerde Abbasi halifesinden sonra

³¹⁴ İbn Vâsıl, *Müferric (Tedmüri)*, 128-30.

³¹⁵ Fatih Yahya Ayaz, *Memlûkler (1250-1517)* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2015), 27.

³¹⁶ İbn Vâsıl, *Müferric (Tedmüri)*, 132.

³¹⁷ Üçok, *İslâm Devletlerinde Kadın Hükümdarlar*, 43.

³¹⁸ Üçok, *İslâm Devletlerinde Kadın Hükümdarlar*, 50.

onun adı okundu. Fermanlar ise “Vâlidetü Halîl” imzasıyla çıkarıldı.³¹⁹ Şecerüddür ile İslam tarihinde ilk kez bir kadın tahta geçmiş oluyordu.³²⁰

Şecerüddür, sultan olduktan sonra halkın ve emirlerin desteğini almak için bazı vergileri kaldırdı ve bazılarını da hafifletti. Ancak bir kadının sultan olması Bağdat’ta halife tarafından sert bir şekilde eleştirildi. Abbâsî Devletinin son halifesi Musta’sım, Mısır emirlerine yazdığı mektupta “Eğer sizde erkek kalmadıysa bize haber verin bir erkek gönderelim” diyerek Mısır yönetiminin bir kadına verilmesini uygun bulmadığını dile getirmiştir.³²¹

Benzer bir tavır diğer bölgelerdeki Eyyubilerde de ortaya çıktı ve siyasi kargaşaya sebep oldu. Kerek ve Şevbek sahibi olan Bedreddîn Lu’lu’ es-Savâbi es-Salihî merkeze olan bağlılığından ayrılarak bağımsızlığını ilan etti. Bunun için Şevbek’te hapiste tutulan eski Eyyubi sultanı el-Adil’in oğlu Melik Muğis Ömer’i Şevbek’ten çıkararak Kerek’e getirdi. 15 Temmuz 1250 tarihinde Melik Muğis Ömer Kerek sahibi ilan edildi, Bedreddin Lu’lu’ es-Savâbi es-Salihî ise onun nâibi oldu.³²² Kerek böylece merkezden ayrılmış oldu.

Salih Necmeddin’in imamlarından Asîlüddin Muhammed b. İbrahim b. Ömer el-İs’irdi Dımaşk’a saltanat naibi olarak bulunan Cemaleddin b. Yağmur’a gönderildi. Yeni sultan Şecerüddür’e ve onun Atabeyi olarak İzzeddin Aybek’e yemin etmelerini ve Şecerüddür’ün adının hutbede okunmasını talep etti. Ancak Cemaleddin b. Yağmur ve Dımaşk’ta bulunan Kaymerî emirler³²³ Şecerüddür’ü istemiyorlardı. Bu sebeple Kaymerî emirler Halep sahibi Nasır Yusuf’a mektup yazarak onu Dımaşk’a davet etti ve şehri teslim etmek istediklerini bildirdiler.³²⁴ Nasır Yusuf, Kaymerî emirlerin daveti üzerine Rebûlahir ayının başında Halep’ten çıktı ve 10 Temmuz 1250 günü Dımaşk’a ulaştı.³²⁵ 12 Temmuz 1250 günü Kaymerî emirlerden Nâsirüddin el-Kaymerî şehrin kapısını Nasır Yusuf’a ve ordusuna açtı. Böylece Halep ordusu hiçbir mukavemetle karşılaşmadan şehri

³¹⁹ Makrîzî, *Kitabü’s-Sülûk li-Ma’rifeti Düveli’l Mülûk*, 1:459; İbn Vâsıl, *Müferric (Tedmüri)*, 132-33.

³²⁰ Basuğuy, *Haçlılar Karşısında İslam’ın Sağlam Bir Kalesi Eyyübiler*, 187.

³²¹ Makrîzî, *Kitabü’s-Sülûk li-Ma’rifeti Düveli’l Mülûk*, 1:463-64.

³²² Makrîzî, *Kitabü’s-Sülûk li-Ma’rifeti Düveli’l Mülûk*, 1:462.

³²³ Nasirüddin el-Kaymerî, Ziyâeddin el-Kaymerî.

³²⁴ İbn Vâsıl, *Müferric (Tedmüri)*, 135-36.

³²⁵ Makrîzî, *Kitabü’s-Sülûk li-Ma’rifeti Düveli’l Mülûk*, 1:462.

teslim aldı.³²⁶ Dımaşk şehri Nasır Yusuf'un eline geçerek merkeze olan bağlılığından çıkmış oldu.

23 Temmuz 1250'de Nasır Yusuf'un Dımaşk'ı aldığı haberi Kahire'ye ulaştı. Emirler, Dımaşk'ta olduğu gibi bir ihtilalin Kahire'de olmasından korkuyordu.³²⁷ Bahrî emirler toplandılar ve devletin bir kadının eliyle korunmasının mümkün olmadığına bu sebeple herkesin ittifak ettiği bir sultanın seçilmesi gerektiğine karar verdiler.³²⁸ Bu sebeple Şecerüddür ile İzzeddin Aybek'in evlenmesine karar verildi. Şecerüddür 80 gün tahtta kaldıktan sonra Aybek ile evlendi. 31 Temmuz 1250 tarihinde Aybek saltanatın başına geçti. El-Melikü'l-Muizz İzzeddin Aybek aslen Türk'tü ve Salih Necmeddin zamanında bazı Türkler ile birlikte onun yanına girmişti. Bahrî Memlükler arasında Aybek Türkmanî olarak biliniyordu. Salih Necmeddin ölünceye ve ondan sonra yerine geçen oğlu Tûrânşâh öldürülünceye kadar Çaşnigir olarak görev yapmıştır.³²⁹

İzzeddin Aybek'in seçilmesinden sonra Kahire'deki emirler, saltanata Eyyubi ailesinden birinin geçmesinin daha doğru olacağına karar verdiler. İbn Vâsıl bunun nedeni olarak; Bahrî ve Camedârî emirlerinin önde gelen kişilerinden olan Fârisüddîn Aktay, Baybars Bundukdârî, Seyfeddîn Reşidî, Sungur Rumî'nin İzzeddin Aybek'in saltanatın başına geçmesini kışkırdıkları için böyle bir karar aldıklarını belirtir.³³⁰

Kahire'deki emirler İzzeddin Aybek'in yerine, Melik Kamil'in torunu Melik Eşref Muzafferüddin Musa b. Mesud'u tahta geçirdiler. Melik Eşref bu sırada yaklaşık 6 yaşındaydı.³³¹ İzzeddin Aybek, Melik Eşref'in atabeyi olarak kaldı ancak devlet yine Aybek tarafından yönetiliyordu.³³²

Tûrânşâh'ın öldürülmesi sırasında Haçlılar ile Mısırlılar arasında, Dimyat'ın geri verilmesi ve Frank esirlerin durumu ile ilgili müzakereler yapılıyordu. Sultan'ın öldürülmesinden sonra müzakereleri devam ettirmesi için Hüsameddin b. Ebî Ali görevlendirildi.³³³ Görüşmeler sonucunda Dimyat'ın Müslümanlara teslim edilmesine ve

³²⁶ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:463.

³²⁷ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:463.

³²⁸ İbn Vâsıl, *Müferric (Tedmüri)*, 138.

³²⁹ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:463.

³³⁰ İbn Vâsıl, *Müferric (Tedmüri)*, 141.

³³¹ İbn Vâsıl'a göre 10 yaşındaydı. İbn Vâsıl, *Müferric (Tedmüri)*, 142.

³³² Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:464.

³³³ İbn Vâsıl, *Müferric (Tedmüri)*, 133.

800.000 Bizans altını³³⁴ karşılığında kralın ve diğer esirlerin serbest bırakılmasına karar verildi. 7 Mayıs 1250 günü emirler ve IX. Louis Dimyat'a gitmek üzere yola çıktılar. Dimyat'a vardıklarında Müslümanlar surlara kendi bayraklarını dikerek bununla Müslümanlığın hakimiyetini burada ilan etmiş oldular. Dimyat'ın Haçlılar tarafından istilası 11 ay 9 gün sürdü.³³⁵

IX. Louis daha sonra fidyenin ilk taksitini ödeme işine koyuldu. Ancak hazinesinde yeterli miktarda para yoktu. (170,000 libre) IX. Louis ödeme yapıncaya kadar, kardeşi Alfons de Poitou Müslümanlar tarafından esir alındı. IX. Louis'te yeterli miktarda para yoktu fakat Templier şövalyelerinin, gemilerinde bu parayı karşılayacak miktarda para tuttuğu biliniyordu. Paranın eksik olan kısmını tehditler neticesinde tamamlamaya razı oldular. Böylece IX. Louis kurtuluşu için ödemesi gereken parayı ödeyerek kendisini, eşini, kardeşini ve askerlerini kurtarmış oldu.³³⁶

Hüsameddin b. Ali, Dimyat alındıktan sonra "Dimyat'ı aldık, Kral Hristiyanların en büyüğü, sırlarımızı gördü onu serbest bırakmayalım" demiş, İzzeddin Aybek ise "Ben sözümünden dönmem" diyerek kralın ve yanındakilerin gemilere bindirilmesini emretmiştir. Hüsameddin b. Ali IX. Louis'e yanında getirdiği asker sayısını sormuş, hizmetliler ve suçular dışında 9500 atlı ve 130.000 piyade getirdiğini söylemiş.³³⁷

Dimyat Müslümanlara teslim edildikten sonra kral ve beraberindekiler aynı günün akşamı Akka'ya gitmek üzere gemilere bindiler. Bu gemide kral için elbise ve döşek konulmamıştı, esirken kullanmış olduğu döşeği kullanmak durumunda kaldı. Fırtınalı bir yolculuk yaparak altı gün sonra Akka'ya vardılar.³³⁸

Akka'ya geldikten sonra IX. Louis, ülkesine hemen dönmedi. Kendisinin doğuda henüz işinin bittiğini düşünmüyordu. Ancak hem Fransa kralının annesi hem de kardeşleri ve baronları Fransa'ya geri dönülmesini istiyorlardı. Özellikle kralın annesi oğluna haber göndererek en kısa sürede Fransa'ya dönmesini, İngiltere kralı ile anlaşma yapamadıkları için ülkenin tehlikede olduğunu bildirmişti.³³⁹ Haçlı Seferinin yenilgiyle sonuçlanması ile doğu Hristiyan dünyası da zor bir duruma düşmüştü. Ayrıca Mısır'da kalan esirler

³³⁴ Zehebî 500.000 olarak bahseder. Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, 47:52.

³³⁵ Makrîzî, *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*, 1:460.

³³⁶ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:233.

³³⁷ Zehebî, *Târihü'l-İslâm*, 47:53.

³³⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:233.

³³⁹ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 192.

serbest bırakılana kadar Akka'da kalması gerektiğini düşünüyordu. Bu sebeple Kral IX. Louis gitmek isteyenlerin gidebileceğini, kendisinin bir süre daha kalacağını bildirdi. Temmuz ayında Kralın kardeşleri ve baronları gemiler ile memleketlerine doğru yola çıktı. Jean de Joinville Akka'da Kral ve Kraliçe ile birlikte kalmayı tercih edenler arasındaydı.³⁴⁰

IX. Louis, Akka'ya vardığı sırada Mısır'da esir olarak kalan Haçlı askerlerini İzzeddin Aybek ile yaptığı anlaşmalar neticesinde kurtardı. Esirlerin Akka'ya ulaşmasını beklerken Akka, Hayfa, Kayseriye ve Yafa'yı tahkim ettirdi.³⁴¹ Bu sırada Kral'a Haşhaşilerden elçiler geldi. İlk elçi heyeti, IX. Louis'e güven mektubunu vererek Haşhaşilerin, Templier ve Hospitalier şövalyelerine ödemeleri gereken vergilerin affedilmesini talep etti.³⁴² İkinci elçi heyeti IX. Louis'e şeyhlerinin gömleğini, altın yüzüğünü ve kristal bir fil ile kristal bir zürafa yanında çeşitli mücevherler getirmişlerdi. IX. Louis de kendisi ile ittifak kurma arayışında olan Haşhaşî elçilerini değerli eşyalar ile gönderirken durumu değerlendirmesi için -Müslümanların dilini iyi bilen- Yves le Breton'u da beraberinde göndermişti. Yves le Breton, Haşhaşilerin inançları hakkında bilgiler edinmiş ve iki taraf bir ittifak anlaşması imzalamıştır.³⁴³

IX. Louis'e, 1253 yılında Moğol prensinin Hristiyan olduğuna dair haberler geldi. Geçmişte Moğollar ile ittifak çabaları sonuçsuz kalmışsa da Batu Han'ın oğlu Sartak Han'a bir elçi heyeti göndermeye karar verdi. Sartak Han'a gönderilen elçi heyetinin başına Fransisken Rahip Wilhelm von Rubruck getirildi. Elçi heyeti 7 Mayıs 1253 tarihinde İstanbul'dan yola çıktı.³⁴⁴ Heyet yola çıktıktan sonra IX. Louis ülkesine dönmek durumunda kaldı. Çünkü annesi Kraliçe Blanche 1252 yılında vefat etmişti. Krallığına karşı dahili ve harici tehditler oluşmaya başlamıştı. 24 Nisan 1254 tarihinde Akka'dan ülkesine dönmek üzere ayrıldı.³⁴⁵

³⁴⁰ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:234.

³⁴¹ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:236.

³⁴² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:238. Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 203.

³⁴³ Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, 205-6.

³⁴⁴ Wilhelm von Rubruck, *Moğolların Büyük Hanı'na Seyahat*, çev. Ergin Ayan (İstanbul: Kronik Kitap, 2019), 23-24.

³⁴⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:239.

4.2. VII. HAÇLI SEFERİ SONUCU KURULAN DEVLET; MEMLÜK DEVLETİ

Memlûk, Arapça “meleke” fiil kökünden türeyen İsm-i Mef’ul’dür. Sözlük anlamı ise “sahip olunan; hizmetçi, beyaz köle” demektir. Memlûk kelimesi, el-Abd (siyah köle) kelimesinden farklıdır. “el-Abd” genelde ev işlerine bağlı olan köle anlamına gelirken, Memlûk; hükümdar ve emirlerin hizmetinde bulunan askeri birliklerdir.³⁴⁶ İslam Tarihinde özel bir mana kazanan “Memlûk” kelimesi; hükümet için satın alınan, mektep ve kışlalar başta olmak üzere askerî gaye ile yetiştirilen, kendilerini satın alan halife ve emire bağlı olan askerlere denir.³⁴⁷

İslam Tarihinde, Memlûk satın alarak askeri sınıf oluşturan ilk devlet Abbasilerdir.³⁴⁸ Askerî Memlûk sisteminin Abbasi halifesi Me’mun döneminde oluşturulmaya başlanmıştır. Ancak Türklerin devlet işlerinde görev alması Halife Ebu Cafer dönemine kadar dayanır. Türklerin tercih edilmesinin sebebi ise cesaretleri, disiplinli ve yetenekli olmaları, sahiplerine olan bağlılıkları gibi erdemlere sahip olmaları gösterilebilir. Harun Reşid döneminde Bermekî ailesinin olayları sebebiyle İranlılara güvenmeyen Me’mun, sistematik olarak Fars unsurlarını devletten uzaklaştırdı. Mutasım hilafete geçtiğinde ise ordu tamamen Türkleştirildi. Artık orduya Araplar alınmamaya başlandı. Me’mun döneminde başlayan Türkleri orduya alarak istihdam etme sistemi ise gelişerek Mu’tasım zamanında Türklerden oluşan Hassa Ordusunu oluşturmuş oldu.³⁴⁹ Türkler, köle olarak alınmalarına rağmen köle statüsünde değerlendirilmiyordu. Türk birlikleri için Samarra şehri kurulmuş, Arap unsurları ile karışarak savaşçı kimliklerini kaybetmemeleri için Türk kızları getirilmiş ve bu kızlara da maaş bağlanmıştır.³⁵⁰

Abbasi döneminde Rus steplerinden alınan Türk askerler, devlete karşı oluşan dış tehlikeleri bertaraf etmede başarılı oldular. Bu başarıları neticesinde ise Türk Memlûklere geniş iktalar verildi. Abbasi halifeleri de güçlenmek için sürekli Türk asker satın almaları ve bu askerleri valilerinin bulunduğu yerlere göndermesi Türklerin geniş bölgelere

³⁴⁶ Kâzım Yaşar Kopruman, *Mısır Memlûkleri Tarihi* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989), 1.

³⁴⁷ M. C. Tekindağ, “Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış”, *Tarih Dergisi*, Sy.25 (10 Haziran 2011): 2. Daha geniş bilgi için bk. David Ayalon, “Memlûk Sisteminde Kölelik Sistemi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi IV*, 1989, 216-40.

³⁴⁸ Tekindağ, “Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış”, 2.

³⁴⁹ Mehmet Azimli, “Abbasi Döneminde Türklerden Oluşturulan Ordu (Hassa Ordusu)”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi IV*, sy.2 (2002): 34.

³⁵⁰ Kopruman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, 1; Süleyman Kızıltoprak, “Memlûk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 88.

yayılmasına sebep oldu. Halifelerin yanı sıra valiler de Türk asker satın almaya başlamıştı.³⁵¹ İlerleyen zamanlarda da bu durum Abbasi Devletini aleyhine olmuştur. Halife seçilmesi ve halifelerin azledilmesi gibi önemli devlet işlerine karışmaya başladılar.³⁵² Başarılı olmaları sebebiyle bazı bölgelere vali olarak tayin edilmeleri güç kazanmalarını sağladı ve idari olarak güçlenmeye başladılar. Mısır, Memlûklerin güçlenmesinin en büyük örneğidir. Öyle ki Hilafet merkezine karşı bağımsızlık mücadelesine girmiş ve Mısır’da Müslüman-Türk Devletler kurmada muvaffak olmuşlardır.³⁵³

Mısır’da kurulan ilk Müslüman-Türk devleti, Halife Me’mun’un Türk Memlûkü olan Tolun oğlu Ahmed’in Türk Memlûklerinin desteği ile kurduğu Tolunoğulları (868-905) devletidir.³⁵⁴ Tolunoğulları, İslam’ın fethinden beri kurulan ilk bağımsız devlet olmuştur ve Mısır’ı iktisadi ve idari anlamda bağımsızlaştırarak müreffeh bir ülke haline getirmişlerdir. Tolunoğullarının yıkılmasından sonra Ebû Bakr Muhammed b. Togaç al-Ihşid ve Ebû al-Kâsım Anûcûr b. Al-Ihşid, Memlûk gruplarına dayanarak Mısır’da yeni bir Türk devleti kurdular: Ihşidîler Devleti (935-969)³⁵⁵

Ihşidîler Devletini yıkıp Mısır’ı ele geçiren başa geçen Fatımîler, Memlûk sistemini uyguladılar. Fatımîlerin ordusu başlangıçta Berberi ve Zenci unsurlardan oluşuyordu. El- ‘Aziz ve onun döneminden sonra özellikle Türklerden oluşan bir birlik kurdular. Bu birlik sayesinde de Fatımîler, Mısır ve Suriye’deki hakimiyetlerini uzun yıllar sürdürdüler. Ancak Türk grupların, diğer gruplarla ve kendi aralarındaki kavgaları hem kendi sonlarını hem de Fatımî Devleti’ni zayıflatarak, devletin sonunu getirmiştir.³⁵⁶ Devletin zayıf oluşundan faydalanan Eyyubiler Mısır’ı ele geçirerek Eyyubiler Devletini kurmuşlardır.³⁵⁷ Selahaddin Eyyubi, Fatımî ordusunda bulunan Zenci ve Berberi unsurları ortadan kaldırmış. Eyyubi ordusunu, Moğol istilasından kaçan Orta Asya ve Kafkasya bölgesinden getirilen Türk kökenli Memlûklerden oluşturmuştur.³⁵⁸ Eyyubi ordusunda

³⁵¹ Kızıltoprak, “Memlûk”, 88.

³⁵² İsmail Yiğit, *Memlûkler 648-923/1250-1517* (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2015), 12.

³⁵³ Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, 2.

³⁵⁴ Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, 18; Ayaz, *Memlûkler (1250-1517)*, 22.

³⁵⁵ Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, 2; Yiğit, *Memlûkler 648-923/1250-1517*, 13.

³⁵⁶ Nihat Yazılıtaş, “Fâtımî Ordusunu Meydana Getiren Etnik Unsurlar”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 18 (2005): 197-201.

³⁵⁷ Yiğit, *Memlûkler 648-923/1250-1517*, 14.

³⁵⁸ Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, 2-3.

bulunan Memlük gruplarının Eyyubi Devletinde kendini göstermesi Melik Salih Necmeddin döneminde olmuştur.³⁵⁹ Melik Salih Necmeddin, kardeşi Melik II. Adil'e karşı iktidar mücadelesinde Moğol istilasından kaçan, savaş meziyetleri yüksek olan Memlükler satın aldı. Bu Memlükler de diğer devletlerde olduğu gibi konumlarını giderek yükselttiler. Melik Salih sayıları çoğalan Memlük gruplarından, çoğunluğunu Kıpçak Türklerinin oluşturduğu ayrı bir Memlük grubu kurdu. Nil Nehri üzerindeki Ravza adasını, kara ile irtibatını keserek müstahkem bir hale getirdi. Arapların Nil bahr(deniz) olarak nitelendirdikleri Nil Nehrine ithafen el-Mamâlik el-Bahriyya (Bahrî Memlükler) olarak isimlendirilmiştir.³⁶⁰ Nüfuzunu oldukça arttıran bu grubun içinde Aybek, Kutuz, Baybars ve Kalavûn gibi önemli isimler vardı.³⁶¹ Bu grup Eyyubilerin sonunu getirecek grup oldu.

Eyyubi Sultanı Salih Necmeddin'in 1249 yılında vefat etmesi üzerine oğlu Tûrânşâh tahta çıktı. Ancak babasının aksine kendilerine iyi davranmayan yeni sultanın davranışları, Haçlı Seferini bertaraf etmiş Bahrî Memlük grubu tarafından hoş karşılanmadı. Bahrî Memlükler tarafından Tûrânşâh'ın 1250 yılında öldürülmesi ile Mısır'da Eyyubi hakimiyeti sona erdi.³⁶² Sultan Salih Necmeddin'in hanımı Şecerüddür'ün devletin başına geçmesi ile Memlüklerin hakimiyeti başlamış oldu.

³⁵⁹ André Clot, *Kölelerin İmparatorluğu Memlûklerin Mısır'ı*, çev: Turhan Ilgaz (İstanbul: Epsilon, 2005), 22.

³⁶⁰ Yiğit, *Memlûkler 648-923/1250-1517*, 15-16.

³⁶¹ Kopruman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, 4.

³⁶² Yiğit, *Memlûkler 648-923/1250-1517*, 18.

SONUÇ

Bu çalışmada 1248-1254 yılları arasında gerçekleşen Yedinci Haçlı Seferini sebepleri ile ele alıp değerlendirmeye çalıştık. Çalışmamıza, Altıncı Haçlı Seferinin son bulunduğu Yafa Anlaşmasının ardından Eyyubi Devleti içindeki siyasi mücadelelerden başladık. Böylece Yedinci Haçlı Seferinin arka planının daha iyi anlaşılmasını amaçladık.

Yedinci Haçlı Seferi, Kudüs'ün Müslümanlar tarafından alınması sebebiyle Kudüs'ü kurtarmak amacıyla, Fransa kralı IX. Louis liderliğinde yapılmıştır. Düzenlenen bu yeni sefer Mısır'a yönelik gerçekleşmiştir. Eyyubi Devleti'nin yönetimi altında bulunan Mısır toprakları daha önceden Üçüncü, Beşinci ve Altıncı Haçlı Seferlerinin de ilk hedefi olmuştu. Haçlı Seferlerine karşı Eyyubi Devleti, İslam dünyasını temsil etmiş ve Haçlılar ile başarıyla mücadele etmiştir. İncelediğimiz Yedinci Haçlı Seferinin en önemli özelliği ise Eyyubi Devleti döneminde yapılan son Haçlı Seferi olmasıdır. Savaşın bitiminden hemen sonra Memlük grubu askeri bir müdahale ile iktidara geçmiştir.

Seferin yapıldığı dönemde hem Batı hem de İslam dünyası kendi dahili sorunları ile meşguldü. Mısır'da ve Suriye'de Eyyubi hanedanı siyasi birlik açısından bütünlük içinde değildi. Batı ise II. Friedrich ve Papalık arasında sorunlar ile boğuşuyordu. Aynı zamanda bu dönemde doğudan Moğol tehlikesi oldukça ciddi bir boyuta gelmişti. Moğollar, Orta Avrupa'ya kadar ilerleyerek Batıyı zor bir duruma sokmuştu.

IX. Louis'nin dindarlığı ile bilinen bir insan olması ve seferin hazırlıklarına uzun süre uğraşması insanları yeni sefer için çok umutlandırmıştı. Ancak bekledikleri gibi olmadı ve sefer diğer Haçlı Seferleri gibi başarısızlıkla sonuçlandı. Bu başarısızlığın sonucunda Avrupa'da seferlere olan güven sarsıldığı gibi sefer Doğu Krallığına hiçbir fayda sağlamadı. Ayrıca iki tarafın da birçok insan ve para kaybına sebebiyet verdi.

Yedinci Haçlı Seferinin Müslümanlar tarafından kazanılmasında en büyük başarıyı Türk Memlük grubu verdi diyebiliriz. Özellikle akıllı bir kadın olması ile bilinen Salih Necmeddin'in eşi Şecerüddür savaşın dönüm noktası olmuştur. Dimyat'ın düşmesinden sonra vefat eden sultanın ölüm haberinin yayılması savaşın gidişatını etkileyebilirdi. Bu kritik süreç sultanın eşi Şecerüddür tarafından başarılı bir şekilde yönetilerek İslam dünyası bir felaketin eşiğinden dönmüş oldu.

Haçlıların Mansura’da yenilgisinin ardından Mısır’da yeni bir dönem başladı. Barış anlaşmaları sürerken yeni sultan Tûrânşâh’ın Memlûkler tarafından öldürülmesi ve yerine Türk asıllı Şecerüddür’ün geçmesi ile Mısır’da Eyyûbiler devri kapanmış oldu.

Bu çalışmanın, seferin sonuçları açısından önemli olduğu kanaatindeyiz. Çünkü İslam tarihinde Abbasiler tarafından orduda iskân edilen Memlûkler, bu sefer sonucunda herhangi bir ailenin bünyesinde olmaksızın iktidara geçerek Devlet statüsü kazanmıştır.

KAYNAKÇA

- Alın, Bahattin. “Eyyubiler Devrinde Suriye”. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 1996.
- Asbridge, Thomas. *Haçlı Seferleri*. Çev. Ekin Duru. İstanbul: Say Yayınları, 2014.
- Ayalon, David. “Memlûk Sisteminde Kölelik Sistemi”. *Tarih İncelemeleri Dergisi IV*, 1989, 211-47.
- Ayan, Necmettin. “Haçlı Seferleri’nde Kıbrıs’ın Rolü (1191-1310)”. Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2014.
- Ayaz, Fatih Yahya. *Memlûkler (1250-1517)*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015.
- Azimli, Mehmet. “Abbasiler Döneminde Türklerden Oluşturulan Ordu (Hassa Ordusu)”. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi IV*, sy. 2 (2002): 29-47.
- Basuğuy, Bedrettin. *Haçlılar Karşısında İslam’ın Sağlam Bir Kalesi Eyyûbîler*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2017.
- Burgtorf, Jochen. “Forbie, Battle of (1244)”. *The Crusades: an Encyclopedia*, 1:449. California: Abc-Clio, 2006.
- Clot, André. *Kölelerin İmparatorluğu Memlûklerin Mısır’ı*. Çev. Turhan Ilgaz. İstanbul: Epsilon, 2005.
- Coureas, Nicholas. “Cyprus”. *The Crusades: an Encyclopedia*, 1:321-24. California: Abc-Clio, 2006.
- Çeken, Muhittin. “Tapınak Şövalyeleri (Kuruluşu, Yükselişi, Kurumsal Yapısı ve Düşüşü)”. Doktora Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, 2018.
- Çelik, Sebahattin. “Beşinci Haçlı Seferi (1217-1221)”. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, 2018.
- Çetin, Osman. *Türk-İslâm Devletleri Tarihi*. İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayınları, 2012.
- Demir, Ahmet. *Urfa ve Çevresi Eyyûbiler Tarihi*. İstanbul: Kent Yayınları, 2008.
- Demirkent, Işın. *Haçlı Seferleri*. İstanbul: Dünya Yayıncılık A.Ş., 1997.
- . “Haçlılar”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 14. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Ebü’l-Fida, el-Melikü’l-Müeyyed İmâdüddîn İsmâîl b. Alî b. Mahmûd el-Eyyûbî. *el-Muhtasar fi Ahbâri’l-Beşer*. C. 3, t.y.

- France, John. *Western Warfare in the Age of the Crusades, 1000–1300*. UK: UCL Press, 1999.
- Goldsmith, Linda. “Crusade of Louis IX to the East (1248–1254)”. *The Crusades: an Encyclopedia*, 1:321-24. California: Abc-Clio, 2006.
- Görgün, Hilal. “Mânsure”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 28:16. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Gündüz, Şinasi. *Hıristiyanlık*. Ankara: İSAM Yayınları, 2017.
- Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh el-Hamevî el-Bağdâdî er-Rûmî. *Mu’cemü’l-büldan*. C. 5. Beyrut: Dârü Sadr, 1995.
- Hasan, Hasan İbrahim. *İslâm Tarihi*. Çev. İsmail Yiğit. C. 5. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1992.
- Hilal, Adil. *Moğol Batı Avrupa İlişkileri ve İslâm Dünyasına Etkileri*. İstanbul: Selenge Yayınları, 2019.
- Hillenbran, Carole. *Müslümanların gözünden Haçlı Seferleri*. Çev. Nurettin Elhüseyni. İstanbul: ALFA, 2012.
- Hitti, Philip K. *Siyâsî ve Kültürel İslam Tarihi*. Çev. Salih Tuğ. C. 4. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1981.
- Humphreys, R. Stephen. “XIII. Yüzyılda Eyyûbîler, Memlûkler ve Latin Doğu”. Çev. Mustafa Kılıç. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi XI*, sy.1 (2007): 359-78.
- İbn Bibi, el-Hüseyn b. Muhammed b. Ali el-Ca’feri er-Rugadi. *el-Evamirü’l-Ala’iye Fi’l-Umuri’l-Ala’iye (Selçukname)*. Çev. Mürsel Öztürk. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.
- İbn Hallikân, Ebü’l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ebî Bekr b. Hallikân el-Bermekî el-İrbilî. *Vefeyatü’l-Ayan*. C. 5. Beyrut: Dar Sader, 1994.
- İbn Kesîr, Ebü’l-Fidâ’ İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav’ b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *el-Bidaye ve’n-Nihaye Tercümesi*. Çev. Mehmet Keskin. C. 13. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1995.
- İbn Vâsıl, Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Sâlim b. Nasrillâh et-Temîmî el-Hamevî eş-Şâfiî. *Müferricü’l-Kurûb fi Ahbaru Benî Eyyub*. C. 4. Kahire: Daru’l-Kütüb vel-Vesaiki’l-Kavmiyye, 1957.
- . *Müferricü’l-Kurûb fi Ahbaru Benî Eyyub*. C. 5. Kahire: Daru’l-Kütüb vel-Vesaiki’l-Kavmiyye, 1957.

- . *Müferricü'l-Kürûb fî Ahbâri Benî Eyyub (Tedmürî)*. Beyrut: el-Mektebetü'l 'Asriyye, 2004.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *el-Kâmil fi't-Tarih*. C. 10. Beyrut: Darul Kütübî'l-İlmiyye, 1987.
- . *el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi*. Çev. Ahmet Ağırakça ve Abdülkerim Özaydın. C. 12. İstanbul: Bahar Yayınları, 1987.
- Joinville, Jean De. *Bir Haçlının Hatıraları*. Çev. Cüneyt Kanat. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2016.
- Kennedy, Hugh. "Castles: Outremer". *The Crusades: an Encyclopedia*, 1:223-29. California: Abc-Clio, 2006.
- Kılıç, Mustafa. "Haçlıların Dimyat Muhasaraları ve Eyyûbîlerin Mücadeleleri". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi VII*, sy. 4 (2007): 413-444
- . "Melik Nâsır II. Salahaddin Yusuf Devrinde Eyyûbiler Devleti (Hicri 634-659/ Miladi 1236-1261)". Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2001.
- Kızıltoprak, Süleyman. "Memlük". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 29:87-90. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Kopruman, Kâzım Yaşar. *Mısır Memlükleri Tarihi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- Lind, John H. "Innocent IV". *The Crusades: an Encyclopedia*, 1:641. California: Abc-Clio, 2006.
- Lotan, Shlomo. "Shlomo Lotan - The Battle of La Forbie (1244) and Its Aftermath - Re-Examination of the Military Orders Involvement in the Latin Kingdom of Jerusalem in the Mid-Thirteenth Century". *Ordines Militares. Yearbook for the Study of the Military Orders*, Vol. 17, 2012: 53-69.
- Maalouf, Amin. *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*. Çeviren Ali Berktaş. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016.
- Mahmut DÜNDAR. "Mısır Eyyûbilerinde Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri". Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Makrîzî, Ebû Muhammed (Ebü'l-Abbâs) Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkâdir b. Muhammed. *Kitabü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l Mülûk*. C. 1. Beyrut: Darül Kütübîl İlmiyye, 1997.
- Marshall, Robert. *Doğudan Yükselen Güç Moğollar*. Çev. Füsün Doruker. İstanbul: Sabah Kitapları, 1996.

- Merçil, Erdoğan. *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2017.
- Mukaddesî, Muhammed b. Ahmed. *İslam Coğrafyası*. Çev. D. Ahsen Batur. İstanbul: Selenge Yayınları, 2015.
- Özbek, Süleyman. “Türkiye Selçukluları-Eyyubi İlişkileri (1175-1250)”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1995.
- Paine, Mike. *Haçlı Seferleri*. Çev. Cumhuriyet Atay. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2011.
- Paydaş, Kâzım. “Moğol İstilasından Sonra Urfa ve Harran’a yerleşen Harezmliler”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy.150 (Haziran 2004): 155-63.
- Pernoud, Régine. *Tapınak Şövalyeleri*. Çev. Deniz Yüce Sylvestre. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2015.
- Perry, Frederick. *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*. New York: G. P. Putnam’s Sons, 1900.
- Plano Carpini. *Moğolistan Seyahatnamesi*. Çev. Ergin Ayan. İstanbul: Kronik Kitap, 2018.
- Riley-Smith, Jonathan, ed. *The Atlas Of The Crusades*. London: Times Book, 1991.
- Runciman, Steven. *Haçlı Seferleri Tarihi*. Çev. Fikret İşıltan. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987.
- Setton, Kenneth M., Robert Lee Wolff, ve Hazard Harry W., ed. *A History of the Crusades, Volume II: The Later Crusades, 1189-1311*. London: The University of Wisconsin Press, 1969.
- Sıbt İbnü’l-Cevzi, Ebü’l-Muzaffer Şemsüddîn Yûsuf b. Kızıoğlu et-Türkî el-Avnî el-Bağdâdî. *Mir’atü’z-Zaman fi Tarihi’l-Ayan*. C. 22. Dimaşk: Darü’r-Risaleti’l-Alemiyye, 2013.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Haçlı Seferleri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2013.
- Stevenson, William Barron. *The Crusaders in the East : A Brief History of the Wars of Islam with the Latins in Syria during the Twelfth and Thirteenth Centuries*. Cambridge : The University press, 1907.
- Sümer, Faruk. “Keykubad I”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 25:358-59. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Şeşen, Ramazan. “Dâviyye ve İsbîtarîyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 9:19-21. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- . “Eyyubiler”. *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İstanbul: Çağ Yayınları, 1987.

- . Eyyûbîler. Ankara: İSAM Yayınları, 2018.
- . *Salahaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memluklar (1193-1260)*. İstanbul: İslâm Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı (İSAR), 2007.
- Tekindağ, M. C. “Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış”. *Tarih Dergisi*, sy. 25 (10 Haziran 2011): 1-38.
- Tomar, Cengiz. “el-Melikü'l-Âdil II”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29: 60-61. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- . “Memluk Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesi (1240-1260)”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1996.
- Turan, Osman. *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2008.
- Üçok, Bahriye. *İslâm Devletlerinde Kadın Hükümdarlar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1965.
- Wilhelm von Rubruck. *Moğolların Büyük Hanı'na Seyahat*. Çev. Ergin Ayan. İstanbul: Kronik Kitap, 2019.
- Yazıcı, Nesimi. *İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004.
- Yazılıtaş, Nihat. “Fâtımî Ordusunu Meydana Getiren Etnik Unsurlar”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy.18 (2005): 189-210.
- Yiğit, İsmail. *Memlûkler 648-923/1250-1517*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2015.
- Zehebî, Şemseddîn Muhammed. *Târîhü'l-İslâm*. C. 47. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1993.

EKLER

EK-1. Haritalar

Castles: Outremer

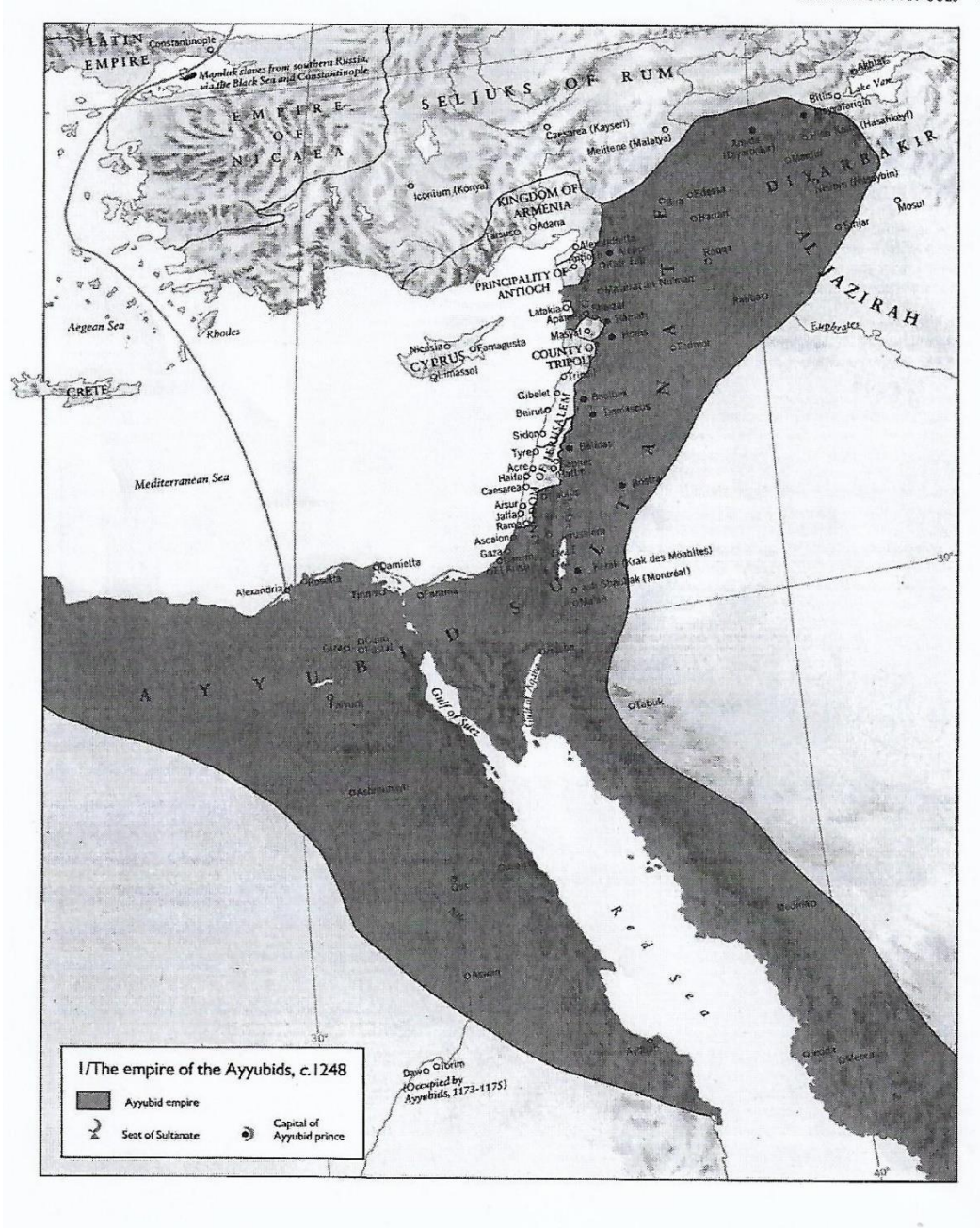

Major castles and other fortified sites in Outremer

Şekil E1.1. Outremer'deki büyük kaleler ve diğer müstahkem yerler. ³⁶³

³⁶³ Hugh Kennedy, "Castles: Outremer", *The Crusades: an Encyclopedia*, c.1 (California: Abc-Clio, 2006), 224.

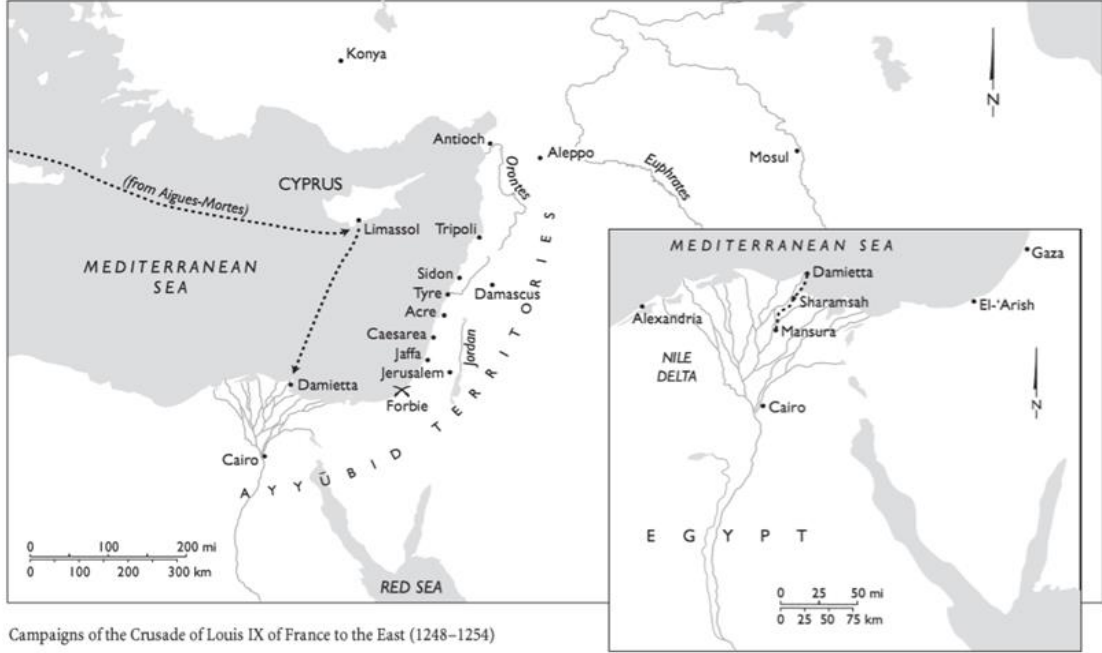
EK-1. (Devam) Haritalar

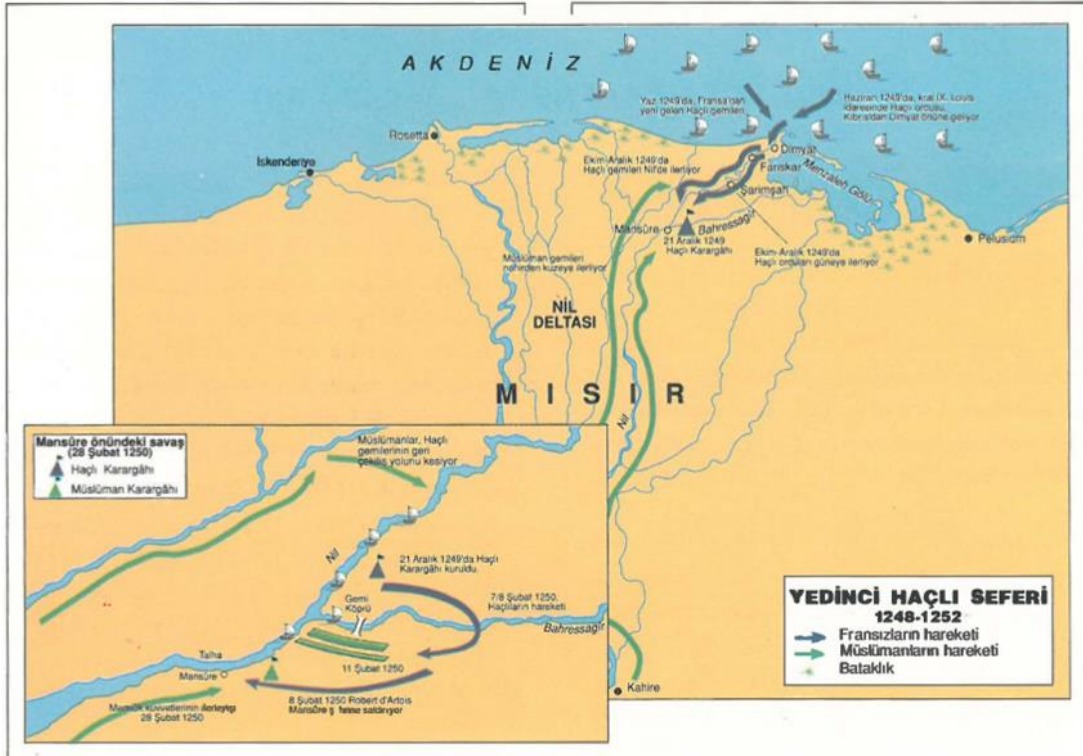
Şekil E1.2. Eyyubi Devleti Sınırları ³⁶⁴

³⁶⁴ Jonathan Riley-Smith, ed., *The Atlas Of The Crusades* (London: Times Book, 1991), 109.

EK-1. (Devam) Haritalar

Şekil E1.3. IX. Louis'nin Haçlı Seferinin yol güzergahı ³⁶⁵

Şekil E1.4. Yedinci Haçlı Seferi. ³⁶⁶

³⁶⁵ Goldsmith, "Crusade of Louis IX to the East (1248-1254)", 322.

³⁶⁶ Demirkent, *Haçlı Seferleri*, 212.

EK-1. (Devam) Haritalar

Şekil E1.5. Haçlı Devletleri

EK-2. Fotoğraflar

Şekil E2.1. Papa IV. Innocent.³⁶⁷

³⁶⁷ Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 130.

EK-2. (Devam) Fotoğraflar

Şekil E2.2. Fransa kralı IX. Louis.³⁶⁸

³⁶⁸ "Louis IX, King of France", erişim 15 Mart 2020, <http://digitalcollections.nypl.org/items/511f8ef0-7f7c-062f-e040-e00a180614c1>.

EK-2. (Devam) Fotoğraflar

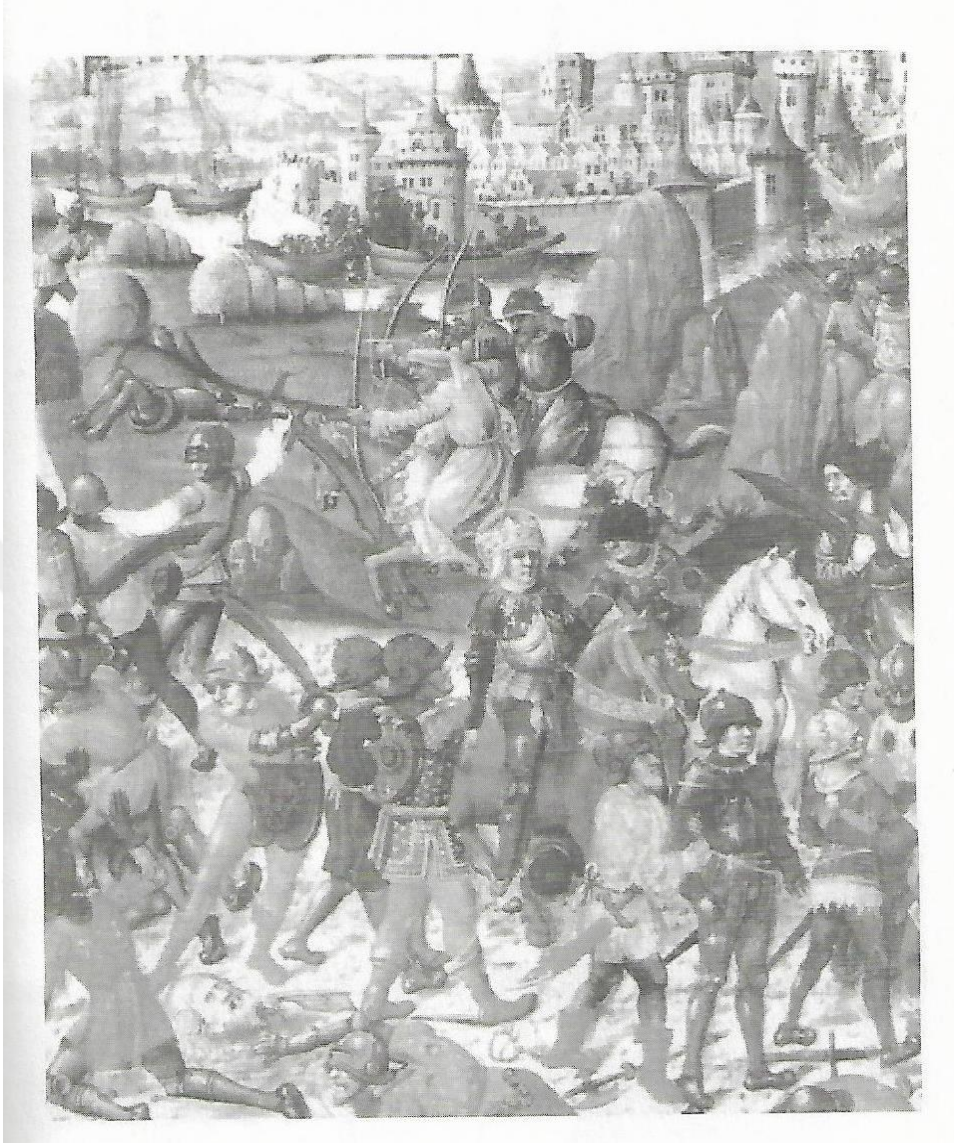

ŞEGER ÜD - DÜR

Şekil E2.3.Eyyubi Devleti Sultanı Salih Necmeddin'in Eşi Şecerüddür.³⁶⁹

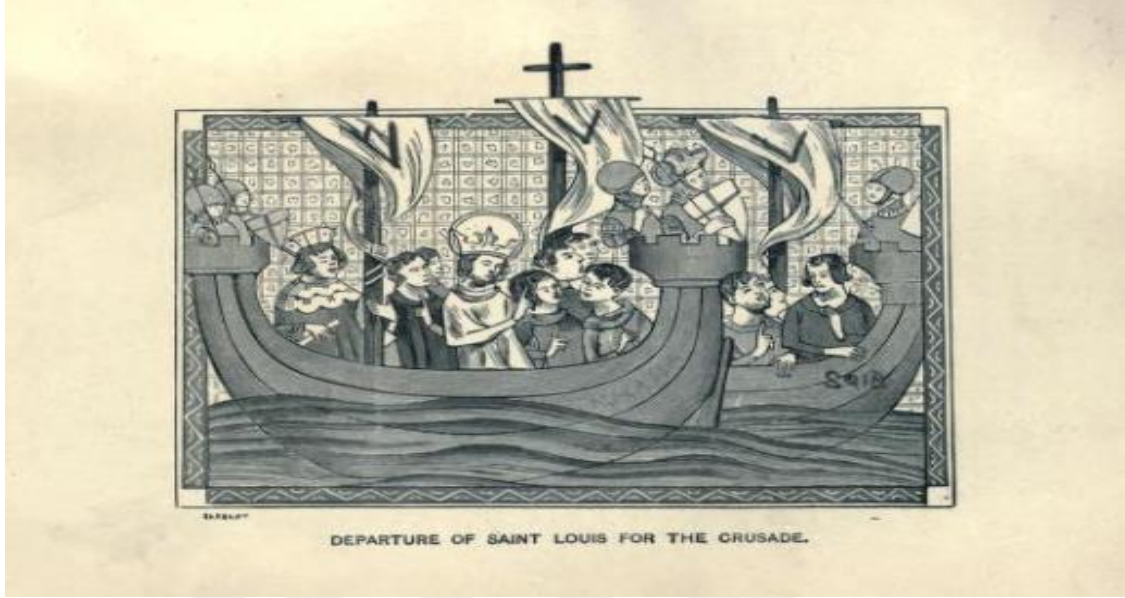
³⁶⁹ Üçok, *İslâm Devletlerinde Kadın Hükümdarlar*, 65.

EK-2. (Devam) Fotoğraflar

Şekil E2.4. IX. Louis'nin Müslümanlar tarafından esir alınması.

EK-2. (Devam) Fotoğraflar

Şekil E2.5. IX. Louis'nin Haçlı Seferi için gemilerle ayrılışı. ³⁷⁰

Şekil E2.6. Dimyat'ın ele geçirilmesi. ³⁷¹

³⁷⁰ Perry, *Saint Louis (Louis IX of France): The Most Christian King*, 162.

³⁷¹ Perry, 168.

EK-2. (Devam) Fotoğraflar

Şekil E2.7. Haçlılar'ın Dimyat'a girişi ³⁷²

Şekil E2.8. Şecerüddür dönemine ait bir para ³⁷³

³⁷² Goldsmith, "Crusade of Louis IX to the East (1248–1254)", 323.

³⁷³ Üçok, *İslâm Devletlerinde Kadın Hükümdarlar*, 51.

